

Eliza ROHA

Năvalnic, apele curgând

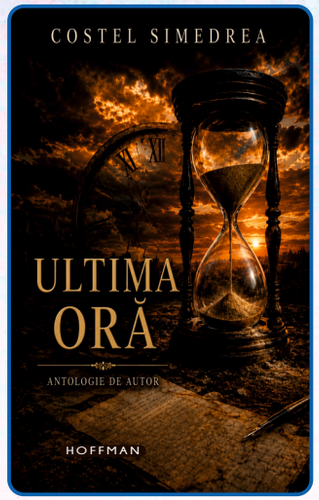
HOFFMAN

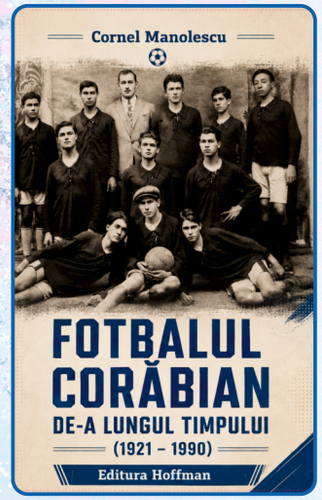

George CĂLINESCU

Enigma Otiliei

HOFFMAN

Bucura DUMBRAVĂ

Pandurul

HOFFMAN

Mihai Barbu

America.

Lecția despre zbor

o carte despre zborul altora scrisă din perspectiva unui ogar în lesă

HOFFMAN

Cezar PETRESCU

Calea Victoriei

HOFFMAN

Emil BĂRBULESCU

Noi cei care am trădat

HOFFMAN

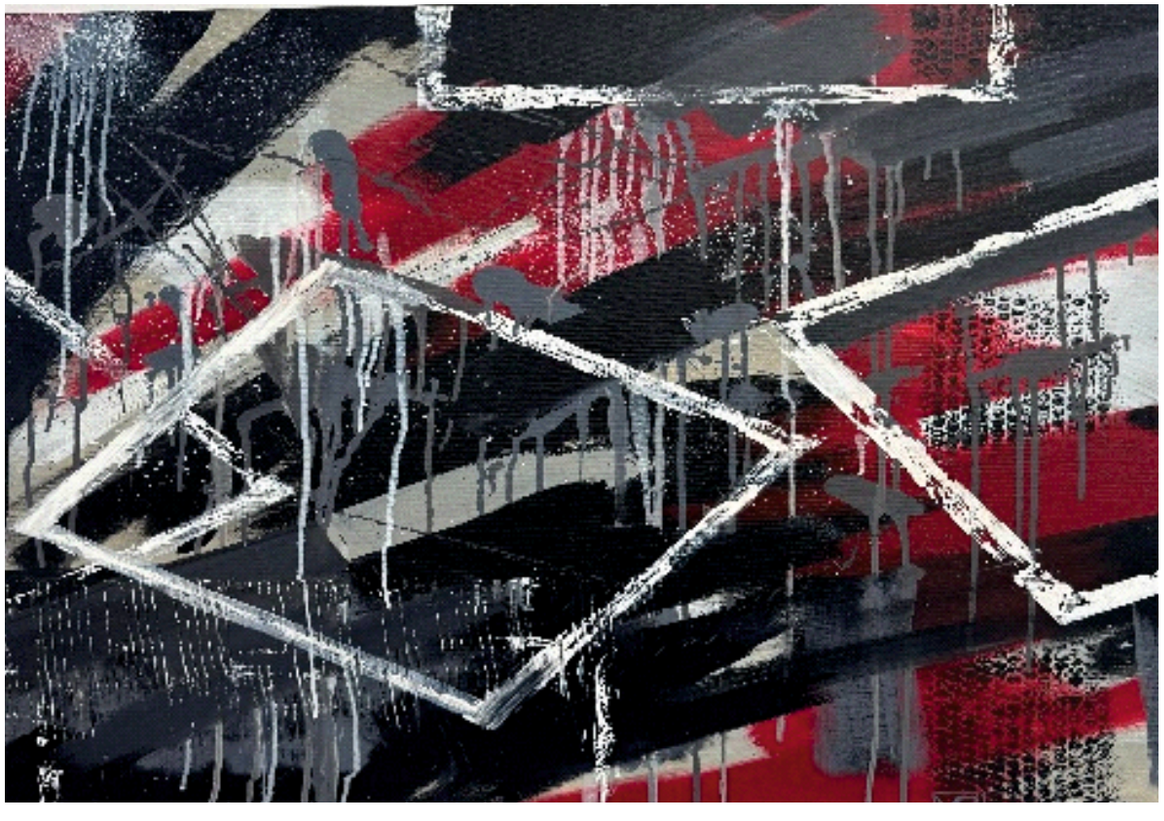
OLTART ✸ Anul XIV, nr. 4 (57) Noiembrie 2026

oltart

Slatina • Anul XIV • nr. 4 (57) • Noiembrie 2026

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 4 (57) • noiembrie 2026

Slatina

OLTART
Redacția OLTART
Str. Strehareți, nr. 150, Facultatea de Management, Filiala Slatina
Slatina, județul Olt, cod poștal: 230088
Victor Tița, tel: 0767911444
Oana Glasu, tel: 0765462799
e-mail: revistaoltart@gmail.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Oana GLASU
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP, Dorin POPESCU, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU, Mihaela STANA
Tehnoredactare: Hoffman Design hoffmandesign@yahoo.com
Corectura: Maria IONICĂ

Revistă editată de Biblioteca Județeană Ion Minulescu
cu sprijinul Consiliului Județean Olt
Tiparul realizat la imprimeria Editurii Hoffman
www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii. © OltArt, 2026

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Materialele pentru numărul 58 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail: revistaoltart@gmail.com până la data de 15 ianuarie 2027, în Word, Times New Roman, 12, corectat, cu diacritice.

Copertele I, II și III: Lucrări ale Dr. Elena Adriana Vâlcea - artist plastic, Coperta a IV-a: Noutăți editoriale Editura Hoffman

CUPRINS

Editorial	Nicoll HELLEN	*Genealogia prostiei: de la Nietzsche la Petru Creția. Refuzul de a locui iubirea*	.....	5
Sub steaua Luceafărului	Nelu BARBU	*Mihai Eminescu: al doilea geniu al românilor „după Zalmoxe”*	.....	15
Calendar		*Octombrie*	.....	19
Eseu	Aurelian Alin VASILE	Hesperus	.....	20
Poezie	Ion Toma IONESCU	.....		28
	Mihaela ATONESEI	.....		30
	Teodor SANDU	.....		32
	Florina UNGUREANU	.....		35
	Iosif BĂCILĂ	.....		37
	Nely VIERU	.....		39
Proză	Issabela COTELIN	Colega de cameră	.....	41
	Serghie BUCUR	*ESPECTATIVA*	.....	45
	Diana ALZNER	*Umbra raiului*	.....	48
	George DAVID	*Istoriia liubvi – adică un love story de demult*	.....	53
	Laura MĂRIEȘ	*În așteptare*	.....	61
Arta conservării	Elena Adriana VÂLCEA	*Corbii de Piatră – între memoria trecutului și responsabilitatea prezentului*	.....	66
Calendar		*Noiembrie*	.....	68
Cărți și cercetări	Mihai CĂLUGĂRIȚOIU	*Băncile Râmnicului: istorie financiară (1899-1948)*	.....	69
Călător prin Balcani	Adrian Victor VANK	*Balkaniada - step by step*	.....	73

Raftul cu cărți	Octavian MIHALCEA	*Enigme și ritualuri teatrale*	.....	80
	George DAVID	*Incurabilă: falș tractat de traumatologie*	.....	82
	Zenovie CÂRLUGEA	*Un „argonautic" vizionarism poetic*	.....	84
	Alexandru-Constantin BÎRZU	*Patimă și desfătare*	.....	89
Cuvinte cu poveste	Constantin TEODORESCU	*Vânătatic*	.....	93
Cronici de familie din Romanați	Cristina LOGOFĂTU	*Florea și Mihai Rădulescu*	.....	96
Țara Românească Medievală	Florian COPCEA	*Argumente privind a doua Mitropolie a Țării Românești*	.....	106
Din arhiva sensibilității	Mădălina Virginia ANTONESCU	*„Poemele nipone" ale pictorului Ion Popescu-Negreni: perspective shinto asupra vieții*	.....	111
Calendar		*Decembrie*	.....	116

editorial

Nicoll HELLEN

Genealogia prostiei: de la Nietzsche la Petru Creția. Refuzul de a locui iubirea

Publicat inițial: 29 octombrie 2022, Editat: 27 martie 2024, Versiune revizuită și adăugită: iunie–octombrie 2026, Saint Justina of Padua, Bartolomeo Montagna, 1490s

În esență, prostia nu poate fi înțeleasă ca o simplă carență de ordin cognitiv, ci trebuie văzută drept *refuzul de a locui iubirea*. Întocmai cum observă Nietzsche, într-un fragment care pare scris pentru a apăra ceea ce filosoful, în alte pagini, ironizează necruțător: *„întotdeauna e un pic de nebunie în iubire; și-ntotdeauna e un drum de rațiune-n nebunie*" (Nietzsche, 2012, p. 90). Dincolo de context, Nietzsche vorbea aici despre acea „*nebunie sacră*" (theia mania, *θεία μανία*) pe care o regăsim încă din *Phaidrosul* platonician, în care fraza păstrează un adevăr mai vechi decât autorul ei (*apud* Cocei, 2022, p. 108), acela că *iubirea cere o ieșire din sine* (ekstasis, *ἔκστασις*) *pe care rațiunea singură nu o poate produce*. Or, tocmai acest dar, cel de a locui în însăși inima iubirii, de a accepta izvorul beatitudinii ei ca o rațiune superioară, este cel pe care individul postmodern îl denigrează așijderea: câtă toropeală afară, pe atâtea glaciare – *„inimi împietrite*" (*cf. cinismul ca atitudine, în sens contemporan*). În consonanță cu studiile anterioare, abordarea de față se înscrie în aceeași paradigmă interpretativă, articulându-se pe **metoda ricoeuriană** a tranziției de la hermeneutica suspiciunii (deconstrucția de factură nietzscheană) spre a doua naivitate (recuperarea sensului prin Petru Creția și sursele teologice), după cum urmează:

Capitolul I. Prostia ca atrofie a sensibilității și refuz al iubirii

Adevărata prostie (*cf*. hybris, ὕβρις), așadar, în forma sa cea mai periculoasă și distructivă, reprezintă

o ruptură de ordinea frumosului divin, pe care grecii îl gândeau în trei ipostasuri — *eros*, *philia* și *agape*. Această boală sufletească nu este întâmplătoare; ea trădează hazardul unei mișcări mai adânci, aceea de a nu îndrepta asupra sinelui însuși ceea ce Nietzsche considera necesitatea oricărei cunoașteri autentice: „aproape tot ceea ce numim noi «civilizație superioară» are la bază spiritualizarea și aprofundarea cruzimii [...] însuși cunoscătorul, aplicând constrângerea asupra spiritului său, potrivnic înclinației acestuia și adeseori împotriva dorințelor inimii sale [...] acționează în chip de artist și adept al cruzimii: orice coborâre spre profunzimile și temeliile lucrurilor constituie prin ea însăși o siluire, o vrere de îndurerare a voinței fundamentale a spiritului" (Nietzsche, 1991, pp. 156–157, *apud* Cocei, 2022, p. 15). Cunoașterea de sine, la Nietzsche, nu e niciodată „blândă" cu sine; ea cere acel „*a spune «Nu!»*" propriilor dorințe de a avea mereu dreptate, deci de a fi confortabil în propriile certitudini. Omul insensibil, lipsit de cunoașterea de sine, însă, răstoarnă direcția acesteia; el o proiectează asupra celuilalt, transformând disciplina interioară (enkrateia, *ἐγκράτεια*) într-o armă exterioară. **Acesta este, poate, primul și cel mai discret chip al prostiei: nu absența „cruzimii" strigătoare, ci atrofierea mușchiului iubirii; drept urmare, nu discutăm doar despre lipsa neuroplasticității — metacogniția, raționamentul dialectic, compartimentalizarea cognitivă strategică — ci și despre evitarea compasiunii.**

Un *intelect* care a parcurs biblioteci întregi, ale căror structuri rămân captive într-o incapacitate cronică de a rezona cu *alteritatea*, eșuează lamentabil în fața spiritului sacru; erudiția sa, dublată de malignitate, nu constituie cunoaștere, ci o formă de imbecilitate, întrucât ignoră adevărul fundamental al interconectării noastre în ordinea divină (*cf.* sentimentul de îndreptățire — eng. *entitlement*). Dintr-un asemenea nucleu izvorăsc marile catastrofe ale istoriei; această simbioză toxică devine matricea din care se naște *totalitarismul*, de la cel *intelectual*, prefigurat de Jean-Paul Sartre, 1943 *apud* Gavriluță & Bănescu, 2019, p. 91, până la cel *ideologic-politic*, analizat de Dietrich Bonhoeffer (1972, p. 11) — adicătelea, ceea ce am numit într-un text mai vechi, „Formatorii de opinie și asasinarea gândirii libere", drept *totalitarism semantic* (2025a, p. 5).

Privită prin această prismă, adevărata barieră în comunicare nu vine din ecartul cultural, din statutul social sau din averi; ea rezidă în absența sensibilității (vezi ***triada întunecată*: narcisism malign, machiavelism și psihopatie, Paulhus & Williams, 2002**). Sensibilitatea se instituie ca o premisă a omului complet, fiind o oază de creativitate și inspirație, în care acesta forjează în mod natural *conștiința morală* (synedesis, *συνείδησις*). În opoziție, cel lipsit de sensibilitate rătăcește într-o goană după un sens pe care nu l-a aflat. Acest arhetip deșertic, *jumătate-om, jumătate-țap (cf.* Satyricon*)*, își găsește o descriere memorabilă în analitica nietzscheană, întocmai: „toți scriitorii ironici contează pe specia stupidă a oamenilor cărora le place

să se simtă superiori, împreună cu autorul [...] Deprinderea cu ironia, ca și aceea cu sarcasmul, pervertește [...] caracterul, ea împrumută treptat-treptat trăsătura unei superiorități răutăcioase: sfârșim prin a fi asemeni unui câine rău care, afară de mușcat, a mai învățat și râsul" (Nietzsche, 2000, pp. 175–176, *apud* Cocei, 2022, p. 285); de aici, leacul pentru aceasta pare imposibil de găsit, întrucât el însuși refuză tămăduirea inimii-moarte.

Sensibilitatea este condiția predicatorului autentic, a profesorului onest sau a misticului înflăcărat: o căutare neîncetată a absolutului; observare și cercetare realizate nu doar prin instrumentele rațiunii reci, ci cu *inima* și întreaga *ființă* (*cf.* **stadiile alchimice de individuație: nigredo, albedo, citrinitas și rubedo; Jung**). Întărit din punct de vedere duhovnicesc și înarmat cu virtutea trezviei, acest *„fiu al omului"* dobândește capacitatea de a discerne subtil binele de rău; indiferent de funcția sa socială, el insuflă celor din jur lumina, dăruirea și pacea divină. O asemenea capacitate nu este însă doar un dar gratuit al firii, ci se înrădăcinează într-o *magie a inimii* înțeleasă ca loc primordial de „comandă" al ființei — o intuiție pe care, așa cum observă Bogdan Tătaru-Cazaban, o regăsim, cu o stăruitoare consecvență, „de la Upanișade la Cabală, de la iudaismul profetic și sapiențial la mistica musulmană și isihasm" (Tătaru-Cazaban, 2023, p. 16).

Inima nu este niciodată doar sediul afectului, ci un centru holistic în care se întâlnesc, fără separare, emoția, *curajul*, gândirea și imaginația, în fond, sacrul etern creator *Unul* — „o unitate pe care greaca *kardia* sau *phrēn* și ebraicul *lēb/lēbāb* o presupuneau firesc, și pe care omul modern, obișnuit să despartă rațiunea de sentiment și să le creadă funcționând autonom și, de cele mai multe ori, conflictual" (*ibid.*), a pierdut-o aproape complet. Prin acest act de dezvăluire, **omul sensibil refuză tocmai reflexul disocierii; el recuperează sensul global și unificator al inimii, acel spațiu originar în care gândirea nu se poate exersa fără a fi, în același timp, o formă de simțire**. Inima mea este unită într-o *transă extatică în care gândirea i se face parteneră*; aici, nu există „eu" meschin, ci doar suflare — ruah (רוּחַ); textul acesta în sine devenind întocmai un organism viu, cu trup și spirit.

Capitolul II. Reconfigurarea raportului cu sine și cu celălalt

Acestea fiind zise, miracolul bunătății nu constă în faptul că apare într-o lume indiferentă la ea, ci în faptul că „transcende uimirea de primă instanță" (Tătaru-Cazaban, 2023), obligându-ne să recunoaștem un adevăr incomod — acela că suntem capabili de bunătate „fără să o știm" (*idem.*) — și că, prin urmare, indiferența pe care o cultivăm ca strategie de autoapărare este ea însăși o formă de auto-ignoranță. Bunătatea, în acest sens, „nu mă înduioșează, ci îmi iradiază cunoașterea de sine" (*idem.*), formulare care reia, dintr-un alt unghi speculativ, exact acea cruzime a cunoașterii pe care a studiat-o Nietzsche. Dar, desigur, ar fi un început de boală, adică de prostie, în a cuteza — numai să *„îmi imaginez"* (a se vedea Malebranche, 1958) —

aș fi un om perfect bun, întrucât pot doar tinde și munci constant înspre această zeiță-mamă numită *Iubirea*.

În acest sens, „celălalt mă privește pentru că fragilitatea și lipsa lui de apărare mă invocă, precedându-mi orice reacție" (Lévinas, 1999, *apud* Tătaru-Cazaban, 2023, p. 42). Puterea subiectului nu se limitează, în fața acestei priviri, la o simplă „reverență a bunătății", ci ea „își pierde orice rațiune de a fi" (*idem.*), iar solicitudinea născută din această întâlnire este cea care conturează, în cele din urmă, prezența autentică a omului sensibil în lume. Regăsim aici, pe alt plan, exact structura omului insensibil: dacă acesta din urmă proiectează cruzimea cunoașterii asupra celuilalt, captiv în ceea ce am denumit în eseul sus-amintit *„hiperrealitate afectivă"* (2025a, p. 8), omul sensibil face mișcarea inversă: el lasă privirea celuilalt să-l dezarmeze, acceptând ca fragilitatea străină să-i preceadă orice reacție de apărare. Drept urmare, *mă (con)topesc în inima iubirii până când nu mai există un eu singular*.

O asemenea chestiune nu trebuie confundată, însă, cu o abdicare a voinței propri; dimpotrivă, ea își găsește expresia cea mai înaltă în această sferă pe care Vladimir Ghika o gândea drept o formă esențială de singurătate — *„le courage est, lui aussi, une solitude"* (*apud* Tătaru-Cazaban, 2023, p. 67). Cultura creștină a grefat pe modelul antic al eroului paradigmele martirului și ale cavalerului, în cazul cărora curajul este un act de credință și de fidelitate, ambele condiții creștine exemplare definindu-se prin „intensitatea unei probe excepționale, la limită, aproape inaccesibile pentru oamenii obișnuiți, care cedează, de regulă, în fața fricii sau a grijilor" (*op.cit.*, capitolul *Curajul ca virtute*).

Această virtute (arête, *ἀρετή*) — curajul inteligent asumat (thárros, *θάρρος*) — capătă un relief dramatic în experiența pe care Nicolae Steinhardt o identifica drept unica soluție viabilă în fața unui univers concentraționar: „în prezența tiraniei, asupririi, mizeriei, nenorocirilor, urgiilor, năpastelor, primejdiilor nu numai că nu te dai bătut, ci, dimpotrivă, scoți din ele pofta nebună de a trăi și de a lupta" (Steinhardt, 2008, *apud* Tătaru-Cazaban, 2023, pp. 68-69). Întâlnirea cu Sacrul, pe care o asemenea dârzenie o face posibilă, implică deci acea *dimensiune numinoasă* pe care teologia o definește drept *„mysterium tremendum et fascinans"* (Otto, 1917, *apud* Gavriluță & Bănescu, 2019, p. 79); mister deopotrivă înfricoșător, care spulberă orice certitudine egotică, și fascinant, care atrage ființa spre străfundul inimii.

Rămâne însă o *întrebare* pe care Nietzsche însuși o lasă deschisă, și pe care *această pledoarie în cinstea inteligenței inimii* și-o asumă ca ipoteză de lucru: dacă orice adevăr obținut fără capacitatea de a-l privi cu un anumit surâs distanțat este, într-un sens profund, un adevăr fals — *„fals să fie orice adevăr al nostru pe care nu l-a însoțit un râs măcar"* (Nietzsche, 2006, p. 276) —, atunci nu cumva gravitatea excesivă a omului insensibil, acea seriozitate care refuză orice fisură, orice haos lăuntric, este ea însăși simptomul cel mai sigur al prostiei sale? Nietzsche descrie această gravitate ca pe *„o mașinărie greoaie, întunecată și huruitoare",*

care își pierde buna dispoziție de îndată ce „gândește adânc", devenind astfel „serioasă" (Nietzsche, 2006, pp. 204–205).

Capitolul III. Docta ignorantia și ironia ca instrumente epistemice. De la Petrarca și Cusanus la Erasmus și Nietzsche

În secolul al XIV-lea, Francesco Petrarca identifică *reversul seninei intelectuale* la contemporanii săi, descriind subiecți care își găsesc părerea asupra oricărui domeniu, fără a manifesta „nici pudoarea, nici o altă rezervă" (Petrarca, 2017, p. 17) și, cu atât mai puțin, conștiința propriei ignoranțe. La distanță de un secol, Nicolaus Cusanus reactivează filonul dialectic al ironiei socratice printr-o formă dramatică deosebit de convingătoare — dialogul imaginar dintre un păgân și un creștin, în care primul se miră că cineva se poate închina „atât de devotat cuiva pe care nu-l cunoaște", iar al doilea răspunde: „Mă închin Lui tocmai pentru că nu-l cunosc" (Cusanus, 2008, p. 121-126). Prin acest parcurs *maieutic*, Cusanus fixează borna epistemică opusă suficienței dogmatice, statuând că validitatea actului de cunoaștere nu rezidă în pretenția atotștiinței, ci în asumarea finitudinii intelectului, *o docta ignorantia* (Cocei, 2022, pp. 178–179) care, departe de a fi o formă de scepticism resemnat, se dovedește a fi luciditate posibilă în fața misterului divin.

Odată cu ivirea secolului al XVI-lea, Erasmus din Rotterdam dedică celebra sa scriere, *Elogiul nebuniei*, unei personificări saturate de ironie a prostiei, o carte pe care autorul însuși o caracteriza drept un simplu *„prilej de joacă"* (Erasmus, 2000, p. 4), inspirat de prietenului său Thomas Morus, al cărui nume, în mod ionic, rezonează cu termenul grecesc moria (*μωρία*) — „prostie" sau „smintea-lă" (Cocei, 2022, p. 203). Considerat „Prințul umaniștilor ", Erasmus pornea de la convingerea că omul este un fel de „divinitate pământească", „cel mai sfânt altar pentru toate", „ancoră sacră pentru orice" (Erasmus, 1960, p. 45, *apud* Cocei, 2022, p. 202) — și tocmai de aceea *„răspundea cu o ironie înțeleaptă prigoanei plăcerilor instrumentate de habotnici"* (*ibid.*) demonstrând, prin vocea personajului Hedonius din dialogul Epicurianul, „că nu există oameni mai epicurieni decât creștinii așa-zis pioși" (*idem*).

În secolul al XIX-lea, Friedrich Nietzsche operează o mutație de paradigmă, arătând că prostia depășește cu mult cadrele unei simple incompetențe de conceptualizare. Nietzsche o vede, dimpotrivă, ca pe un indicator al sănătății spiritului, enumerând printre semnele vitalității *„dezacordul, evaziunea, neîncrederea voioasă și iubirea de ironie"* (Nietzsche, 2006, pp. 204–205). Această *tensiune structurală* rămâne esențială: ironia se legitimează atunci când exprimă libertatea suverană a spiritului, dar devine toxică și alienantă în clipa în care se sprijină pe complicitatea celor care caută doar să simuleze inteligența. Prostia, în această ipostază, se definește ca o mimare a virtuților intelectuale. Liviu Iulian Cocei analizează acest mecanism de excludere inerent ironiei, subliniind că aceasta „*are și un caracter eminamente elitist*", întrucât presupune, ca axiomă, fap-

tul că cel vizat „nu este suficient de intelligent" pentru a fi lăsat înăuntru (Cocei, 2022, pp. 15-16).

Capitolul IV. Prostia colectivă și mecanismele ei sociale. De la tipologia nietzscheană a moralei la teoria violenței la René Girard

Dacă tipul aristocratic își află temeiul în respectul față de sine, în asumarea forței și în capacitatea de a exercita o stăpânire asupra propriei ființe (Nietzsche, 1991, p. 199), *morala sclavilor* înalță, în schimb, ca valori supreme „compătimirea, mâna serviabilă și gata să ajute, inima caldă, răbdarea, hărnicia, smerenia, amabilitatea" (*op.cit.,* p. 260). Fără a fi necesară adoptarea integrală a ierarhizării axiologice radicale propuse de Nietzsche, se poate desprinde din această analiză un *adevăr sociologic* de fond: *prostia colectivă* se grefează istoric pe acele sisteme care prioritizează „confortul" mortuar în detrimentul lucidității și al autonomiei individuale, camuflându-se sub masca respectabilității, a modestiei și a unei false bunătăți. Problema nu stă în valorile menționate, privite în sine, ci în momentul în care ele sunt convertite în strategii de eschivă intelectuală, scutindu-l pe individ de efortul gândirii.

Dihotomia dintre *morala aristo*cratică și *morala sclavului* îi oferă lui Nietzsche, așadar, un instrument conceptual prețios pentru înțelegerea prostiei ca fenomen cultural de masă. *Subiectul dogmatic se autoidolatrizează într-o asemenea măsură încât devine incapabil să-și perceapă propriile opinii ori afirmații ca fiind provizorii, umane și discutabile*. Râsul devine, astfel, un test suprem al libertății intelectuale: cel capabil să râdă de propriul adevăr refuză să-l fetișizeze, în timp ce cel refractar la actul ludic e deja captiv în mrejele a ceea ce am denumit în studiul anterior despre intelect (2026b, p. 7), *„erotomanie intelectuală"* și a formelor sale adiacente, precum ceea ce literatura de specialitate prezintă ca „*idei de referință"*(*eng.* ideas of reference).

Este relevant, în acest context, felul în care antropologul René Girard citește prostia nu doar ca eroare individuală, ci și drept sursă structurală a *violenței colective*. Sacrificiul ritualic — arată Girard — a reprezentat pentru omenirea arhaică un pas esențial spre depășirea stării de animalitate tocmai pentru că oferea o formă (imperfectă, dar eficientă) de a păcăli violența: „sacrificiul protejează întreaga comunitate de propria sa violență, deturnând-o spre victime care-i sunt exterioare" (Girard, 1995, p. 14, *apud* Cocei, 2022, p.65). Diferența esențială față de ironie, observă Cocei comentând acest fragment, este că, dacă ironia sublimează sau preîntâmpină violența, sacrificiul o deviază pur și simplu, fără a o stopa (*ibid.*, pp. 65-71); o distincție care ne permite să citim prostia colectivă tocmai ca refuzul acelei forme sublimate, ironice, lucide de a gestiona conflictul, în favoarea unei deversări brute, care are nevoie mereu de un *„țap ispășitor".* Nu întâmplător, violența se naște, în ultimă instanță, „dintr-o neînțelegere a cauzelor ei" (*op.cit.*, p. 284); prostia fiind, în acest sens, terenul fertil pe care orice ignoranță a propriilor mecanisme lăuntrice se poate con-

verti în agresiune îndreptată spre celălalt.

Capitolul V. Petru Creția și morfologia prostiei. Mediocritatea, neîmpăcarea cu sine și intoleranța

Tot în a doua jumătate a secolului al XX-lea, Petru Creția formulează o diagnoză chirurgicală asupra societății, identificând în superficialitate și în absența discernământului critic rădăcinile profunde ale răului colectiv (Creția, 2020, p. 13). Creția elaborează o morfologie a prostiei, descriind circuitele sale manifeste: „incapacitatea de abstractizare, dependența fetișistă de generalizări de-a gata, absența autoreflexivității, stăruința îndărătnică în eroare și, mai ales, pericolul pe care prostia îl generează în momentul în care face joncțiunea cu macro-structurile de putere sau cu dinamica violentă a mulțimilor" (*ibid.*, pp. 14–15).

Nicăieri această morfologie nu este mai limpede conturată decât în portretul pe care Creția îl face omului mediocru — figură pe care o distinge net de omul „prost" propriu-zis: „ar fi greu să auzi pe un om prost sau netrebnic denunțându-l pe altul că este mediocru" (capitoul *Mediocritatea*, p. 42), observă autorul, sugerând că mediocritatea nu e o insuficiență a inteligenței, ci o formă distinctă de existență, mulțumită cu sine, „incapabilă să vadă sau să înțeleagă ceva mai presus de firea sa, închisă în sine și înspăimântată de orice risc" (*ibid*). Omul mediocru, arată Creția, „e lipsit de noblețea vreunei dăruiri sau generozități"; el „își trăiește viața într-un chip meschin, neînsuflețit de niciun avânt " — „nu este în stare să fie măcar cu adevărat avar sau cu adevărat laș. Nu e nici măcar foarte prost și nu e niciodată un ticălos în toată legea"(*ibid*). Este un portret cu atât mai tulburător cu cât refuză orice ușurare morală prin condamnare tranșantă: mediocritatea nu e viciu, e absența oricărei mize suficient de mari pentru a genera virtute sau viciu.

Această retragere din fața riscului capătă, la Creția, o formă aproape comică în felul în care omul mediocru se raportează la excelență: „când ceva din excelența lumii îi trezește totuși interesul sau curiozitatea, omul mediocru vrea să participe și el cumva, dar fără efort și fără risc, de la locul lui căldicel. Cu grijă să nu-l tragă vreun curent, să nu-și provoace vreo indigestie, să nu-și depășească bugetul bine socotit, să nu cumva să-i intre în casă și în viață insolitul și neliniștitorul" (*ibid.,* p. 42). Regăsim aici, dintr-un alt unghi, exact structura pe care Nietzsche o descria în „mașinăria greoaie" a intelectului.

Rădăcina acestei retrageri este, pentru Creția, o formă alterată a raportului cu sine — o temă pe care autorul o dezvoltă în capitolul despre demnitate. Dreapta judecată de sine, arată el, este „prin definiție, incompatibilă cu manifestarea, fie și parțială sau intermitentă, a neîmpăcării cu sine" (Creția, 2020, p. 17), iar această neîmpăcare ia forme multiple, pe care Creția le catalogează cu o precizie aproape profetică: trufia fiind, dimpotrivă, „dorința de a fi mai mult decât ești, mințindu-te înainte de toate pe tine însuți "(*idem*); smerenia bolnavă, „martoră a unei conștiințe impure", care „se bate cu pumnii în piept strigând: «Vai mie,

păcătosului!» ” doar „ca să-și ușureze conștiința printr-un simulacru retoric de penitență“ și pentru a putea recidiva „mai ușuratic și mai voios” (*idem*); și, poate cea mai insidioasă dintre toate, mila de sine — „un sentiment întemeiat pe o autoevaluare greșită“, prin care omul „se socotește o victimă, un persecutat de soartă și de oameni, un nedreptățit“ și, prin această mișcare, „se demite de la responsabilitatea actelor sale și de la asumarea cu seninătate și demnitate a ființei sale” (*ibid.,* p. 17).

Aceeași structură a lipsei de discernământ, tradusă la nivel relațional, generează la Creția o teorie a intoleranței cu ecouri politice directe. „Întreaga realitate cosmică este guvernată de un principiu de diferențiere și de diversificare”, scrie el, iar tensiunile dintre entități „distincte“ sunt „benefice până la un punct” — „numai că în cazul realității omenești există primejdia unei patologii a diversității. Iar numele ei este intoleranța” (Creția, capitolul *Intoleranța*, pp. 59–61). Când o entitate refuză coexistența și „urmărește tăgăduirea dreptului Celuilalt la existență”, resimțit „nu doar ca străin, ci chiar ca dușman, numai pentru că este altfel” , rezultatul este acel *bellum omnium contra omnes* pe care Hobbes îl considera starea „caracteristică a omenirii în stadiul ei primitive”. Prostia colectivă, am putea spune, mergând pe intuiția lui Creția, este tocmai regresia la această stare *primitivă* — incapacitatea de a susține tensiunea diversității fără a o converti în dușmănie.

Contrapunctul acestei patologii este, la Creția, dubla virtute a cinstei și a blândeții. Omul cinstit, scrie el, „nu spune despre nimeni ceva rău ca să-l defăimeze, nici nu răspândește informații necontrolate“ și, mai ales, „nu înfățișează despre noi o imagine falsă“ — „e drept că lucrul acesta cere multă cunoaștere de sine, iar lumea e plină de impostori inconștienți de impostura lor“ (capitolul *Cinstea*, pp. 29-31). Formularea dezvoltă, printr-o cale independentă, exact patologia pe care am descris-o la începutul acestui eseu drept „erudiție dublată de malignitate“: *impostura nu e minciună deliberată, ci un eșec al cunoașterii de sine*, *o incapacitate de a vedea limpede propriul chip*. Iar blândețea, ultima verigă a acestui lanț al virtuților, nu este slăbiciune, ci *disciplină a iubirii*: „ea ține de puterea noastră de iubire (în sensul de agape sau caritas)”, scrie Creția, precizând: „blândețea nu are nimic de-a face cu slăbiciunea, cu lipsa de fermitate sau cu încruntarea justițiară” (Creția, capitolul *Blândețea*, pp. 62-68). Regăsim aici, o dată în plus, exact tensiunea pe care Tătaru-Cazaban o gândea între deschidere și structură: *blândețea fiind posibilă pentru cel care și-a pus, în prealabil, ordine în sine.*

Capitolul VI. Palierele ordinii sociale și demonizarea gândirii critice

Dacă până acum am urmărit prostia la nivel individual și colectiv, rămâne de analizat cadrul mai larg în care aceasta se manifestă – arhitectura axiologică a ordinii sociale. Această stratificare pornește de la *„determinismul”* biologic brut, traversează faza intermediară a raționalismului pragmatic și atinge apogeul în deschiderea către transcendență. Primul nivel, definit ca palierul

biologic pur sau *Zoe*, este guvernat exclusiv de mecanismul supraviețuirii, unde realitatea este redusă la gestionarea resurselor imediate și la imperativul biologic al conservării speciei. În acest perimetru, ființa rămâne prizoniera propriei facticități corporale și a necesităților elementare; *spiritul nu s-a născut încă ca ipostază conștientă de sine, manifestându-se doar ca o potențialitate latentă și nerealizată.* Trecerea către o structură socială complexă introduce cel de-al doilea nivel, reprezentat de palierul rațional-utilitar sau Dianoia (διανοια).

Tocmai de aceea, unul dintre aspectele care au devenit, în ultimii ani, obiect predilect de analiză al comportamentelor aberante din mediul online este demonizarea gândirii critice. Deformarea și confuzia — premeditate sau nu — dintre *gândirea laterală* și *gândirea critică*, dintre judecata dreaptă și calomnie, alături de o presupusă imprecizie terminologică, sunt adesea instrumentate de structurile suprastatale și de instituțiile politice, juridice, medicale sau religioase, cu scopul de a-și perpetua și intensifica autoritatea, în defavoarea binelui colectiv și a evoluției culturale, naționale și civilizaționale.

Capitolul VII. Păcatele împotriva sufletului și rezistența prin frumos

Rezidă în *cele trei păcate capitale împotriva sufletului* se lasă identificate limpede: **refuzul de a îmbrățișa iubirea, refuzul de a practica iertarea și refuzul de a intra în dialog cu spiritul sacru din noi înșine și din celălalt.** Nu întâmplător observa Lucien Febvre, la oamenii Renașterii, „un fel de sufocare și de năuceală în fața strigătelor contradictorii" ale atâtor sisteme de gândire rivale (Febvre, 1942, p. 56). Această întâmplare amintește de simbolismul *degetelui Sfântului Ieronim* din tabloul realizat în atelierul lui Jan Massys, creat între 1530 și 1540, cel care nu indică doar o simplă pagină de manuscris, ci Scriptura ca ancoră stabilă a „nordului moral".

În cele din urmă, Nicolaus Cusanus, reluând duhul ironiei socratice, scrie că omul cu adevărat cunoscător nu e cel care pretinde că știe, ci acela despre care „trebuie să-l considerăm cunoscător pe cel care știe că nu știe "(Cusanus, 2008, p. 5). Diferența dintre această neștiință asumată și neștiința prostului stă exact în conștiința de sine: unul își cunoaște limita, celălalt nici nu bănuiește că are una.

Concluzie

Așadar, „numai ceea ce este rațional în suflet, numai aceea o exprimă și limba rațională din Dumnezeu, în împrejurimile vieții de zi cu zi" (Zadonsk, 2015, p.16). Iar dacă eseul de față este *o meditație asupra luminilor și umbrelor sufletului*, poate că adevărul cel mai simplu rămâne cel pe care îl rostea Francesco de Sanctis despre călătoria lui Dante: „fiecare are înăuntrul lui infernul și paradisul său" (De Sanctis, 1965, *apud* Cocei, 2022, p. 201) — iar *prostia*, ca și *înțelepciunea*, se decid mereu acolo, în interior, nu în afara noastră: **una este stăruință în visul paradisiac, cealaltă este abdicare de la iubire.**

Bibliografie

1. Bonhoeffer, D. (1972). *Letters and papers from prison.* New York: Macmillan. archive.org.

2. Cocei, L. I. (2022). *Homo ironicus*. *O abordare antropologică a ironiei filosofice*. Colecția *Universitas*. Editura Eikon.

3. Creția, P. (2020). *Luminile și umbrele sufletului*. Editura Humanitas.

4. Cusanus, N. (2008). *Pacea între religii. Despre Dumnezeul ascuns* (W.Tauwinkl, trad.). Editura Humanitas.

5. De Sanctis, F. (1870). *Storia della letteratura italiana*. A. Morano & figlio.

6. Erasmus din Rotterdam. (2000). *Elogiul nebuniei sau cuvântare spre lauda prostiei* (Ș. Bezdechi, trad.). Editura Minerva.

7. Febvre, L. (1942). *Le problème de l'incroyance au XVIe siècle. La religion de Rabelais*. Éditions Albin Michel.

8. Gavriluță, N. & Bănescu, V. (2019). *Homo religiosus și simulacrele realității.* Editura Eikon.

9. Girard, R. (1995). *Violența și sacrul* (M. Antohi, trad.). Editura Nemira.

10. Lévinas, E. (1999). *Totalitate și infinit. Eseu despre exterioritate* (M. Lazurca, trad.). Editura Polirom.

11. Morin, E. (2001). *La Méthode. Tome 5: L'Humanité de l'Humanité.* Éditions du Seuil.

12. Nietzsche, F. (1991). *Dincolo de bine și de rău. Preludiu la o filozofie a viitorului* (F. Grünberg, trad.). Colecția *Paradigme*. Editura Humanitas. Archive.org.

13. Nietzsche, F. (2000). *Omenesc, prea omenesc. O carte pentru spirite libere I*. În *Opere complete* (Vol. III). Editura Hestia.

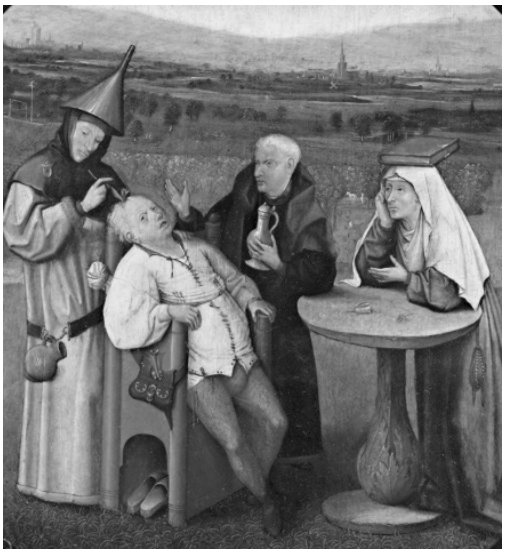
14. Nietzsche, F. (2006). *Știința voioasă* (L. Micescu; S. Danilă trad.). Editura Humanitas.

15. Nietzsche, F. (2012). Așa grăit-a Zarathustra. O carte pentru toți și pentru niciunul (Ș. A. Doinaș, trad.). Editura Humanitas.

16. Petrarca, F. (2017). *De sui ipsius et multorum ignorantia (L'ignoranza propria e di molti altri).* Fabrizio Serra editore. jstor.org

17. Tătaru-Cazaban, B. (2023). *Inteligența inimii*. *Schițe pentru un portret al virtuții.* Editura Spandugino.

18. Tihon din Zadonsk, Sfântul. (2015). *Comori duhovnicești, strânse din lume*. Editura Egumenița

The Extraction of the Stone of Madness, Hieronymus Bosch, 1501–1505

sub steaua Luceafărului

Nelu BARBU

Mihai Eminescu: al doilea geniu al românilor „după Zalmoxe”

Fiecare popor își are geniile sale în diferite domenii: literatură și știință, istorie și filozofie, cinematografie, muzică și sculptură, aeronautică, artă militară, chiar interferența artelor și științelor, filozofiilor sau religiilor și sporturilor...

Mihai Eminescu reprezintă Everestul genialității românești în mai multe direcții, genuri și specii literare. Un prim moment, și cel mai important, al poeziei românești, îl reprezintă *idila romantică,* cu puternice note de pastel și de meditație, o simfonie a dorului de dragoste prin care a dat femeii existență eternă. În spațiul imaginar al dorului și al visului, invocarea iubirii și a naturii constituie *osmoza unui ciclu de poezii* în care apare imaginea luminoasă a iubirii universale, într-un evantai de ipostaze posibile în care se împlinește idealul erotic: „Sara pe deal”, „Dorința”, „Crăiasa din povești”, „Floare albastră”, „Lasă-ți lumea”, „Povestea codrului”, „Făt-Frumos din tei”, „Înger și demon” sunt doar câteva dintre idilele romantice. Poetul logodește natura și iubirea, transfigurându-le într-un cântec al dorului de absolut, atemporal, de înfruntare a sabiei timpului. Este unul dintre primele argumente despre perenitatea operei eminesciene, despre care afirma Titu Maiorescu: „După cât ne putem da îndeobște seama, cugetarea poetică a secolului al XX-lea va începe sub auspiciile geniului lui Mihai Eminescu.” Nicolae Iorga nuanțează, la începutul secolului al XX-lea, această reflecție a lui Titu Maiorescu, afirmând că Eminescu reprezintă expresia integrală a sufletului românesc. Iar mai târziu, Tudor Arghezi decretează: „Fiind foarte român, Eminescu e universal.”

Codrul, somnul și izvorul, prin conexiunea lor în spațiul eternității, proiectează iubirea în nemurire: „Adormind de armonia codrului bătut de gânduri/, Flori de tei deasupra noastră or să cadă rânduri-rânduri.” (***Dorința***) Metonimia metaforică personificată apare pentru prima oară în poezia noastră, chiar de la începutul creației eminesciene. Corpul și spiritul trăiesc în crepusculul unităților primare, natura spiritualizându-se, iar spiritul păstrând organicitatea dintâi a cosmosului. Lucian Blaga, care într-un fel anume, în acest sens, îl continuă pe Eminescu în poezie și chiar în fi-

lozofie, afirmă că în somn sângele nostru se retrage în strămoși.

Prin interferența filozofiilor, mitologiilor și artelor, Mihai Eminescu reprezintă, pentru spiritualitatea românească, *al doilea mare geniu după Zalmoxe*, poetului urmându-i George Enescu și Constantin Brâncuși, și lista poate continua.

Alteori, idila, precum poezia ***Floare albastră***, metafora și simbolul femeii ideale îmbină egloga și meditația cu filozofia egipteană pe tema fericirii, sugerând ideea că moartea este o coordonată a cosmosului, a contingentului și transcendentului: ,,Iar te-ai cufundat în stele/ Și în nori și-n ceruri nalte?" Fericirea e și ea ca și viața, un fel de a trăi și a muri. Ea poate să apară printr-o evadare în lume, printr-o iubire simplă, senzuală, frumoasă, dar fericirea în lumea fenomenală, deși există, e trecătoare, urmează axioma biblică: *deșertăciunea deșertăciunilor*: ,,Și te-ai dus, dulce minune,/ Și a murit iubirea noastră -/ Floare-albastră! floare albastră!.../ Totuși este trist în lume!" Fericirea e o dulce iluzie a muritorilor, pentru că nu se află nici în contingent, nici în transcendent, nici în cerul mare, nici în Universul limpede și simplu ,,al dulcilor minuni numite flori albastre".

Un al doilea moment al genialității poetice eminesciene îl reprezintă pătrunderea în opera poetului a elementelor folclorice pe calea unei profunde asimilări, începând de la prima poezie, intitulată **De-aș avea** (1866), și până la capodopera sa, **Luceafărul** (1883). În unele creații păstrează tema, dar schimbă structura compozițională, introducând peisaje lirice și descriptive, precum în basmele **Făt-Frumos din lacrimă**, și **Miron și frumoasa fără corp** sau în ciclul **Scrisorilor**. În alte opere reține prozodia, dar dezvoltă idei noi cu caracter filozofic, introducând *elegia filozofică*. Semnificative sunt: **Revedere**, **Ce te legeni...**, în capodoperele **Luceafărul** și **Călin (File din poveste)**, opere care aparțin maturității artistice. Sursa folclorică este doar un pretext pentru meditația filozofică sau pentru realizarea în stil popular a motivului. Conotația scrisorii de dragoste din capodopera **Scrisoarea III** atinge sublimul. În acest sens, George Călinescu afirma: ,,Cea mai mare însușire a lui Eminescu este de a face poezii populare, fără să imite, și cu idei culte, de a se coborî la acel sublim, impersonalism poporan", încât să fie înțeles și de cel mai subtil filozof și de cel mai simplu cititor. În elegiile filozofice amintite, meditațiile despre caracterul perisabil al omului, în contrast cu perenitatea naturii, transfigurarea se face în tonalitate elegiacă. Alternanța dintre spațiul cosmic și terestru, dintre planul uman și planul naturii, sugerează formulele unor concepte filozofice: ,,Numai omu-i schimbător, pe pământ rătăcitor...", având ca motiv esențial scurgerea ireversibilă a timpului: ,,Ia-mi gândesc, codruț, la tine/ Că nu bătrânești ca mine...", variantă din versurile populare culese de Mihai Eminescu. Două planuri distincte, marcate prin dialog: întrebările poetului și răspunsurile codrului. Genialitatea poetului constă în mișcarea spațiului din afară în

vibrația interioară și transferul noțiunii obiective de timp în substanță de suflet.

Poezia gnomică constituie un alt palier poetic al genialității eminesciene. El se află la limita dintre idilă, meditație și elegie filozofică. Le întâlnim în **Odă (în metru antic)** și în **Glossă** (1883), o sinteză a atitudinilor pesimiste eminesciene, ultima fiind cea mai budistă poezie eminesciană (A. Bhose), în care ideile sunt transfigurate prin filtrul lui Schopenhauer, astfel încât *elegiacul devine sentiment cosmic*, iar ființa înstrăinată se dedublează lăsându-și Eul într-un tărâm al avatarurilor. Sentimentul tragicului urcă pe același palier cu sentimentul limitei temporale și spațiale a ființei proprii, în raport cu infinitatea universului existenței.

Caracterul polemic depășește filozofia pesimistă prin revoltă și ironie, iar motivul *lumii ca teatru*, ,,comedia cea de obște", semnifică ,,comedia minciunii", motiv central, preluat de la Schopenhauer, cu rădăcinile în Shakespeare, pe care le dezvoltă și în nuvela filozofică **Sărmanul Dionis**. Mesajul exprimă ideea izolării, (detașării), în indiferență. Ea este proprie cugetătorului, înțeleptului, omului superior: „Tu în colț petreci în tine.../ Și rămâi la toate rece", cum va afirma și Arghezi mai târziu: ,,Înțeleptul nu-și mai poate întoarce la coteț spiritul din zbor", la materia inferior organizată. Detașarea e o atitudine budistă: ,,Lumea e ca o boabă de spumă, e ca un miraj (...) Proștii se pierd în ea, dar înțeleptul rămâne detașat." (Dhammapada, XIII, 4-5 apud A. Bhose)

Regăsirea de sine, proprie celui izolat, în nemurirea sa rece, specifică cugetătorului și geniului, din Odă (în metru antic) și Glossă, este abordată în plan universal în poemul Luceafărul**.** Tema zădărniciei, a eternei alergări, ,,o piesă jucată la nesfârșit", cu scopul de a da vreun sens învârtirii pe loc a timpului, este preluată de la Hegel, prin imaginea cercului, iar la Eminescu, în Sărmanul Dionis, prin imaginea roții: „Alte măști, aceeași piesă/, Alte guri, aceeași gamă." Nu există o bază a ființei umane, pentru că ființa obosește, iar tema prezentului etern este identică cu expresia identității trecut-viitor. Timpul înseamnă un ciclu, asemenea izvorului, întorcându-se mereu în el însuși. Cugetătorul este recele martor al mișcării lumii, iar sensul final al lui este să fie detașat de lumea măruntă, prin izolare într-o singurătate creatoare.

Prin poezia gnomică clasică, Eminescu ne-a integrat în tradiția literaturii germane, promovată de Lessing, Schlegel și Uhland, precum și în contextul literaturii spaniole medievale, reprezentată de Cervantes prin opera sa *Don Quijote*. În variantele străine ale *Glossei*, întâlnim doar o strofă inițială, tematică, sau una recapitulativă. La Eminescu, întâlnim o formă simetrică a strofelor: zece octave, cu versuri de opt silabe, și reluarea inversată a primei strofe în final, o inovație a geniului românesc.

„Luceafărul", capodopera întregii creații eminesciene și expresie a

genialității poetului, un poem alegoric, romantic și filozofic, în care liricul domină epicul și procedeele dramatice, prezintă ca temă *destinul omului de geniu*, temă preluată de la Schopenhauer, dar reinterpretată într-o viziune proprie, consemnată de poet: „Aceasta este povestea (basmelor versificate de poet: «Fata în grădina de aur» și «Miron și frumoasa fără corp», culese de germanul Richard Kunisch în Muntenia – n.n.), iar înțelesul alegoric pe care i l-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici, pe pământ, nici nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc.”

Constantin Noica l-a definit un ,,basm al ființei”. Este acel eu care a aflat că este în noi ceva mai adânc decât noi înșine, eul care și-a găsit sinele, care știe despre legi și necesitate, pentru că poartă în el generalul. Edgar Papu afirmă că poemul transfigurează ,, atracția a lui a fi”, sinonimul predicatului originar, iar Alain Guillermou consideră poemul ca fiind „expresia unei «vagi» filozofii a ființei și neantului”, spiritul obiectiv care sacrifică fericirea personală. La omul de geniu predomină cunoașterea, în timp ce la omul comun – voința, subconștientul. La Eminescu, metafora are două valori stilistice: alegoria și simbolul, prin care transfigurează un spațiu ireal, de poveste. „A fost odată ca-n povești”, iar timpul este tot o poveste, dar un timp al visului, anistoric, irepetabil: „A fost ca niciodată.” De aceea, fata de împărat de la începutul poemului nu are nume, este unică, ,,icoană într-un altar”, în timp ce Luceafărul este un Venus al iubirii, un spirit contemplativ, un geniu.

Calendar Oltart

OCTOMBRIE

1 octombrie 1955 – s-a născut, la Izbiceni, poetul **ION STRATAN** (m. 19. 10. 2005, Ploiești)

1 octombrie 1987 – s-a născut, la Slatina, pictorul **ANDREI TUDORAN**

2 octombrie 1900 – s-a născut, la Strejești, prozatorul și gazetarul **DUMITRU DIACONESCU-DĂEȘTI** (m. - ?)

4 octombrie 1976 – s-a născut, la Dobrun, caricaturistul **GOGU NEAGOE**

5 octombrie 1944 – s-a născut, la Caracal, istoricul și numismatul **ONORIU STOICA**

5 octombrie 1948 – s-a născut, la Craiova, criticul literar și publicistul **TEODOR FIRESCU**

6 octombrie 1937 – s-a născut, la Balș, scriitorul, publicistul și omul de radio **IOAN ION DIACONU** (m. 3. 05. 2011, București)

6 octombrie 1951 – s-a născut, la Piatra-Olt, prozatorul și publicistul **FLORIN CHINTESCU**

7 octombrie 1966 – s-a născut, la Coteana, actrița **CERASELA IOSIFESCU**

8 octombrie 1928 – a murit, la Ianca, poeta **ADA UMBRĂ**, pe numele adevărat **EUGENIA FL. IONESCU** (n. 23. 01. 1885, Drobeta-Turnu Severin)

10 octombrie 1943 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **RADU NIȚU**

11 octombrie 1925 – a murit, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (n. 5. 07. 1868)

11 octombrie 1932 – s-a născut, la Topana, poetul, prozatorul și publicistul **VASILE SMĂRĂNDESCU** (m. 19. 12. 2008, București)

14 octombrie 1900 – s-a născut, la Slatina, pictorul **LAZĂR ZAREA/ ZOLLER** (m. ?)

14 octombrie 1903 – s-a născut, la Caracal, pictorul **ION MUSCELEANU** (m. 1997, București)

14 octombrie 1951 – s-a născut, la Caracal, **IULIANA (LIA) MANȚOC**, pictor și scenograf

17 octombrie 1904 – s-a născut, la Caracal, tenorul **DINU BĂDESCU** (m. 23. 10. 1980, București)

18 octombrie 1922 – s-a născut, la Slatina, traducătoarea și poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (m. 11. 03. 1997)

19 octombrie 2005 – a murit, la Ploiești, poetul **ION STRATAN** (n. 1. 10. 1955, Izbiceni)

20 octombrie 1958 – s-a născut, la Slatina, omul de radio și pubicistul **GABRIELA RUSU-PĂSĂRIN**

20 octombrie 1970 – s-a născut, la Caracal, artistul fotograf, caricaturistul și creatorul de benzi desenate **VIOREL CHIREA**

22 octombrie 1992 – s-a născut, la Balș, poeta **ELENA GABRIELA LAZĂRA**

23 octombrie 1998 – a murit, la București, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (n. 24. 01. 1932, Timișoara)

24 octombrie 1925 – s-a născut, la Slatina, **THEODORA MARIA KITZULESCU**, sculptor și pictor (m. 22. 07. 2011, București)

25 octombrie 1902 – s-a născut, la Dăneasa, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (m. 6. 12. 1952, Cluj-Napoca)

27 octombrie 1985 - a murit, la București, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (n. 22. 09. 1914, Slatina)

28 octombrie 1897 – a murit, la Bobicești, poetul prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (n. 24. 08. 1828, Oboga)

28 octombrie 1983 – a murit, la București, scriitorul și traducătorul **IONEL MARINESCU** (n. 1. 06. 1909, Slatina)

29 octombrie 1950 – s-a născut, la Gura Padinii, poetul și publicistul **VIOREL PADINA**, pe numele adevărat **VIOREL ABĂLARU**

30 octombrie 1936 – s-a născut, a Ungheni (Argeș), poetul și gazetarul **GEORGE ENACHE** (m. 15. 06. 1998, Slatina)

eseu

Aurelian Alin VASILE

Hesperus

Romanele lui Ioan Petru Culianu nu doar că prelungesc opera științifică a acestuia, dar propun idei noi, provocatoare, pe care istoricul religiilor nu a vrut sau nu le-a putut dovedi sau i-a fost teamă să le dovedească. Din punct de vedere literar, romanul *Hesperus* nu este scris în mod impecabil. Există unele contradicții și unele neatenții ale autorului în ceea ce privește construcția romanului, dar, din partea unui istoric al religiilor, nici nu ar trebui să pretindem o tehnică narativă fără cusur și o construcție impecabilă, ci idei interesante, iar în acest sens opera literară a lui Ioan Petru Culianu nu dezamăgește.

Întâlnim în romanul *Hesperus* două idei fundamentale ce nu sunt neapărat noi, dar argumentele pe care Ioan Petru Culianu le aduce în sprijinul lor sunt într-o oarecare măsură inedite. Prima idee este legată de faptul că lumea aceasta a fost distrusă de mai multe ori până acum, iar acest lucru este evidențiat de mai multe texte sacre, aparținând diverselor religii și mitologii, dar Ioan Petru Culianu sugerează în romanul său că aceste distrugeri nu au fost cauzate de către niște cataclisme naturale, nici de către Dumnezeu sau zei sau puteri supranaturale, ci chiar de o mână de oameni aflați într-o înțelegere secretă, urmând un plan dinainte stabilit și o anumită ideologie.

În prefața romanului, Mircea Eliade spune câteva lucruri greu de digerat, mai ales că ele vin din partea unuia dintre cei mai mari istorici ai religiilor din lume. Există o candoare extrem de suspectă în spusele lui Eliade: ,,Ar fi interesant de știut dacă intima cunoaștere a credințelor, ideilor și tehnicilor religioase a pregătit – sau a provocat – tema centrală din Hesperus. Important este să subliniem acum faptul că un tânăr savant, stăpân pe mai multe filologii, a resimțit nevoia imperioasă – bine finalizată – de a scrie un roman care este în același timp o operă științifico-fantastică și o călătorie filozofică într-o lume paralelă. Interesul și valoarea literară ale lui Hesperus țin în primul rând de faptul că lumea lui paralelă este construită prin magia narațiunii. Cu alte cuvinte, ni se povestește cum un anumit univers a venit la ființă, și tot ceea ce s-a petrecut după creația lui. Aventurile acestor personaje ale viitorului au o structură mitologică, fără ca totuși să repete ori să adapteze anumite mituri eu-

ropene sau exotice”[1]. Nu este nevoie să fii unul dintre cei mai mari istorici ai religiilor pentru a-ți da seama că romanul *Hesperus* este în mod indubitabil produsul cunoașterii intime a credințelor și ideilor religioase. Este suficient să cunoști *Biblia* și interpretarea ei din perspectiva primilor creștini ce au fost mai târziu considerați eretici și au primit numele de gnostici. ,,Întâmplător”, Ioan Petru Culianu era expert, printre altele, în Gnoză și gnosticism, ceea ce Mircea Eliade știa în mod sigur. Eliade greșește, probabil în mod intenționat, și când consideră că personajele propuse în romanul *Hesperus* aparțin viitorului. Din contră, personajele din romanului aparțin trecutului. Ultimul capitol al romanului *Hesperus*, care este în același timp și ultima pagină a textului, este extrem de asemănătoare cu ceea ce este scris în capitolele al patrulea și al cincilea din cartea *Genezei*, prima carte a *Bibliei*. Sfârșitul romanului *Hesperus* reprezintă începutul cărții *Geneza* din *Biblie.* Cu alte cuvinte, romanul *Hesperus* sugerează ceea ce s-a întâmplat înainte de prima carte atribuită de tradiție lui Moise. Iată cum se termină romanul lui Culianu: ,,Lester s-a împreunat cu nevasta sa Linda. Ea a rămas însărcinată și a născut pe Daleth. Și a zis: Am căpătat un om cu ajutorul maestrului Artei! A mai născut și pe fratele său Gamel. Gamel era cioban, iar Daleth era plugar. Lester s-a împreunat iarăși cu nevasta sa. Ea a născut un fiu și i-a pus numele Shem, căci, a zis ea maestrul Artei mi-a dat o nouă sămânță. Lui Shem i s-a născut un fiu. Iată cartea neamurilor lui Lester: La o sută de ani de la sfârșitul Hyperboreei, Lester a născut un fiu după chipul și asemănarea lui, și i-a pus numele Shem. După nașterea lui Shem, Lester a trăit patru sute de ani și a născut fii și fiice. Toate zilele pe care le-a trăit Lester de la sfârșitul Hyperboreei au fost de cinci sute de ani, apoi a murit”. În capitolul al patrulea din cartea *Genezei* putem citi următoarele lucruri: ,,Și Adam a cunoscut-o pe soția sa, Eva; ea a rămas însărcinată și a născut pe Cain. Și a zis: Am căpătat un om cu ajutorul Domnului! A mai născut și pe fratele său Abel. Și Abel era cioban, iar Cain era plugar”[2]. În capitolul al cincilea din Cartea *Genezei* întâlnim un pasaj foarte apropiat de cel relatat de Ioan Petru Culianu în romanul *Hesperus*: ,,Iată cartea generațiilor din Adam. În ziua când Dumnezeu a creat pe om, l-a făcut după asemănarea lui Dumnezeu. I-a creat de sex masculin și feminin, i-a binecuvântat și le-a dat numele de om, în ziua când au fost creați. Când Adam era de o sută treizeci de ani, i s-a născut un fiu după chipul și asemănarea lui și i-a pus numele Set. După nașterea lui Set, Adam a trăit opt sute de ani; și a avut fii și fiice. Toate zilele pe care le-a trăit Adam au fost de nouă sute treizeci de ani; și a murit. Când Set era de o sută cinci ani, i s-a născut Enos. După nașterea lui Enos, Set a mai trăit opt sute șapte ani și a avut fii și fiice”[3].

[1] Mircea Eliade în prefața romanului lui Ioan Petru Culianu, *Hesperus*, Editura Nemira, București, 1998, pp. 5-6. Toate citatele din romanul *Hesperus*, utilizate în această lucrare, urmează această ediție.

[2] Geneza 4:1-3.

[3] Geneza 5:1-7.

Înrudirea dintre cele două texte este mai mult decât evidentă și este greu de crezut că i-a scăpat lui Eliade. Să remarcăm, de asemenea, că cel ce în cartea *Genezei* este numit ,,Domnul", în romanul lui Culianu este numit ,,maestrul Artei". Titlul romanului, *Hesperus*, este, de asemenea, cât se poate de grăitor în ceea ce privește perspectiva de factură gnostică pe care a adoptat-o Culianu în romanul său, căci Hesperus este Lucifer, iar potrivit învățăturilor gnosticilor, rezumate de către Iryneu de Lyon, lumea aceasta în care suntem noi oamenii este formată de către Diavol (Lucifer) identificat uneori cu dumnezeul *Vechiului Testament* și de către îngerii săi: ,,Lumea și toate cele ce sunt în ea au fost făcute de șapte dintre îngeri (...) Dumnezeul iudeilor este unul dintre îngeri"[4]. În cartea *Apocalipsei* este scris despre Diavol că: ,,Este dintre cei șapte și merge la pierzare"[5]. *Biblia* arată și în alte locuri că dumnezeul lumii acesteia este Diavolul și el conduce lumea prin cei ce i se închină lui, adică prin regii pământului. În *Vechiul Testament* scrie că toate regatele lumii sunt date de către divinitate aceluia ce construiește templul în Ierusalim: ,,Așa zice Cirus, regele Perșilor: Toate regatele pământului, Domnul Dumnezeul cerului mi le-a dat mie și mi-a poruncit să-I zidesc templu în Ierusalimul cel din Iuda. Cine este între voi din tot poporul Lui? Domnul Dumnezeul lui să fie cu el, și să se ducă acolo"[6].

Ceea ce e interesant este faptul că în *Noul Testament* cel ce dă toate regatele pământului nu mai este numit dumnezeu, ci Diavolul: ,,Diavolul L-a suit pe un munte înalt, I-a arătat într-o clipă toate împărățiile pământului locuit și I-a zis: Ție Îți voi da toată stăpânirea și strălucirea lor, căci mie îmi este dată și eu o dau oricui voiesc. Dacă deci Te vei închina înaintea mea, toată va fi a Ta. Și răspunzându-i Mântuitorul a zis: Înapoia Mea, Satan! Este scris: Să te închini Domnului Dumnezeului tău și numai Lui să-I slujești"[7]. De aici putem trage concluzia că divinitatea *Vechiului Testament*, ce are stăpânire peste regatele lumii și pe care le oferă la rândul său regilor, domnitorilor, politicienilor și împăraților ce i se închină, este Diavolul (Lucifer). De altfel, în romanul *Hesperus*, Denis Horton, maestrul Artei, sugerează chiar el că este Satana: ,,Horton, îi spuse, sunt mulți care cred și afirmă că nu ai putut folosi Arta ca pe o armă de distrugere, pentru simplul fapt că, de câte ori ai încercat, te-ai izbit de existența unui mutant necunoscut. Ipoteza după care el ar reprezenta o forță malefică și agresivă cade de la sine. În schimb părerea după care tu ai fi o astfel de forță nu poate fi infirmată de nimic. - Urmează, deci, că eu aș fi Satana în persoană, spuse Horton ațintindu-l".

În romanul *Hesperus* cea mai mare parte dintre oameni au fost uciși din cauza unei catastrofe provocată în mod intenționat de către Horton și Jordan Craig aflați într-o navă spațială deasupra pământului, dar și prin complicitatea anumitor

[4] Sfântul Irineu de Lyon, Împotriva ereziilor, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016, cartea I, pp. 129, 130.

[5] Apocalipsa 17:11.

[6] 2 Paralipomena 36:23.

[7] Luca 4:5-8.

oameni de pe pământ aflați în poziții înalte în societate ce s-au refugiat din timp într-un buncăr: ,,Totul se termină în scurt timp, Denis, ricană el. Îți dai seama ce izbândă? Toată putreziciunea, corupția, neputința ordinii vor fi înghițite de apele binefăcătoare și fierbinți ale potopului. Noi suntem zeii răzbunării, noi doi am distrus această rasă (...) În realitate, este foarte probabil ca proiectul Hesperus, foarte mediatizat în acea vreme, să fi avut aspecte secrete cu care puține persoane erau la curent. Scopul său adevărat nu trebuie să fi fost colonizarea planetei Venus (deși expediția era dotată din plin cu mijloace de a realiza acest plan), ci probabil inaugurarea științifică a erei libertății fără sfârșit (...) Hesperus 1 era dotat cu un mare computer vizual care înmagazina în memoria sa toate aspectele mai importante din istoria, viața, știința și tehnica pământului (...) În ziua de 12 ianuarie 2384, centrala termonucleară din Groenlanda a explodat din pricini necunoscute. Așa cum se prevăzuse în anumite tablouri apocaliptice ele epocii petrolului, explozia a fost urmată de o reacție în lanț: deuteriumul și-a continuat fuziunea în apele marine, care în scurt timp au atins temperatura de fierbere. Din această cauză temperatura atmosferei a crescut până la o limită intolerabilă, astfel încât mare parte din viețuitoare ar fi pierit chiar și fără inundațiile provocate de apa clocotită. La aceasta s-au adăugat uragane enorme, ploi fierbinți, noi explozii de centrale nucleare și de depozite de armament atomic (...) Își amintea, de exemplu, remarca imprudentă a colegului său, bietul fizician Stere, care pierise în timpul catastrofei, privitoare la programul colonizării planetei Venus: La ce bun să ne mai ducem pe Venus, dacă am putea mult mai simplu să distrugem omenirea și s-o reconstruim rațional plecând de la câteva mii de exemplare? Așa se exprimase, s-o construim rațional. Desigur, această idee surâdea multor savanți din Hyperboreea, care însă dispuneau de atâta inteligență încât să-și dea seama de nepopularitatea ei și să n-o rostească răspicat și clar. Da, fusese probabil gândul dominant al tuturor elitelor lumii, nu numai al acelora care, conduși de Craig și de Horton, o puseseră în aplicare". Ioan Petru Culianu sugerează că distrugerea omenirii din timpul potopului lui Noe nu a fost provocată doar de vreo divinitate dezamăgită de omenire, ci chiar de anumiți oameni ce se considerau o elită nespus de aleasă, ce au avut un plan secret în acest sens, la care au lucrat aproximativ un secol până să îl pună în aplicare. Vorbind despre vremurile din urmă, Mântuitorul preciza că lucrurile vor fi asemănătoare cu cele petrecute în timpul potopului lui Noe: ,,Cum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și la venirea Fiului Omului. Căci, așa cum era în zilele dinainte de potop, când mâncau și beau, se însurau și se măritau, până în ziua când a intrat Noe în corabie și n-au știut nimic, până când a venit potopul și i-a luat pe toți, tot așa va fi și la venirea Fiului Omului. Atunci, doi vor fi duși la câmp: unul va fi luat și altul va fi lăsat. Două femei vor măcina la moară: una va fi luată și alta va fi lăsată. Vegheați dar, pentru

că nu știți în ce ceas vine Domnul vostru”[8]. Din romanul *Hesperus* putem înțelege că lumea a fost mereu distrusă și apoi refăcută de către o elită ce a condus istoria din umbră după un plan bine stabilit. De altfel, repetiția a ceea ce se întâmplă în lume, și a lumii în general, este exprimată într-un mod cât se poate de vădit în cartea *Eclesiastul*: ,,Ce a fost, va mai fi; și ce s-a făcut, se va mai face; nu este nimic nou sub soare”[9]. Romanul lui Culianu trage un semnal de alarmă chiar pentru timpurile noastre, căci, după cum este sugerat în *Hesperus*, misiunile spațiale nu sunt altceva decât planificarea catastrofei finale ce va distruge omenirea. Catastrofa se produce în *Hesperus* în epoca petrolului care este chiar epoca noastră. În *Hesperus* se vorbea despre colonizarea planetei Venus, în timp ce în secolul trecut o misiune spațială se presupune că ar fi ajuns pe Lună, cu toate că în anul 1965 savantul Robert Foster susținea că Luna nu este făcută din rocă, ci din plasmă. Dacă Luna nu este făcută din rocă, ci din plasmă, înseamnă că omul nu a ajuns niciodată pe Lună și nici nu va ajunge vreodată. Dar poate că nici măcar nu are importanță dacă omul a ajuns sau nu pe Lună, căci poate ceea ce doreau elitele să transmită lumii, într-un mod criptat, era faptul că aceștia pregătesc catastrofa prin care omenirea va fi decimată. O altă ,,coincidență” ce poate fi interpretată în acest sens este faptul că acum doi-trei ani toate buletinele de știri vorbeau despre ,,hamas”. Desigur, în mod aparent era vorba despre o organizație teroristă care făcea și face o mulțime de rele, dar, tot în mod ,,întâmplător”, același cuvânt, ,,hamas”, care este un cuvânt de origine ebraică tradus cel mai adesea prin violență, este motivul pentru care *Biblia* ne spune că a fost distrusă omenirea în timpul lui Noe: ,,Pământul era stricat înaintea lui Dumnezeu, pământul era plin de violență (hamas)”[10].

Cea de a doua idee fundamentală a romanului *Hesperus* este aceea conform căreia lumea noastră, a oamenilor, nu este altceva decât un vis, o fantasmă. Știm despre Diavol că este mincinos și tatăl minciunii, după cum este scris în *Evanghelia după Ioan*: ,,Căci este mincinos și tatăl minciunii”[11]. De aceea, și lumea formată de el nu poate fi decât tot o lume a minciunii și înșelăciunii, o lume iluzorie, o fantasmă sau un vis.

Divinitatea *Vechiului Testament,* pe care gnosticii o asociază cu Diavolul, aruncă un somn adânc peste Adam. Din acest somn adânc, divinitatea *Vechiului Testament* ia o coastă și o formează pe Eva care înseamnă viață. Cu alte cuvinte, viața din lumea aceasta, a oamenilor, provine din somnul adânc al lui Adam, adică este un vis: ,,Atunci Domnul Dumnezeu a făcut să cadă un somn adânc peste om și omul a adormit; și El a luat una din coastele lui și a închis carnea la locul ei. Din coasta pe care o luase din om, Domnul Dumnezeu a făcut o femeie pe care a dus-o la om”[12], ,,Și omul a pus soției sale numele Eva (Viață): căci ea a fost mama tuturor

[8] Matei 24:37-42.
[9] Eclesiastul 1:9.
[10] Geneza 6:11.
[11] Ioan 8:44.
[12] Geneza 2:21-22.

celor vii”[13]. Somnul este simbolul morții. Cu alte cuvinte, când Adam a adormit, el a murit, de fapt, în felul în care înțelegem noi oamenii moartea în mod obișnuit. Același lucru îl putem vedea în cazul fetiței lui Iair ce pentru oameni a murit, în timp ce pentru Mântuitorul ea doarme: ,,Și venind în casă, n-a lăsat pe nimeni să intre cu El decât numai pe Petru și pe Ioan și pe Iacov și pe tatăl copilei și pe mamă. Și toți plângeau și se tânguiau pentru ea. Iar El a zis: Nu plângeți; n-a murit, ci doarme. Și râdeau de El, știind că a murit. Iar El, scoțând pe toți afară și apucând-o de mână, a strigat, zicând: Copilă, scoală-te! Și duhul ei s-a întors și a înviat îndată; și a poruncit El să i se dea să mănânce”[14]. Dar de unde știm că Adam, adormind, visează și că visul acela este viața de aici? Aparent, nu scrie nicăieri că Adam ar visa, dar Leon D Hervey de Saint- Denis ne asigură în cartea sa despre vise și mijloacele de a le controla că nu există somn fără vise și că un vis este cu atât mai real cu cât somnul este mai profund sau adânc, la fel cum este și somnul lui Adam: ,,Nu poate exista somn fără vise, la fel cum nu poate exista stare de veghe lipsită de gândire (...) Intensitatea în voiciune a imaginilor este întotdeauna în raport cu profunzimea somnului, în sensul că, pe măsură ce somnul e mai adânc, imaginile sunt mai vii și viceversa”[15]. Ioan Petru Culianu cunoștea în mod sigur cartea lui Hervey de Saint-Denys și, cu siguranță, nu în mod întâmplător, maestrul Artei, Horton, este numit în roman și Dennis.

Textul Genezei spune că primii oameni au mâncat dintr-un fruct interzis și astfel au fost izgoniți din grădina Edenului în altă parte unde au și murit. Dar ce înseamnă mâncatul unui fruct? A mânca un fruct înseamnă a-l tăia, a-l mărunți și a-l înghiți. Dar, așa cum spunea și Gaston Bachelard în cartea sa, *Pământul și reveriile odihnei*, a tăia un fruct înseamnă a te pregăti să intri în lumea visului, într-o nouă lume: ,,A tăia un fruct, o sămânță, un sâmbure, o migdală înseamnă a te pregăti să visezi un univers. Orice germene de ființă este un germene de vise”[16]. În *Evanghelia după Filip* este scris că pomul din mijlocul grădinii Edenului este *Legea* (*Tora*) evreilor și că *Legea* a fost motivul pentru care a apărut moartea. Nu sunt doi pomi în mijlocul grădinii Edenului, unul al cunoștinței binelui și răului și unul al vieții, căci dacă ar fi doi pomi nu ar mai fi un mijloc al grădinii. Un mijloc al grădinii poate fi trasat doar în jurul unui singur punct, al unui singur copac, iar acest copac este copacul cunoștinței binelui, răului, vieții, căci prin fructul acestui copac am ajuns în lumea aceasta. Cu alte cuvinte, este vorba de viața aceasta de aici, muritoare, și nu de viața din Împărăția Cerurilor, căci Eden nu înseamnă ,,rai”, așa cum a fost în mod

[13] Geneza 3:20.

[14] Luca 8: 51-55.

[15] Leon D Hervey de Saint-Denis, Visele și mijloacele de ale controla – Observații practice, traducere din limba franceză, prefață și note de Laurențiu Malomfălean, Editura Herald, București, 2019, pp. 34, 82.

[16] Gaston Bachelard, *Pământul și reveriile odihnei – Eseu asupra imaginilor intimității*, traducere, note și postfață de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1999, p. 30.

eronat interpretată de către unii teologi ce au dorit cu tot dinadinsul să potrivească *Vechiul Testament* cu *Noul Testament*, ci Eden înseamnă desfătare sau plăcere, deci este vorba de grădina desfătărilor sau a plăcerilor. Să nu uităm, de asemenea, că în creștinismul autentic plăcerea este asociată păcatului: ,,Legea a fost pomul. Aceasta are puterea să dea cunoștința binelui și răului. Aceasta niciodată nu l-a scos pe el din rău, nici ni l-a pus întru bine, ci a creat moartea pentru cei care au mâncat din ea. Căci atunci când el a zis: Mănâncă asta, nu mânca asta, a avut loc începutul morții"[17]. În opinia noastră copacul este Șarpele (Diavolul), iar fructul copacului din care au mâncat Adam și Eva este *Legea*, căci *Legea* este învățătura (fructul) Șarpelui. Cunoaștem o reprezentare a copacului binelui, răului, vieții, în care oamenii, prinși ca niște fructe de crengile copacului, dorm și visează. Visul este viața de aici. În romanul *Hesperus*, Craig spune despre oamenii din Hyperboreea, ce au supraviețuit catastrofei, în interiorul pământului, că aceștia se trag din arborele Yggdrasil care, în mitologia nordică, este o axis mundi: ,,- Hyperboreea? Continuă să peroreze Craig. Acei indivizi din scoarța arborelui Yggdrasil care se vor hrăni cu rouă până când vor repopula pământul? Mă întreb de ce i-am mai ținut în viață... - Jordan – era în vocea lui Horton o oboseală de părinte care se chinuie să explice unui copil lucruri prea complicate pentru vârsta lui – printre ei sunt creiere, sunt minți la fel cu... ale noastre. Șovăise, dar în cele din urmă, din politețe, alesese pluralul. Bufonul își schimbă deodată tactica, redevenind grav".

Giordano Bruno, citat de către Ioan Petru Culianu în cartea sa *Eros și magie în Renaștere 1484*, spune un lucru cât se poate de important și anume că noi oamenii suntem construiți în așa fel încât creierul nostru nu poate distinge visul de realitate: ,,Se pare că omul este dotat cu un creier hipercomplex, neprevăzut însă cu nici un dispozitiv special care să-i permită să analizeze stimulii după proveniența lor: pe scurt, el nu e capabil să distingă direct informațiile onirice de acelea transmise de simțuri, imaginarul de tangibil"[18]. Mai mult decât atât, dacă lumea aceasta nu este reală, dacă ea este doar o fantasmă sau doar un vis, înseamnă că cel ce cunoaște legile visului și pune stăpânire pe aceste legi, poate controla întreaga lume. Din moment ce legile naturii sunt legile visului, iar mintea oamenilor este construită în așa fel încât aceasta nu poate face distincție între vis și realitate, rezultă că cel ce stăpânește visele stăpânește întreaga realitate a oamenilor. În acest sens, putem spune că visul sau fantasma este materia primă a lumii pe care o căutau alchimiștii, piatra filosofală

[17] *Evanghelia după Filip* în *Evanghelii gnostice*, traducere, studii introductive, note și comentarii de Anton Toth, Editura Herald, București, 2018, p. 203.

[18] Giordano Bruno, *Theses de Magia apud* Ioan Petru Culianu, *Eros și magie în Renaștere 1484*, Ediția a doua revăzută și adăugită, traducere din limba franceză de Dan Petrescu, prefață de Mircea Eliade, postfață de Sorin Antohi, traducerea textelor din limba latină: Ana Cojan și Ion Acsan, NEMIRA, București, 1999, p. 134.

prin care pot fi operate toate transformările. Lumea începe prin vis și se termină în vis. În lumea oamenilor, visul este știința științelor, iar Ioan Petru Culianu a numit această știință, în romanul său, *Hesperus*, Arta Transformărilor: ,,Cine vă spune că nu toată lumea înconjurătoare este o fantasmagorie? (...) Și noi și el numim această capacitate ultimă a omului Arta Transformărilor. Poate vei înțelege vreodată ce înseamnă asta. În principiu, este vorba de utilizarea completă a posibilităților latente ale creierului uman, ceea ce îngăduie anularea tuturor ficțiunilor cu cere suntem obișnuiți: spațiul, timpul, cauzalitatea naturală, compoziția fizico-chimică a universului, structura atomului etc. etc. Toate acestea sunt pure modele euristice care explodează de îndată ce sunt puse față în față cu o forță capabilă să transforme în acțiune ideea relativității și a simultaneității lumilor. Într-un mod și mai concret, s-ar putea spune că Horton e capabil să mânuiască visele în așa fel încât poate crea, după plac, orice fel de lume, fără a se supune vreunei constrângeri logice (...) Nu vreau să crezi că pentru acela care stăpânește Arta, n-ar exista nicio realitate. Dimpotrivă, există lucruri date, imuabile: mințile umane. Dar fiecare dintre acestea se diferențiază de celelalte doar în măsura în care, prin Arta Transformării, nu pătrunde într-o unitate inteligibilă. În principiu, toți indivizii umani au fost destinați să atingă arcanele Artei. Dar ciudățenia acestui proces constă în faptul că umanitatea ca grup este dintr-o dată salvată în momentul în care un singur membru al ei devine maestru al Artei. Desigur, mă vei întreba ce se întâmplă, în acest caz, cu ceilalți. Ei bine, nimic. Li se deschid câteva căi și o singură soluție pentru fiecare. Această soluție depinde de esența individului. Adineaori ai călătorit în visul cuiva, al Elisei. Aceasta este soluția ei finală: o viață conformă esenței Elisei, înăuntrul visului ei celui mai intim (...) Omul este ființa care aspiră către Artă prin vis. Unica și ultima lui împlinire este aceea de a I se permite să trăiască înlăuntrul propriului său vis (...) Dar există și foarte mulți oameni care nu-și pot găsi pacea niciodată. Visul lor personal este tulbure, plin de teroare, de resentiment față de ceilalți ori față de ei înșiși. A-i face să trăiască într-o asemenea realitate ar echivala, pentru ei, cu o condamnare la pedepsele infernului. Un infern pe care fiecare-l duce cu el oriunde se învârte. Prin Artă, ei pot fi salvați de infern, dar nu vor cunoaște niciodată adevărul. De aceea trebuie lăsați să trăiască în interiorul lumii. Lumea însăși a fost întotdeauna și a rămas o ficțiune a Artei, apărută ca să-i salveze într-un fel pe condamnații la infernul personal. Din când în când, prin moarte, aceștia se recufundă în ei înșiși, iar Arta, răbdătoare, îi aduce înapoi".

poezie

◗ Ion Toma IONESCU

ARGINTARIUM 2

143. vânt e vântul,
care ne vântură
în cele patru vânturi
și pământ pământul
ce ne pământură
în mormânturi
apă e a apa
care ne sapă
și ne îngroapă
în groapa de apă
lângă corabie...
scut fără sabie
și arc de curcubeu
în noaptea lungă
a lumii gemene
dumnezeu
scapără
amnarul
pe cremene

144. între dragoste,
și moarte
amușinând
omul e o pendulă
fudulă de urechi
altfel ar
auzi de departe
îngerul strigând rar
cumpăr fiare vechi
fiare vechi răscumpăr
plata
în numerar...

145. al cincilea anotimp,
e o fractură din marele timp
câteva secunde
fecunde
undeva departe
într-un univers
dincolo de viață și moarte...
întrevăd incert
trupul unei femei gravide
amforă de lut ars
sordid și sublim
între mulțimile vide
un expresionism rece
calculat
abandonat
într-un deșert
de un violet intens
în care să mă deșert dens
ca un poem într-un vers

146. fată frumoasă bună dimineața,
aș dori în ceața cafelei pe terasă
un soare blond blând
cu toată dragostea dar
james bond a comandat înainte
o lună fierbinte
așteptați la rând
a doua zi tot flămând
m-am înființat în fața tejghelei
trezit mai devreme
bună dimineața fată frumoasă
am comandat de ieri și
mă simt încă neonorat...

domnule drag nu mint
în tăceri morfeme
cuptorul s-a prăjit azi-noapte
și risc să vând
plăcerile
necoapte
n-am mai intrat un timp
în prăvălia cu iluzii dar
în al cincilea anotimp
duzii din fața casei
urcând flăcări în nori
au înflorit în ninsori...
printr-o perdea de fum
dincolo de drum
am deschis ușa
după tejghea
păpușa blondă
vânzătoarea mea
se făcuse scrum

147. mi-a cerut un cearșaf și un prosop,
și a intrat sub duș
a ieșit înnodându-mi ochii
șoptiți peste sâni...
prăbușit la un capăt de pod
n-aveam nici aripi nici mâini
nu îndrăzneam la urcuș
m-a împins domol
către sofaua roșie aprinsă
oferindu-mi singurul
punct de sprijin
și am căzut în gol
în răstimp
m-am trezit
în al cincilea anotimp
corpul fără sfârșit
îmi curenta degetele
întindeam într-un firesc deplin
sub muselina ușoară
un năvod lunecos
de nămol și ceară
iar buzele descifrau sfericul
într-un limbaj
pe care n-aș fi crezut
că-l pot stăpâni
decopertând întunericul
ne-am căutat disperați
fără să ne fi întâlnit vreodată
cu puterile stoarse
ne linișteam
și o luam de la început
degetele răsfirate
să nu pierd nimic
recompuneau totul
în suprafețele devălmășite
lăsate în voia
buzelor mele arse...
nu bănuiam să existe
atâta delicatețe
să nu mă rănească
asumând eșecul
mi-a șoptit
știi ne-am dorit prea mult
să rămânem vii.

148. mi-am schimbat medicul de familie,
e ca și cum viața mea s-a schimbat și ea
odată cu trupul
mi-am ales un drum
înapoi în viitor
nu mai sunt iepure șchiop și mă joc
de-a baba oarba cu lupul
legați amândoi de păpușar cu ace-
lași fir...
măcar dansăm de un veac
în același delir
respir cu ochi de ciclop
un parfum viu intens și miop...
paralel un stafilococ auriu crește
rebel
în starea lui de agregare și mă
izbește
ca o stea căzătoare
și nu mai știu dacă e un ea
sau o el
medicul de la reanimare

◗ Mihaela ATONESEI

viața îmi întinde capcane

nu mă tem
în ghearele ei cântă oul
în care zăbovesc
să-mi crească aripi
în loc de carne

hei voi
care țineți degetul pe trăgaci
fie-vă milă și apăsați
înainte să-mi iau zborul
altfel veți aduna
doar coji de ouă
și tăcerea
dinăuntrul lor.

vin îngerii

la geam și mă strigă
eu încă n-am terminat
de numărat toate firele
de iarbă

pe-o buturugă de gând
ascult pământul cum scrie
poeme târzii
pe o scoarță
de nuc

vin îngerii
în toate se face tăcere
viața se mută
într-un cântec de lebădă
o frunză cade încet
în asfințit.

Cu mâinile goale

Voi urca treaptă cu treaptă la cer
înainte ca moartea
să mă arunce
ca pe un bulgăre de zăpadă
ori ca pe o boabă de piper.

Voi urca fără să privesc înapoi
să uit că-n tot acest
timp nefast uneori
petrecut când împreună
când separat

Ție, omule, în care am crezut
ca în cel mai tandru infinit
ți-a fost teamă să mă ții de mână.

Groapa

Lumea se așteaptă
să fiu mereu la înălțimea ei
eu mă zbat într-o picătură de sânge
să-mi fie zorii și genele mai lungi
să-mi pot deschide pleoapa
până unde se odihnesc
mama și tata.

Ea nu știe că am obosit
și că până dimineața
mă trage afară din mine
groapa.

vine vremea

vine vremea unicului adevăr
când zilele căptușite de tăcere
se vor răzvrăti
alungând pe un eșafod
viscolul din noi

vine vremea când flămânzi
vom arde cu iubirea
strânsă în cămașa nerăbdării
când ochiul luminii
va fulgera memoria minții invadată
de amneziile noastre
în care în zadar ne-am negat
crima din sânge

vine vremea când ai să recunoști
că-n visul tău
un tei e gata să se surpe
de atâta primăvară
și brațele ai să le întinzi
să-i prinzi florile în palme

vine vremea semănând dorinți

în camera obscură

viața se întrece cu moartea
o cursă contra cronometru
într-un metru pătrat de nisip
cine-i șoarecele
cine pisica
știe doar teama
fuga noastră
de marele necunoscut

◗ Teodor SANDU

durerile mele arse de șanse

mă risipesc
cu fiecare fir de nisip al clepsidrei mele personale
pe care am cumpărat-o singur, la nașterea mea
de la vânzătorii ambulanți
care printr-o coincidență stranie, mă căutau
să-mi spună și să-i transmit mamei mele, numele meu,
un dar al lui Dumnezeu dat fiecăruia în parte
iar acum , tu o ții în mîini și o răsucești cu inocență
râzând de fiecare dată când mi se întorc ochii la picioare
și picioarele văd cu tălpile claritatea cerului
de unde îmi dau seama că anotimpurile pe care le știam pe de rost
nu se mai întâlnesc între ele firesc
mă desprind în atomi minusculi de siliciu, curgând
ca un sânge de un alb strălucitor prin toate venele părăsite
și zic, bună dimineața în fiecare seară a răsăritului
pentru a-mi verifica discernământul pus la îndoială de tristeți
mai ai răbdare, din când în când
și numeri fiecare strop
după care iarăși mă arunci din aceleași mâini ale tale, cu care
mângîi acoperișul de sticlă fragilă, ce-mi acoperă corpul
ținut la un loc de acele milioane de puncte străine din alcătuirea-mi
te rog să-mi schimbi locul pentru că, m-am săturat
să particip la ritualuri străine unde am avut loc doar în primul rând
obligat să văd de aproape cum se tămăduiesc
sufletele ciopârțite de zădărnicie și alungate la țărm
o dată cu valurile troienite de vânturi
nu mai vreau să mi se ceară să urc din nou pe scenă
pentru a participa ca un cobai la același experiment
(întrebându-mă de unde și cine știe durerile mele arse de șanse)
când de fiecare dată m-am dezbrăcat de aura subțire
pentru a mi se coase rănile larg deschise ca niște aripi în zbor

fără anestezie, fără milă și fără nici măcar a-mi cunoaște
grupa de sânge incolor sau bolile pe care le-am adunat sârguincios
ninge cu ochii închiși în mijlocul verii
iar fulgii mari
miros a iarbă uscată și a urme de cai înaripați
și tu iar râzi și răsucești clepsidra amintindu-mi ce înseamnă
depărtarea de pământ și de cer
am amețit
de la atâtea întoarceri de vreme
te întreb cu un calm disperat ce să fac pentru a te opri
și –mi arăți florile ucise și dăruite ce se ofilesc surâzând
îți cer înspăimântat să arunci o privire de care să-mi prind disperarea
pentru a reuși să mă agăț de sentimentele mele
și a numelui meu de care mi-am adus aminte
mai fac câțiva pași ce cad din înalt o dată cu mine
mă învelesc cu tăcere pentru a nu mi se vedea înțelesurile
și iarăși cad bucată cu bucată de la un capăt la altul al clepsidrei
știind cumva
că tu ai hotărât asta
îmi privesc aceleași răni cusute barbar
cu miros de fulger ce se cicatrizează
sub forme de lumină a cărei umbră doarme adânc
lângă toate zilele ce urmează să bată pietrele
și
să le transforme în nisipul ce va zbura către destinul altor oameni.

în ziua când s-a oprit ploaia

în ziua când s-a oprit ploaia
am stabilit să ne întâlnim la marginea mării
cu regretele apărute parcă din senin
ținute în palme
ca niște buchete de flori uscate
legate strâns
pe care ni le doream dipărute și apoi aduse la mal
dar
cineva n-a mai ajuns
nu știu cine
dacă eu, tu sau ele
habar n-am
știu doar că trebuia să fie soare
cel puțin peste amintirile viitoare
care s-au hotărât
să aștepte
să nu plece niciodată
devenind ca de obicei trecut
ce nu mai are timp
probabil că taci acolo unde ești
nu spune nimic
pentru că nu te mai aud
închide ochii
să ascultăm vântul cum împrăștie-n bucăți
cuvintele ce se agață ca niște alge disperate de noi
să le așezăm
așa cum vrem
amestecându-le când nu mai înțelegem nimic
acolo și aici
sau oriunde.

◗ Florina UNGUREANU

Ultimul pătrar

I.
pe spinarea nopții
luna își arată mirarea
ultimului pătrar

II.
stau pe marginea strâmbă
a unui fir de nisip
de aici orice gând
pare o avalanșă pornită
spre mine

umbra curbată a ideii
mă ține în echilibru

III.
corăbiile gândurilor călătoresc
fără busolă
din când în când se întorc
în aceleași porturi
pentru a recupera timpul pierdut
dar nordul își schimbă poziția
ca un martor mincinos

IV.
viețile pline de tristețe
ale celorlalți
ar trebui să ne facă pe noi
mai conștienți de fericirea noastră
dar și noi suntem ceilalți
pentru ceilalți

V.
din toată foamea de noi
am rămas doar
cu plăcerea
gustului replicilor

VI.
în unele dimineți
îmi îndulcesc cafeaua
cu bucăți mici de lună
le dizolv încet amestecându-le
cu o coadă de cometă

VII.
dintre noi doi
tu ai făcut tot posibilul
să uiți tot
eu doar am făcut
totul posibil

VIII.
am primit o carte
cu foi albe
abia acum îi înțeleg tâlcul
și râd și plâng când o deschid
depinde cum mă privești

IX.
încerc să-mi prind speranțele
ca pe niște fluturi rătăciți
într-o toamnă ciudată

toate amintirile au gustul tău
e vară

X.
stăteam deseori unul lângă altul
în brațele tale eram mică
iar tu erai cel mai puternic
îmi spuneai că fluturii nu au viață lungă
dar eu îi simt și acum
ca atunci...

XI.
de tulpina unei clipe dulci
s-a agățat un ciulin
în oglindă a mai apărut un rid
lumea e plecată în lume
XII.
lanțul cuvintelor nerostite
înconjoară tăcerile
ca o bijuterie ieftină

XIII.
timpul își flutură clipele
ca pe niște rufe curate
puse la uscat
nu mai are putere
suntem amândoi prea tineri
de la o vreme

XIV.
suntem două jumătăți
rupte din mere diferite
nu putem fi unul întreg
decât dacă mușcăm din noi suficient
cât să ne putem potrivi

XV.
din gând în gând
ajung la tine

XVI.
grijile m-au făcut să iubesc viața
m-au făcut să îmi dau seama
că e prea greu și îmi ia prea mult timp
să mă îngrijorez pentru tot
nu mai aveam timp de nimic
de ce vara e scurtă
de ce nu mă iubește
de ce îmi place să mănânc
de ce nu mă pot trezi dimineața devreme
de ce nu mă sună
de ce DE CE
apoi mi-a rămas o singură grijă
să alung orice grijă
îmi reușește
sau nu

XVII.

am născut ca să știu cum e
să pot muta munții
să pot zâmbi când mă prăbușesc
să șterg lacrimi
să separ aerul în miresme de lavandă
să iubesc

Iosif BĂCILĂ

Trans lacrimam silvae

La știubeiul
Cu izvor,
Gând cu gând
Și dor cu dor
Spală
Geana zorilor;
Calde lacrimi,
Picurate,
Spală iarba
De păcate,
Frunze
Buimăcite-n crâng,
Liniștile
Ce le frâng!

La știubeiul
Cu izvor,
Sânzienele
Înflor
Pe sub rădăcini
De pruni,
Dinspre sâmbătă,
Spre luni,
Pe când luna
Nu-nțelege
Ce e drept,
Ce-i fărdelege!

Florina

Ca dorul ce-ncântă,
ca dorul de-o sfântă,
ca dorul ce-nfloare,
ca dorul de-o apă curgătoare...

– Fecioară,
fruntea ta mângâie
piatra zămislită
în străfundul inimii!

Lacrima pietrei ești tu,
lacrima ierbii sunt eu –
Oare sărată-i și lacrima,
spre pământ, a lui Dumnezeu?!

Florilegiu

Voi înflori într-o uitare,
Voi înflori în palma ta –
Voi înflori-n amiaza mare,
În curcubeu ori într-o stea!

Voi înflori-n cearcăn de lună,
Voi înflori în flori de tei,
În cântecul care m-adună,
Învăpăiat de dor, scântei!

Voi înflori, ferit de moarte,
Luceafăr ce-ți răsare-n gene –
Înmiresmat în vers, în carte,
În mersul tău prin sânzi

Poemul neterminat

Și se făcea că erai
Din ce în ce mai frunză
(Fiindcă frunzele nu s-au temut,
Niciodată, de Sântoaderi).

Și a venit vântul!
Furișat pe lângă moară,
Furișat pe lângă râu –
Și se auzi o șoaptă devreme,
Și se auzi un cântec târziu:

că n-am pus
geană pe geană,
de-o ispită
pământeană...

A pietrelor și-a florilor

Ai în gene
Sânziene
Și pe buze
Buburuze;
Ghiocei
Pe iia albă,
Măghirani
Și flori
De nalbă...

Și ți-e inima
O rană,
Sânziană-Dochiană,
Și ți-e inima
O jale,
Sus, în codru,
Jos, în vale,
Și ți-e inima
Un dor,
În poiană,
În pridvor,
Între cer
Și-ntre pământ,
În nevoia
De cuvânt;

Și-n hrisoava lor,
Întoarsă,
Ochii-ți,
Sărbători,
Revarsă
Primăverile
Din sân,
Ai un gând
Înspre senin,
Învălit
Cu viorele,
Binecuvântat
De stele,
La izvor,
La izvorele!

Poem

Tu în ai cui ochi te miri,
De-amiroși a trandafiri;
Și în ai cui ochi te pierzi,
De ești cântec prin livezi?!

Tu în ai cui ochi te-aprinzi
Și legi slovele de grinzi,
Carul Mic de Carul Mare
Și răspunsul de-ntrebare?!

Tu în ai cui ochi te uiți
Visând luceferi desculți? –
Stele-ți stăruie sub pleoape,
Cer, pământ, poteci și ape!!

◗ Nely VIERU

ARD FLUTURI

Mojar de lut

Și da, o toamnă a început
să strângă scrum de aripi arse,
toți fluturii ce-au încăput
în ai ghețarilor crevase.

Și brusc, mi-e amurgul răvășit
și caut noaptea, în neștire,
toți fluturii care au ars zâmbind
prin visul-amăgire.

Pereții inimii îmi sunt
brăzdați de colții tăi, felină.
Se înecă și-ultimul cuvânt
în ochi de apă opalină.

Și-amurgul s-a întunecat,
tot așteptând, în irișii tulburi,
epistolei sentința de luat
sau codrule de frunze să te scuturi.

Și da, încă mai ard aripi de fluturi
în felinarul de la geam,
se întorc clepsidre-n începuturi
când cade frunza de pe ram.

Și da, o toamnă a început
să strângă scrum de aripi arse,
sunt visuri în mojar de lut
arzând în necuvinte stoarse.

Fluturi de toamnă

Dacă ți-e dor așa cum spui,
Te fii pe malul Dunării,
Iar eu cuprins de un fior
Voi săruta al tău picior,
Din zori până în zori
Și până-n seară.

Că-i lung arcușul de vioară
Și parcă,-n taină, strunele atinge
Atât de trist, c-o aripă se frânge,
Iar ploaia curge des, cu stropi mărunți
Spălând toți pașii tăi pierduți,
De pe alei .

Și noaptea albă-om face mult mai albă,
Ca neaua ce se apropie în grabă
Din răsărit, din depărtări,
Să nămețească toate visele de ieri,
Din întomnate adieri
Până în verde-primăveri.

Fâlfâiri de toamnă

Îmi intră toamna-n așternuturi
Cu ample fâlfâiri de fluturi,
în zori, prin storuri, lângă buze
lăsându-mi pleoapele confuze
tânjind săruturi.

Pe gleznele înalte și subțiri
petale purtătoare de iubiri
se fac în noapte vinovate,
prin așternuturi parfumate,
de repetate îmbrățișări.

Pe colțul buzelor înfierbântate
stau câteva săruturi tapetate
printre cuvinte fragmentate
de respirații sacadate
în zorii dimineții.

Pe pleoapele împreunate
încă mai dorm cuvintele în șoapte,
și umbre și lumini difuze
stau adumbrnind priviri obtuze
prin storurile trase.

Lumina lină îmi străbate,
prin draperiile cutate,
direct pe buzele însetate
și pleoapele împreunate,
ce încă mai tânjesc săruturi.

Îmi intră toamna-n așternuturi
cu ample fâlfâiri de fluturi,
în zori, prin storuri, lângă buze
lăsându-mi pleoapele confuze
tânjind săruturi.

O tristă toamnă

O tristă toamnă va veni
într-un târziu, cândva,
când toate frunzele de tei
îți vor cădea
prin părul bulgăre de nea.

Atunci, cu mâna le vei aduna
și-n podul palmei le vei strânge
ca pe niște picături de sânge,
când bruma toamnei ninge-va

Tristețea-n ochiu-ți
precum ceriul ‘nalt,
în lacrimi o va zămisli
și-i plânge!

O toamnă tristă va veni cândva
și cerul se va-ntuneca
în ochii tăi privind spre mine;
iar codrul frunza își va scutura
în adieri de vânt
și-atunci cărările-ntre noi vor ruginii
în tainic legământ.

Vezi, doamnă,
o tristă toamnă vrea
gândul să-ți alunge,
când zborului aripa i se frânge!

proză

Issabela COTELIN

Colega de cameră

Cassie era foarte supărată că Alicia plecase cu Ian în excursie. *Trei zile pline, un weekend prelungit, doar noi doi, îți imaginezi?* pufni ea, maimuțărind-o pe Alicia, care râsese atât de dezinvolt…

Să tot fie vreo șase luni de când locuia la numita Alicia. Hotărâseră asta împreună. *Colege de cameră*, spusese ea în glumă într-o seară și așa rămăsese de atunci, chiar dacă nu dormeau neapărat în același pat. Ba chiar deloc, de când apăruse și Ian în peisajul domestic…

Se gândise inițial, de când aflase că Alicia voia să plece doar cu Ian în excursie, că greșise ea cu ceva. Dar nu, n-are cum. Alte dăți Alicia o luase cu ea. De fapt, de două ori. O dată în vizită la o mătușă și la un văr al ei și a doua oară la o fostă amică de școală. Se dovedise de ambele dăți că nu fusese chiar cea mai bună alegere, dar măcar își dăduse seama că nu se punea problema ca Aliciei să-i fie rușine cu ea sau că ar vrea să-i țină existența secretă…

În altă ordine de idei, Cassie știa foarte bine că îi era îndatorată Aliciei până peste cap.

– Măcar până-ți găsești un rost al tău, îi zisese aceasta în seara în care Cassie pășise timidă pentru prima oară în luxosul parter al vilei de vis a Aliciei. Dacă ne înțelegem, te iau și cu acte, mai promisese ea, râzând și atunci.

Fostul proprietar, la care locuise în ultimul an, o alungase efectiv din casă, pretextând că băiatul lui, întors de nu-știu-unde peste noapte, are nevoie de liniște. De parcă ea era aia care bătea cu ciocanul sau găurea pereții când ți-era lumea mai dragă…! Încercase să negocieze măcar canapeaua din hol, dar proprietarul, un moș țâfnos și imun la orice farmec feminin, care mai mult o tolerase, deși, din punctul ei de vedere, își plătise cu vârf și îndesat chiria, fusese de neclintit. Cu ochelarii veșnic atârnând de-o sfoară grosolană în jurul gâtului – nici măcar când citea sau mânca nu și-i punea pe nas! – și cu părul alb și lung în jurul unei chelii ca o tichie de mărgăritar, o gonise fără milă din casă.

Umblase hai-hui pe străzile reci ale unei toamne înverșunate ca și ea câteva zile, neacceptând nicio tovărășie din partea altora fără adăpost, răbufnind singură și încă plină de resentimente: *N-am să mai cred în nimeni, niciodată! Nu poți conta pe nimeni și nimic în lumea oamenilor mari!*

Nu numai că nu avea pe nimeni unde să se ducă, dar, dotată de la natură cu un aspect ciocolatiu de care nu era deloc vinovată, însă de care fugeau mai toți la prima vedere, pe Cassie o cuprinsese o disperare din care doar Alicia îi întinsese o mână de ajutor. O perioadă îi dăduse în fiecare zi câte ceva de mâncare. Își scotea sendvișul din gentuța fină și i-l dădea ei pe tot, iar Cassie, care-i învățase deja obiceiul, avea mare grijă să nu fie nimeni prin preajmă când se întâmpla asta, ca să nu i-l fure. Apoi, din vorbă-n vorbă, cum frigul se întețise, Alicia o invitase pur și simplu la ea acasă și de atunci Cassie rămăsese acolo, cele două împrietenindu-se la cataramă.

... Până apăruse Ian în viețile lor. Ian, cu un cap mai înalt decât prietena ei și cu niște haine atârnând ca pe umerașele din șifonierul Aliciei, era un deșirat fără căpătâi – așa îl văzuse Cassie prima oară când acesta venise în vizită la ele. Atunci, Cassie se făcuse că nu se întâmpla nimic deosebit, dar îi urmărise pe furiș până la ușa dormitorului, unde Alicia îl invitase cu prea mare dezinvoltură, după părerea ei, și-i privise prin mica deschizătură.

– Așa e ea, mai nesociabilă, o scuzase Alicia, ridicându-se și închizând ușa...

Cassie îi auzise în continuare vocea prin ușă, cu toate inflexiunile ei bine cunoscute când voia să treacă peste un subiect anume, și atunci simțise primul fior al geloziei. Deșiratul ăsta...

Urmărise apoi, cu inima cât un purice, glasurile lor și pașii lui. Din fericire, spre miezul nopții aceștia din urmă se îndreptaseră spre ușa de la intrare și Cassie, fericită de-a dreptul, se trântise imediat pe patul Aliciei, așteptând, ca de obicei, povești... Dar mâinile celeilalte nu-i ciufuliseră smocul de pe frunte. Ochii ei încremeniseră pe tavan. Cassie privise țintă și ea câteva clipe tavanul. Nu era acolo nimic demn de băgat în seamă, nici măcar vreo pânză de păianjen rătăcită. Încercase apoi un dialog banal cu Alicia, dar, neprimind niciun răspuns, se dusese să mănânce singură.

Atunci însă i-a pus gând rău Deșiratului pentru prima oară. *Nu trebuie să mai existe un alt bărbat din cauza căruia să fiu silită să plec. Cu niciun preț!* și-a stabilit Cassie obiectivul major.

A urmat o perioadă mai ciudată. Câteva zile la rând a pândit-o înfrigurată pe Alicia. Clipă de clipă, când era acasă, făcându-se că n-o interesează nimic, dar tot găsindu-și de lucru în preajma ei, încerca să-i afle intențiile despre care cealaltă nu vorbea deloc. Când era la serviciu, Cassie, care oricum avea grijă de vilă, își luase sarcina suplimentară de a înregistra ora de plecare și de venire, să vadă când și cât se abătea de la program. Nu îndrăznea să comenteze, dar nici să uite că undeva, în lumea mare care se dovedise afurisit de mică, exista un Deșirat, pretendent nu-era-clar-încă-la-ce referitor la prietena ei. Când Alicia pleca, privea lung după ea și de vreo două ori chiar a urmărit-o, furișându-se pe lângă ziduri. Însă, cum răceala tencuielii îi trezea încă amintiri dureroase, a renunțat repede, făcând planuri mai casnice.

De pildă, în weekendul trecut, când știa că Alicia aștepta un semn de la Ian, a făcut ce-a făcut și-a dat peste telefonul de pe masă ca din greșeală când Alicia spăla vasele în bucătărie. Zgomotul mobilului pe gresie le-a speriat pe amândouă, făcându-le să sară în sus. Alicia a scăpat farfuria din mână, care s-a spart, la rându-i, iar Cassie, aproape răsturnând scaunul, a mormăit ceva ce putea fi luat drept scuză, în timp ce calcula rapid dacă e cazul să iasă din încăpere sau nu.

Alicia a ridicat apoi telefonul. Ecranul se crăpase, ca în desenele animate, în mii de linii infinitezimale, pornind haotic dintr-un punct anume – probabil cel de impact. Câteva clipe au rămas fiecare cu ochii în ochii celeilalte, iar Cassie și i-a plecat prima. Învățase, dintr-o sumară experiență, că e bine să-și asume și vini neavute. *Oare bănuiește ceva...?* O ardea nesiguranța și pe moment își jurase că o să lase soarta să se desfășoare cum considera ea de cuviință.

Până seara erau împăcate din nou și, după ce Alicia a adormit, Cassie a revenit în bucătărie, privind în gol pe geam. Afară era o lume de basm. Luna lucea, mare și rotundă, în înaltul ei de neatins. Era răcoare și liniștea nopții parcă dădea glas puținelor umbre trecătoare. Distinse pași de om grăbit. O femeie, precis, după ritmul toc-toc pe asfalt. Un miorlăit scurt și crud de pisică, undeva, mai departe. Un lătrat sporadic, și mai îndepărtat – unii câini, pesemne, chiar latră de plictiseală la lună!

Ceva ca un hârșâit îi atrase atenția. Privi prin beznă spre copaci, unde nici regina de pe cer, nici felinarul vilei nu răzbăteau. Nu reuși să vadă nimic concret. Vreun vagabond sau, poate, niscaiva șobolani – era puțin mai încolo de casa Aliciei un mic teren abandonat, pe lângă care, în ciuda curiozității, nu-i prea plăcea să treacă nici singură, nici cu prietena ei. Se închipui o clipă acolo, în beznă, și se crispă toată.

În tot acest decor, ura pentru Deșirat se mai topi nițel. Poate că ar fi găsit, până la urmă, un punct comun. Nu părea totuși un om rău și era loc pentru toți. E drept, Cassie era prea tânără și nu cunoscuse încă fiorii iubirii, dar observase deja că toate cuplurile proaspete vor să fie singure. Dar poate că Alicia n-o să vrea să stea numai cu el. Poate că nu va trebui să aleagă între ea și Deșirat. Poate...

Îndoiala a ținut până când a aflat de excursie. Doar ei doi, cu mașina, la o cabană. Cu amintirea isprăvii din bucătărie cu telefonul, Cassie a mai încercat niște scheme firave. A dat jos, tot ca din greșeală, receptorul interfonului, i-a încurcat niște obiecte de lenjerie intimă, i le-a ascuns pe cele de uz personal din baie... Dar Alicia i-a spus lui Ian la telefonul nou-nouț:

– Lasă, n-are nimic, plecăm cum am stabilit, îmi iau de pe drum altă periuță și elastice de păr!

Și atunci, resemnată, a renunțat, păstrându-și doar nepolitețea de a nu-i adresa în continuare Deșiratului nici măcar o privire. Exact ca acum, când, iată, Alicia, fără să se uite înapoi, îi aruncă din mers:

– Ai grijă de tine, nu lipsim mult!

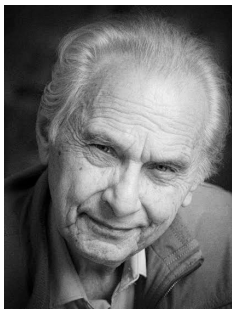
În zilele care au urmat, Cassie resimți singurătatea mai acut ca niciodată și, dându-și seama că relația celor doi era de neoprit, se decise. Nu mai avea de ales – îl va ataca atunci când se va întoarce. Când va intra pe ușă. Va miza pe surpriză și acela va fi cel mai bun moment. În caz de nereușită, va fugi și...

Trei zile trecură ca una, timp în care, pe lângă îndeletnicirile obișnuite, Cassie făcu repetiții pentru agresiunea plănuită, imaginând finalul scenei în fel și chip. În cele din urmă, văzu pe geam mașina înapoindu-se. Auzi poarta, apoi pași pe cele trei trepte. Urcau. Se apropiau. Râdeau întruna. Erau fericiți. Râdea cu el cum râdea cu ea.

Încă un pas și auzi și cheia în broască. Acum era momentul. Acum sau niciodată. Ținându-și răsuflarea, Cassie se plasă după ușa de la intrare. O va lăsa pe Alicia să treacă, pentru că ea va intra prima, și apoi, cu arma pregătită din vreme, bine ascuțită, va sări...

Simți parfumul femeii. Râsul lor persista în aer ca fumul nesuferit de țigară. Gata, a trecut pragul. Urma el. Nu mai era cale de întoarcere. Păși peste prag și bărbatul. Acum va sări... Dar ce ascundea la piept? Ce se aude...?

Din zbor, cu simț animalic înnăscut, Cassie intui că Deșiratul ținea în brațe o vietate culeasă probabil de undeva din drum, și, mai mult ca sigur, adusă ei cadou. Ofrandă? Împăcare? Trupul arcuit al războinicei feline, cu coada înfoiată și cu părul negru, lung, lucios, zburlit tot, aterizează moale, cu ghearele băgate în teacă pe ultima sută de milimetri, pe pieptul acestuia, torcând ca un tractor în semn de pace rapidă și adulmecând micul pisoi înfășurat caraghios într-un prosopel. Se simțea deja responsabilă pentru bunăstarea acestuia și Ian devenise cel mai bun prieten al ei. Avea să se gândească mai târziu dacă mai bun decât Alicia.

Serghie BUCUR

ESPECTATIVA

Știrea că George Enescu se află în oraș, dar nu la o plimbare ori clientul – mult dorit – al hotelului din parcul de pe colina împădurită, ci văzut intrând și ieșind din spitalul „arșilor” – categorie socială în creștere din păcate datorate războiului...

Apăruse chiar a doua zi după sosirea lui – nu singur, ci în compania unei doamne într-un pardesiu cu glugă și înfășurată la față, dusă de dânsul de braț, după ce coborâră la poartă, și plătiseră taxiul. Nu se știa de ce durase așa mult, cam o jumătate de oră, conversația dumnealui cu șoferul, dar faptul că dăduseră mâinile cordiali, iar maestrul zâmbise acestuia, risipea bănuiala că ori prețul, deși scump, fusese onorat de pasager, în ciuda parcimoniei lui, ori îi spusese acestuia vreo glumă hazlie – despre care mai ales vienezii se amuzau îndelung, mirându-se cum românul acesta atât de virtuoz violonist și pianist, are și obiceiul de a spune – inventate de el – felurite povești chiar în limba localnicilor, curat germană.

Reporterul fusese laconic în relatarea momentului primirii tandemului sosit cu Expres - Orientul, insistând mai atent pe detaliile referitoare la dânsul – văzut fără vioară și încruntat, foarte atent cu dama pe care o purtase, de la scara trenului până la porțile stabilimentului, de mână: când fură deschise, herr Enesco iar o luase de braț, mergând încet, iar el îi spunea ceva la ureche și gesticula, grav și politicos.

Doamna – Maruca, pomenită în ziar „Maruca Enesco – Cantacuzene”, ascultase toată spusa partenerului ei, mângâindu-și figura cu palmele înmănușate, privindu-l uneori introvertită, ceea ce , pentru ziaristul semnatar al știrii, fusese dovada că într-adevăr, ei erau acum o familie, soț și soție. Dar de ce avea frau Maruca fața bandajată, nu scrisese el în gazetă, amănunt care făcu vânzare publicației în acea zi, unii cititori închipuindu-și scene dramatice, dacă nu chiar tragice; aici nu sunt internate decât persoanele cărora arsuri oribile le-au afectat corpul, prin urmare, ce i se va fi întâmplat acestei cuceritoare doamne tocmai în primele zile de existență cu herr Enesco – omul acesta modest îmbrăcat, puțin adus de spate, cu părul răvășit p frunte și tâmple, salutat de trecători fără să răspundă tuturor...

— Chou scumpă, voi sta lângă patul tău, până te vei vindeca... Avem banii cu care plătim internarea și

tratamentul, iubito, concertele și recitalurile susținute la noi în țară, uite – și-i arătă servieta – sunt toți aici, doldora...!

Usturimea îi forța glanda lacrimogenă, astfel că plângea fără să suspine, ca și cum ar fi râs ori ar fi îndurat un ger cumplit...

Îl ascultase pe Pynx al reginei și al ei, la pasul încă de făcut până la intrarea în incinta marelui spital al orașului Purkensdorf, clădire mult etajată, unde fusese pacient și împăratul.

Nu scăpase nici aici, acum, de privirea oțeloasă a lui Nae Ionescu, cu care acesta, transfigurat de un dispreț tăios, i-a spus verde: „Amorul nostru se oprește aici, madam!... Stârpitura îți mănâncă zilele cu sonurile lui aiuritoare, pe când noi, așa nebuni cum vrem să trăim, vezi bune că nu este posibil... M-am săturat să ne furăm iubirea, sub ochii lui... Iatacul din podul Luminișului nu îmi mai place... Vreau numai noi să fim într-o casă, să filozofăm, să bem ș să fumăm dezinvolți, fără cameriste și valeți...”

Lovita ca de un trăsnet, Maruca își văzu dragostea părăsind-o, ca și cum ar fi lăsat-o Nae singură, într-o pădure, în beznă, frig, pradă vietăților ei...

— Dar și tu ești însurat, Nae!... Și ai deja un băiețel... Inteligența și gândirea ta m-au atras la tine... Pynx nu ți-a adresat măcar un cuvânt jignitor... El știe de relația noastră și se cufundă în muzica pe care, vezi bine și tu, o scrie și-i ascultă sunetele așternute pe hârtiile lui cu portative... Sunt prea pătimașă, intimitățile noastre mi-au redat satisfacția pe care primul meu soț, acel afemeiat Cantacuzino, cât era el de titrat, nu a avut nimic din ceea ce am descoperit în ființa ta... Eu nu pot să mai trăiesc fără tine! Înțelegi?... În prea mult bine m-ai schimbat, după ce ne-am cunoscut...Regret pentru durerea ce știu, de atunci, că i-o provoc soției tale, Margareta...! Dacă nu te superi, află că prețul dragostei tale este / a fost prea mic, mărunt, insignifiant... departe de etica ta de Don Juan al Bucureștiului acesta prădat de politicieni și afaceriști...! M-ai pierdut, Nae...! Îți vei suporta propria vină, care o să te doară și cine știe cât și cum de adânc...!

Directorul spitalului îl invită pe Enescu în cabinetului, pe nemțește – grai plăcut pentru musafir, care îl impresionă pe dr. Hindenburg, încât acesta deveni foarte familiar, intrând în amănunțime pe firul suferințelor lui frau Maruca.

— Vitriol?... izbucni doctorul, țâșnind din scaunul său cu rotile, speriat la culme, convins că o asemenea tragedie nu se poate petrece decât doar din cauza geloziei, a vreunei aventuri care lezează ambele părți, cu urmări nespus de grave. Medicul își reveni brusc, se lumină la față și luându-o părintește, prinse mâna lui Enescu, sprijinită de muchia biroului.

— O vom vindeca herr Enescu, mai ales că vă va avea permanent lângă dânsa, ziua – dar numai ziua!, punctă austriacul optimist.

... „Oedip” îl domină, Hindenburg nu este deloc urât la înfățișare, însă ceva în felul său de a diagnostica, fără cercetarea prealabilă, trăda un filon din caracterul și felul de a se

uita la planșele didactice de pe pereți, în care erau tipărite fețe omenești deformate fie genetic, fie de diferite malformații biologice. Îl observă bine, țintit pe gesturile mâinilor și pe faciesul asemănător cu al actorului francez titular în „Oedip-ul" jucat de el, pe care, încă student la Conservatorul parizian, l-a urmărit, în același rol, cu faimosul actor Sully, pe scena Operei din Paris, cu o atenție încordată...

„Dar Maruca aduce cu Oedipe!, constată el, dezamăgit. Acidul îi arsese epiderma, tenul ei, de fildeș, ascundea rănile – cuvintele lui Nae, în minutul acela de reproșuri despărțitoare, care însă face iubirea și mai pronunțată, uneori cu atât mai hotărâtă. Închipuire în al cărui timp al dialogului lor, Enescu strânge mâna directorului spitalului și îi promite că îl va invita la primul concert ce îl va susține în capitala austriacă, împreună cu familia lui.

Intră în salonul de două paturi unde fusese așezată Maruca lui, însoțit de sora șefă – anume numită de director, să o îngrijească pe doamna Enescu.

Juna, blondă și blândă, tocmai îi desfășura pansamentul de pe figură, ajutată de o colegă, vorbindu-i cam greu pe românește; când își dăduse seama că greșise, întrebând-o dacă bărbatul cu care a avut legătura, a stropit-o cu apa mortală, se scuză, dar nu rezistă curiozității – cum și unde și mai ales de ce ibovnicul a fost așa de barbar, încât gestul lui i-ar fi distrus definitiv vederea!

La amiază, în pauza pentru masă, Enescu ieși în oraș, să telefoneze la Tescani... „Doamnă Alice, fiica dumneavoastră e în siguranță și asistată de o mână de medici de mâna-ntâia. Eu sunt lângă Maru și noaptea, s-o ajut instruit de asistente, dar și să conversăm până adoarme... Vă jur că se va face bine curând și, drept dovadă, vom petrece câteva săptămâni în conacul dumneavoastră, în acordurile noii simfonii pe care deja mi-am imaginat-o... Și, firește. I-o voi dedica... Dacă se mai gândește la Nae?... Nu-i bai, doamnă!, mă iertați că mă pronunț în așa ceva, dar știți prea bine, cum cade în mrejele iubirii, oricare femeie!... După vindecare, pregătii reprezentația cu opera pe care i-am dedicat-o înainte de a ne căsători!...

Maruca este o ființă fermecătoare, unică prin caracter și gândire și mai ales prin convingeri, calitățile dânsei o personifică și bolnavă cum este încă, încât o adoră felcerele și doctoriețele de-aici, cumpărându-i bomboane... Și ce bomboane!... Și flori!... Sigur că da, „gluma" cu domnul Nae s-a volatilizat, Maruca mi-a cerut mii de scuze, iar eu o iertasem, îi iertasem încă de când cineva care i-a văzut pe Calea Victorie plimbându-se și apoi intrând în cofetăria Athenée Palace... Poate că și eu sunt de vină, absorbit e muzică... Vedeți?... Maruca se va răzbuna tare frumos, pe mine și pe soartă, când vom fi din nou împreună, în salonașul nostru de la Tescani, cu pianul și hoinăreala nocturnă pe alee cu plopi, ca-n poezia lui Eminescu...!

◗ Diana ALZNER

Umbra raiului

Reportofonul așezat pe fața de masă era pornit, dar niciuna dintre cele trei persoane nu vorbea. Lumina reflectoarelor aduse de cei doi reporteri — un bărbat cu ochii obosiți și o femeie tânără, cu agendă pe genunchi — tăia întunericul din cămăruța plină de cărți. Afară, satul Cerna își ascundea casele de piatră sub ceața grea a munților, exact ca în urmă cu patru decenii.

Cameramanul făcu un semn discret din cap. Rec.

— Nu știu ce mai căutați după atâția ani, rosti femeia din fața lor, potrivindu-și o șuviță argintie după ureche. Numele meu e Ioana Paraschiv. Sunt pensionară. Nimeni nu mai vine pe aici decât dacă s-a rătăcit sau în căutarea unei povești cu stafii.

— Căutăm adevărul despre fetița de la Cerna, vorbi reportera, aplecându-se în față. Am găsit rapoarte vechi din ,84, arhive de poliție secretizate, zvonuri despre o vindecătoare. Unii spun că a fost o escrocherie. Alții spun că persoana a fost ucisă de mulțime. Oricum, după 1989 toate sursele dispar.

Bătrâna privi prin geamul aburit spre drumul pustiu. Brazi fantomatici străjuiau cimitirul. Știuse dintotdeauna că avea să vină clipa aceasta. Zâmbi scurt, un zâmbet fără bucurie, zămislit dintr-o suferință neștiută de nimeni.

— Oamenilor le place să distrugă ceea ce nu pot stăpâni, murmură ea încet. Deși ea s-ar fi dăruit cu totul, Zoe nu putea fi stăpânită.

— Zoe?

— Vindecătoarea… șopti femeia din fața lor plecându-și pleoapele. Lumea s-a schimbat puțin în toamna aceea când la noi în sat a sosit o familie de intelectuali de la București. Nimeni n-a înțeles atunci de ce un medic specialist din capitală și un erudit profesor de liceu ar lăsa totul pentru un cătun fără asfalt, unde iarna te îngroapă în zăpadă și primăvara în noroaie. S-au mutat în casa veche de la marginea pădurii. El a preluat catedra de limba română de la școala din sat, ea a devenit singurul medic pe o rază de patruzeci de kilometri.

Aveau o fetiță de șase ani, Zoe. O făptură tăcută, cu ochi mari și adânci, care părea că privește mereu ceva aflat chiar în spatele tău. Ne-am așezat în aceeași bancă din prima zi. Eu semănam zgomote pe unde mergeam, crescută printre capre și vite; ea era ca o adiere tăcută. În rest, nu eram prea deosebite: amân-

două aveam păr lung, șaten și ochi albaștri. Cu toate că am petrecut multe seri împreună cu ea pe când mă ajuta la teme, nu am cunoscut-o cu adevărat.

Prima dată când am înțeles că Zoe nu era ca noi s-a întâmplat abia după doi ani, în curtea școlii, pe când eram în clasa a treia. Băieții mai mari jucau fotbal, iar poarta din țevi grele de fontă, prinsă prost în pământul moale, s-a prăbușit peste Dinu, un băiat de unsprezece ani. S-a auzit un bufnet scurt, pieptul lui a fost prins sub bară. Profesorul de sport a alergat îngrozit să mute țeava de pe copil. Băiatul abia mai respira. La colțul gurii îi tremura o bășică de sânge. Ne strânseserăm toți în cerc, încremeniți. Zoe s-a rupt dintre noi.

— Zoe, nu! Nu! l-am auzit pe tovarășul de română, tatăl ei, strigând.

Fără să pară că l-ar fi auzit, fetița s-a apropiat cu pași înceți, s-a lăsat în genunchi lângă Dinu și-a pus palma pe fruntea plină de praf și nădușeală a băiatului.

Atunci mi s-a părut că aerul din curte s-a schimbat, ca și cum s-ar fi transformat într-o materie mai densă, necunoscută. Dinu a deschis ochii, a ridicat o mână, s-a șters la gură. Zoe s-a îndepărtat de el. Băiatul a tras aer în piept, s-a uitat la noi buimac. S-a ridicat în picioare amețit, dar fără nicio zgârietură.

Profesorii au încremenit. Unii și-au făcut cruce, alții au dat înapoi, îngroziți. S-a auzit un murmur de voci neîncrezătoare. Când am tras-o pe Zoe de mână și am întrebat-o șoptit, tremurând: „Ce ai făcut?”, ea doar mi-a zâmbit. Am insistat, am prins-o de umeri. Și-atunci, Zoe m-a îmbrățișat, și-a lăsat capul pe umărul meu, era epuizată.

Femeia tăcu. Reporterii nu mai luau note. Cameramanul uitase să mai verifice încadrarea. Se uită la femeia care povestise cu o speranță nemărginită.

— Când m-a îmbrățișat, reluă ea cu voce gravă, curtea școlii a dispărut. Înaintea ochilor mei uimiți se întindea o câmpie nesfârșită, scăldată într-o lumină țesută din boabe de aur. Am simțit o pace atât de adâncă, încât mi s-a părut că orice durere din lume fusese doar un vis urât. Am văzut pajiștile raiului, știți ce zic? Nu există alt cuvânt. Un loc unde boala și moartea nu au nicio putere.

Desigur, tatăl ei înțelegea ce se întâmplase. De aceea fugiseră de la oraș. Fetița lor se născuse cu puterea de a vedea boala ca pe o pată de întuneric și de a o șterge prin simplă atingere. Părinții încercaseră să o protejeze, să o ascundă de privirile lumii, dar harul e greu de tăinuit.

După această întâmplare, câțiva ani am trăit într-o relativă liniște. Zoe probabil că fusese certată acasă, pentru că devenise și mai sfioasă. Copiii o evitau. Și apoi au început să-mi strige mie cuvinte urâte pentru că eram prietenă cu ea. Mai târziu, am mers împreună la liceul sanitar din orașul vecin — o alegere a părinților ei pentru a justifica cumva cunoștințele medicale ale familiei și pentru a păstra o acoperire, presupun. Dar taina s-a spulberat definitiv când mama unui copil de doi ani din satul vecin a venit la poarta lor în seara de Sânziene. Pruncul ei suferise arsuri grave după ce-și trăsese în cap o oală cu apă clocotită. Eu

cu Zoe tocmai împleteam cununi de sânziene galbene ca să le aruncăm pe casă, după obicei.

Zoe a ieșit în tindă împotrivindu-se maică-sii care încerca s-o rețină, iar eu am urmat-o. A atins cămășuța udă și murdară care acoperea pieptul copilului leșinat. Sub ochii noștri, hăinuțele s-au umflat ușor, și când mama copilașului le-a îndepărtat plângând, dedesubt era piele roz, sănătoasă, netedă, ca de nou-născut.

Din acea zi, iadul s-a mutat la Cerna.

Vestea s-a răspândit ca un incendiu într-o pădure uscată. În doar câteva săptămâni, drumul îngust de munte a fost blocat de corturi, mașini vechi, căruțe și ambulanțe improvizate. Oamenii veneau din toată țara. Orbi, paralizați, bolnavi de cancer în fază terminală, nebuni suferinzi, bătrâni care nu voiau să moară.

Zoe a renunțat la liceu în clasa a zecea. Nu mai avea timp să fie copil. Stătea pe prispa casei de la răsărit până la apus, atingând frunți, mâini, picioare deformate. Sursa de bunătate din ea părea inepuizabilă. Oricine se apropia de ea simțea cum boala cedează și trupul i se reface.

Totuși, mulțimea nu se satură niciodată. Oamenii au început să devină nerăbdători. Când stai la rând trei zile în ploaie, bunătatea începe să putrezească în tine. Se băteau la poartă. Călcau în picioare grădina de flori a mamei ei. Vociferau dacă Zoe se oprea jumătate de oră să mănânce sau noaptea, să doarmă. O priveau nu ca pe o ființă, ci ca pe o fântână din care aveau dreptul să bea până la secătuire.

— Părinții ei erau dărâmați, șopti femeia, privindu-și mâinile ridate. Înțelegeau că fiica lor devenise o proprietate publică.

Apoi au venit mașinile negre.

Într-o dimineață de noiembrie, când norii coborâseră jos ascunzând pădurea de brazi, miliția și oameni în costume închise la culoare au descins în sat. A fost o scenă de haos. Au luat-o pe Zoe direct de pe prispă. Oamenii din corturi au urlat, câțiva au aruncat cu pietre, dar cele două dube și-au croit drum prin mulțime și duse au fost.

— Au dus-o la București, nu-i așa? întrebă cameramanul, ajustându-și microfonul. Am citit ipoteze... experimente ale Securității, cercetări genetice, ba chiar că ar fi fost implicat FBI-ul sau servicii străine din cauza grupei de sânge necunoscute pe care o avea fata.

Bătrâna râse scurt, un sunet uscat.

— Oamenii inventează povești. Vorbeau multe pe la corturi în zilele acelea: că e sechestrată într-un buncăr, că îi extrag sângele ca să facă elixir pentru dictator, că vin americanii să o cumpere. Adevărul era mult mai simplu: statul avea cu totul alte priorități atunci, în noiembrie 1989.

După patru zile de așteptare și zvonuri, când mulțimea tot nu se îndurase să plece, o mașină neagră a readus-o la Cerna. Au lăsat-o la capătul uliței, speriată și dezorientată.

Când oamenii adunați pe drum au văzut-o, n-a mai existat rațiune. N-a mai existat respect, n-a mai existat dragoste. Erau sute de oameni

bolnavi, disperați, obsedați de ideea că Zoe ar putea fi luată din nou și că ei vor rămâne nevindecați. Un murmur întunecat s-a auzit, exclamații, chemări, un vuiet ca de furtună. Apoi s-au mișcat toți dintr-odată. Oamenii au năvălit asupra ei. Nu ca să fie atinși, ci ca să o atingă ei. S-au îmbrâncit, s-au călcat în picioare. „Atinge-mă!", „Dă-mi mâna!", „Doar o secundă!". În câteva clipe, valul uman a acoperit-o complet.

Femeia tăcu. În cameră se auzea doar fâșâitul ploii pe burlan.

— A fost o monstruozitate, șopti reportera, albă la față.

— Oamenii au rupt-o în bucăți, declară Ioana Paraschiv tăios, fără ocolișuri. Nu din ură, ci dintr-o disperare irațională. S-au bătut pentru o bucată din haina ei, pentru o șuviță de păr, pentru o picătură de sânge, pentru o bucățică de carne sau o unghie. Fiecare credea că dacă va purta o bucată din ea, va fi ferit de boală pentru tot restul vieții. Au ucis-o pe cea care-i putea vindeca, pentru că voiau să o posede doar pentru ei. Ca niște lăcuste care mănâncă ultimul copac verde de pe pământ.

Reporterii se priviră îngroziți.

— Și... relicvele? întrebă cameramanul cu jumătate de glas. Într-adevăr n-au mai vindecat?

— Da. Nimeni nu s-a vindecat atunci. Pentru că miracolul are o logică a sa: ceea ce e obținut prin crimă nu poate alina. Astăzi, bucățile acelea, dacă le mai are cineva, sunt doar materie moartă. N-au mai rămas decât povești și vinovăție.

Bărbatul întinse mâna și opri înregistrarea cu un oftat. Schimbă priviri mute cu colega lui.

— Dar dumneata, domnule, îmi pare că ai un necaz, îl iscodi Ioana Paraschiv.

Bărbatul stinse luminile și opri camera, apoi zise cu o voce joasă:

— Fetița mea, Daniela, e bolnavă. Are doar trei ani și leucemia ei a revenit. Medicii spun că are o formă foarte agresivă de cancer și că în acest moment nu se mai poate face nimic în țară. Nu-mi vine să cred că ni se întâmplă tocmai nouă. De ce noi? De ce fetița mea? Neam de neamul nostru n-a avut cancer. O privesc și o văd tot mai epuizată, mai slăbită. Uneori nu mai are putere decât să stea întinsă în pat cu ursulețul ei. Mă întreabă dacă vom mai alerga împreună și dacă ne vom mai juca cu pisicuța bunicilor când se va face bine, când va scăpa de „răul" din burtica ei. Nu știe ce este cancerul, e prea mică, nu poate înțelege și mă străduiesc să nu observe cât de speriat sunt. Acum singura clinică din lume unde există un tratament pentru forma ei de cancer se află la Chicago. Ne-am interesat de îndată, vă dați seama, dar costul investigațiilor, al internării și al tratamentului este de șase sute cincizeci de mii de dolari. De ce nu șase sute de milioane?! Pentru posibilitățile noastre ar fi același lucru! Când a ajuns ființa umană atât de jos încât viața unui om să poată fi evaluată? Atâta costă viața fiicei mele?

Reportera își șterse discret o lacrimă. Ioana Paraschiv își privea mâinile așezate în poală. Pe ferestruica aburită lunecară câțiva picuri de ploaie.

— Mi-e foarte greu să cer bani de la străini. Fiecare om are greută-

țile lui, planurile lui. Totuși, pentru Daniela sunt gata să fac orice, așa că am început o campanie ajutați și de o firmă specializată în strângere de fonduri. Avem până acum optzeci de mii de dolari. Foarte multă lume a donat câte zece lei, douăzeci de lei... Oameni săraci, dau cât pot. Se pare că nu vom reuși să strângem suma. Soția mea este disperată, ea stă toată ziua la spital, eu trebuie să merg la muncă, altfel din ce-am trăi? Toate economiile s-au terminat de mult.

— Îmi pare foarte rău, eu nu am bani, mă și mir că ați venit până aici...

— Speram într-o minune. Poate i-a rămas cuiva ceva de la Zoe...

— Da, Zoe mai făcea câteodată asta: trimitea o șuviță din părul ei bolnavilor nedeplasabili. Dar nu știu dacă efectul vindecător era la fel de eficient. Și, oricum, funcționa o singură dată. Nu putea fi refolosit. Vedeți dumneavoastră, Zoe a făcut multe greșeli. Da, da, nu vă uitați așa! Într-un fel, părinții ei au avut dreptate: nu era corect să vindece la grămadă pe toată lumea. Plus de asta, ea nu putea vindeca decât trupul. Sufletele multor bolnavi vindecați au rămas negre. Suferința are un sens.

— Vreți să spuneți că Daniela mea... făcu reporterul ștergându-și ochii cu podul palmei.

— Nu, nici vorbă! Ceea ce vreau să spun este că de la nivelul nostru nu putem avea viziunea de ansamblu asupra mozaicului vieții. Și acum vă rog, ascultați-mă cu atenție: nu am bani, dar ceea ce am, vă dau. Mi-a rămas o amintire de la Zoe, mi-a dat-o chiar ea, o șuviță de păr, o am într-o cutie. O țineam cu gândul la durerile bătrâneților, dar parcă tocmai spuneam că durerea are un sens, nu?

Femeia se ridică de pe scaun. Intră pe o ușă scundă într-o altă încăpere și o auziră scotocind prin lucruri. Ioana Paraschiv scoase o foarfecă dintr-un sertar, se asigură că cei doi nu o văd prin ușa întredeschisă, apoi își trase o șuviță din coc și o reteză. O înveli într-un tifon și se întoarse la cei doi.

— Să nu desfaceți tifonul. Să nu atingă pe altcineva, decât pe Daniela. A fost înfășurată așa chiar de mâinile Zoei.

Reporterii se ridicară tăcuți. Strânseră echipamentul în grabă, apăsați de greutatea poveștii. Când să-și ia la revedere, cameramanul sărută mâna gazdei:

— Vă mulțumesc din suflet! Am să vă caut împreună cu Daniela!

— Vă aștept.

Femeia rămase singură pe prispă. Ascultă zgomotul motorului mașinii lor îndepărtându-se pe drumul pietruit, până când se așternu din nou liniștea deplină a Cernii. Atunci, cu ochii spre micul cimitir de pe deal, murmură ca pentru sine:

— Iartă-mă, Ioana dragă, că eu nu mă pot ierta! N-am știut ce au pus la cale ai mei.

Picurii ploii se răriseră și ultima rază a soarelui la asfințit se prelinse pe vârful masiv al unui munte ivit dintre cețuri.

George DAVID

Istoriia liubvi – adică un love story de demult

(fragment din volumul în curs de publicare La Străini, Editura Junimea, Iași)

Mai demult, în vremurile bune când năzuiam să mă ocup și eu în mod serios de ale scrisului, am simțit că istoria asta a străinenilor putea fi un izvor bogat de subiecte, așa că am adunat cu tot interesul, atât cât mi-a permis timpul, cât mai multe amănunte. Am ascultat zeci de istorisiri, mai ales de-ale celor bătrâni, istorii inevitabil aureolate de nostalgia timpurilor trecute.

Printre altele, mi s-a spus că Străiniul ăsta despre care tot vorbim noi aici și-a început așezarea pe locul unde se află acum cu... Cu ce credeți? Cu cimitirul. Să vedeți cum a fost. Sau, mai bine zis, cum am aflat și cum îmi imaginez eu că a fost, pentru că e un mozaic de întâmplări prea vechi, din care lipsesc multe piese ce trebuie înlocuite cu deducții și presupuneri.

Așadar, satul ăsta fusese așezat la început hăt-departe în Răsărit, într-un fel de stepă întinsă printre coline domoale, câmpuri vălurite și ape nu tocmai harnice, undeva unde toate ale locului te duceau cu gândul la pace și liniște. Doar că starea asta a lucrurilor nu putea, n-avea cum să fie pentru totdeauna, trebuiau să vină și vremuri de încercare. Ei bine, pentru satul de care vorbim – apropo, nu știu nici în ziua de azi care era numele lui acolo-n răsărit, sau Dincolo, cum zic ei – încercările au apărut după 1812, odată cu noua stăpânire, care a venit cu o mulțime de schimbări apăsătoare: limbă muscălească, dări muscălești, dreptate muscălească, parale muscălești și tot așa. Mersul treburilor, care păruse să fi fost statornicit de când lumea, cunoștea în acea vreme prefaceri de la o zi la alta, toate arătându-se potrivnice sătenilor. De altfel, de acolo a și plecat hotărârea lor de a se strămuta după nici trei ani de autoritate străină.

Toate erau neprielnice, mai ales noul sistem de biruri și dări, pe care sătenii nu reușeau defel să-l priceapă, și asta nu doar din cauza limbii. Regulile li se păreau de neînțeles, astfel că niciodată nu puteai fi pe deplin pregătit pentru a-ți achita obligațiile față de stăpânire, aproape întotdeauna puteai fi prins pe picior greșit. Și, ca lucrurile să fie și mai complicate, perceptorul muscal de care avuseseră parte dovedea o adevărată cruzime financiară (și nu numai) cu care ei nu se mai întâlniseră: nu era cu putință nicio amânare, nicio scutire, nicio păsuire, totul trebuia plătit pe dată și până la ultima copeică, chiar dacă perceptorul te-ar fi găsit cu gospodăria-n flăcări sau cu mortul pe masă.

Puținele amănunte pe care le aflaseră despre perceptorul ras în cap

și cu mustăți care-i ajungeau până la pieptul dezgolit nu erau deloc încurajatoare: se spunea că era de loc de prin părțile din susul pragurilor Niprului unde trăiau cazacii zaporojeni; că, în tinerețe, fusese tâlhar pe Nipru, străfulgerând apele cu acele bărcuțe iuți numite *ceaika*, de care se temeau toți navigatorii, și avântându-se fără ezitare în toate încăierările, mergând deseori până la moarte de om; că, mai apoi, descoperise că războiul putea fi mai profitabil decât pirateria, așa că luase parte la tot felul de lupte împotriva tătarilor crâmleni și a turcilor, mai ales la acele momente când era vorba de jaf și cotropire; că era spaima familiilor cu fete de măritat din neamul lui, deoarece până atunci avusese trei neveste, toate răpuse de moarte rea; că băuse sânge de om la viața lui, și nu doar o dată, după cum el însuși se lăuda atunci când se îmbăta (nu rareori) și începea să răcnească și să muște cu dinții din pahare sau ulcele.

Sătenii n-au aflat niciodată numele adevărat al zapciului, dar îl pomeneau între ei după o poreclă, Voroghea, care se trăgea din cuvântul căzăcesc *vorog*, adică dușman.

Ei bine, cu Voroghea ăsta, care părea să fie întruchiparea pe pământ a lui Ducă-se-pe-Pustii, era o ciudățenie: nu venea niciodată singur în sat. Ați zice că vi se pare firesc ca un asemenea funcționar rapace să umble însoțit din motive de siguranță? Da, numai că, cu totul împotriva unei asemenea așteptări, el venea însoțit de o fetișcană, călare și ea la fel ca perceptorul.

La început, copila bălaie și albă la carne, îmbrăcată-ntr-o rubașcă decolorată și cu niște pantaloni de călărie ca ai flăcăiandrilor cazaci, arăta chiar ca o copilă; se prea poate să nici nu fi cunoscut încă ceea ce se cheamă zile femeiești. Însă, cu fiecare zi ce trecea, îmbobocea văzând cu ochii, adunând azi puțin, mâine puțin din toate acele comori care urmau să facă din ea o tânără femeie cum arareori se văzuse prin acele locuri. Până și felul în care încăleca se schimba de la o zi la alta: de la săritura băiețească, cu bătaie, direct în șaua calului (așa cum făcea Voroghea), trecuse încet-încet la un ritual grațios-mlădios care zămislea oftaturi nestăpânite în piepturile părții bărbătești a satului și noian de blesteme rostite printre dinți dinspre partea femeiască.

Ce căuta o făptură îngerească precum Praskovia – aflaseră că așa fusese botezată, însă Voroghea, ori de câte ori o chema, îi zicea Praskoviuṣka, rostindu-i numele de parcă ar fi întins miere pe o felie de pâine proaspătă – împreună cu un asemenea împielițat?

Unii presupuneau că era vreuna dintre prăzile de război ale fostului pirat, despre care se zvonea că nu ocolea copiii nici când era vorba de ucis, nici când era de îmbrățișat. Alții își dădeau cu părerea că i-o fi fost vreo rudă rămasă fără căpătâi. În fine, cei mai mulți credeau că ar fi fost vorba de o fiică rămasă de pe urma uneia dintre cele trei soții sau chiar de la vreo ibovnică. Înclin să cred și eu varianta asta cu fiica, fiindcă, din descrierile moștenite de la o generație la alta, Praskoviuṣka era o ruscă în deplinul înțeles al cuvântului: avea un păr lung, blond-strălucitor, atât de sclipitor încât strălumina și noaptea ca o aură îmbietoare; pielea albă și proaspătă îi punea în valoare

albastrul fără fund al ochilor chemători, dar și fraga pârguită a gurii, ademenitoare și ea; mijlocul ispititor putea fi cuprins cu ușurință de palmele unui voinic, după cum și nurii rotunzi și pietroși puteau găsi adăpost fierbinte în căușul acelorași palme. Ce mai, era leit Fecioara coborâtă din icoanele acelor *skituri* de prin pustietățile împădurite din miazănoapte, icoane zografisite de pustnici nebuni întru Hristos care, zugrăvind pe lemn chipul Preacuratei, împleteau în el cu foc aprig neprihănirea și pierzania de care erau bântuiți.

Așa cum era de așteptat, ceva avea să se întâmple în cele din urmă, era inevitabil ca, având un asemenea personaj, să se-nfiripe o *istoriia liubvi*, cum ziceau muscalii. Istorie în care era nevoie de un bărbat și o femeie, Praskoviușka fiind femeia, iar bărbatul... Mai toți tinerii satului, cărora li se adăugau cei însurați sau văduvi, și-ar fi așternut fără nicio ezitare inima la picioarele ispitei ruște. Și nu numai tinerii, motiv de mare îngrijorare și dușmănie dinspre toate fetele, nevestele și văduvele satului de toate vârstele.

Așadar, avea balta pește din belșug pentru Praskoviușka, nu trebuia decât să arunce nada, gest pe care-l așteptau cu toții, ei cu înfrigurarea dorinței, ele cu pornirea cuvenită concurenței.

Cum-necum, în cele din urmă se aflase în mare taină că nada fusese aruncată. „Către cine?", aceasta era întrebarea șoptită cu spaimă amestecată cu speranță. „Cum către cine? N-o să vă vină să credeți, dar cel prins în plasă e Alior". Cum era și de așteptat, acest răspuns era urmat de un oftat de ușurare tristă.

Alior era fericitul câștigător al competiției nedeclarate, dar înverșunate. Un flăcău de ispravă, dar care nu se arătase a fi cu nimic mai breaz față de ceilalți flăcăi ai satului: arătos la chip doar cât trebuia, vrednic așijderea, mintos la fel, așa că alegerea Praskoviușkăi părea destul de curioasă... Până la acel zvon șoptit ca o mare taină, ceilalți nici nu-l băgaseră în seamă prea mult, așa că apăreau destul de des întrebările: „Alior? Care Alior? Al cui? Și de unde-a apărut?"

(*Alior... ce frumos sună, îmi spun în gând. O fi fost nume, o fi fost doar o poreclă? Ce-o fi însemnat?*).

Detalii prea multe despre începuturile istoriei ăsteia nu s-au păstrat; până la urmă, era o simplă idilă născută undeva într-un sat fără nume între doi tineri oarecare. Așa se face că eu, de pildă, n-am reușit să aflu mare lucru: a fost doar o simplă chimie a privirilor? (Despre cuvinte nu putea fi vorba între cei doi, niciunul nu cunoștea limba celuilalt.) Or fi fost și gesturi, atingeri tandre, strângeri de mână? Poate chiar mai mult? Nu putem ști și n-o să știm niciodată. Ce cunoaștem neîndoios este că Praskoviușka și Alior trăiau acea poveste de dragoste care se tot repetă în felurite chipuri încă de la facerea lumii.

(*Alior... Numele ăsta îmi sună foarte cunoscut, dar nu știu de unde să-l iau, așa că, într-o pauză făcută de povestitor, caut rapid pe telefon și aflu: alior – plantă ierboasă nativă din Europa din genul Euphorbia. Cunoscut și sub denumirea de laptele-câinelui, are proprietăți curative, dar, în doze mai mari, este o otravă ce produce purgații violente.*)

Povestea lor picase însă cum nu se putea mai nepotrivit, deoarece

hotărârea de strămutare a satului fusese deja luată; deocamdată știau despre asta doar cei care trebuiau să știe, dar în curând aveau să afle toți, așa că ar fi putut prinde de veste și Praskoviușka, ceea ce nu era deloc bine. Așa că, la un moment dat, Întemeietorul – cel care fusese desemnat să conducă tot acest exod – îl chemase în taină pe Alior și îi dezvăluise: „Noi nu mai putem sta sub stăpânire străină, așa că ne-am hotărât să mutăm satul în alt loc mai prielnic. Plecăm într-o săptămână, dar, dacă Doamne-ferește zăpsește ceva ucigașul de Voroghea, iese mare prăpăd, că el e-n stare să vină cu tâlharii lui și să ne căsăpească pe toți. De aceea, Alior, ai mare grijă ca nu cumva rusca ta să simtă ceva, pentru că ne pui în mare primejdie pe toți. Cât despre tine, va trebui să alegi, fie rămâi aici cu ea, fie o părăsești și vii cu noi. Însă, orice vei alege, ai mare grijă ce faci și cum faci, viețile noastre sunt în mâna ta, băiete!”

Cred că vă dați seama cum a căzut trăsnetul ăsta pe capul bietului flăcău. Ce zile și ce nopți de frământări au urmat pentru el tot cântărind această alegere imposibilă între iubirea vieții lui (cum avea să se dovedească a fi în cele din urmă) și măcelărirea tuturor consătenilor. Și, ca lucrurile să fie și mai complicate, iubirea vieții lui nu trebuia să aibă nici cea mai mică bănuială despre toată încurcătura.

În fine, săptămâna dinaintea plecării se scursese cu bine (nu și pentru Alior, după cum ne putem imagina), și într-o bună zi satul se pusese în mișcare: un convoi uriaș, cu casele satului, cu biserica și cu toate acareturile urcate în care și căruțe, până și mormintele din cimitir fuseseră decupate și urcate și ele.

Cât despre flăcăul nostru, după o săptămână de perpeleală pe jarul iadului, făcuse, în sfârșit, alegerea: rămăsese cu satul. Poate veți spune că fusese o hotărâre lașă, dar eu unul n-aș fi vrut să fiu în situația lui, în care, oricum ai fi dat-o, ieșeai tot într-o mare pierdere.

Pășea așadar Alior în urma căruțelor, în vreme ce sufletul lui ars alerga înapoi, spre acel loc care se tot depărta cu fiecare pas pe care-l făcea, sperând că ar putea-o zări pe Praskoviușka, măcinată de jale, dând roată gropilor unde fusese satul și sperând nebunește să-și reîntâlnească iubitul.

Chinul ăsta durase vreo trei zile, până în acea seară când, puțin înainte de asfințitul soarelui, cineva din coada convoiului dăduse strigăt că un călăreț venea în galop pe urmele lor. Un murmur de îngrijorare străbătuse pe dată de-a lungul șirului de căruțe: „Ne-o fi dat Voroghea de urmă? Vin oamenii stăpânirii să ne întoarcă din bejenie?”

Se dovedise însă în cele din urmă că era vorba de un singur călăreț neînsoțit de nimeni altcineva. Acela se apropia cu iuțeală, poleit în aurul roșiatic al ultimelor raze de soare. Calul, un roib auriu înspumat de atâta galop, sălta în șa o mogâldeață ce părea să poarte pe cap un coif de lumină. Pe măsură ce distanța se scurta, sătenii care priveau cu inima strânsă rămăseseră muți de uimire: era Praskoviușka!

Da, fata fusese pusă și ea, ca și Alior, în fața aceleiași alegeri nenorocoase, ba încă trebuise să aleagă pe loc, fără prea mult timp de gândire,

cum avusese băiatul. Și hotărâse să plece pe urma alesului, care foarte probabil era prima ei iubire, cea mai curată și mai înălțătoare. Și iată că în clipa aceea, cu calul înspumat oprit la vreo zece pași depărtare de grupul sătenilor, cu un zâmbet răzbătând de sub crusta cenușie a prafului de pe drum precum o floare roșie de pădure de sub stratul de frunze uscate, își arunca privirile sinilii încoace și-ncolo în căutarea lui Alior. Nu tu urmă de reproș sau de tristețe, ci doar bucurie albastră și pură, dând ca în clocot atunci când, în sfârșit, îl descoperise pe el.

Alior sărise ca din arc să-i ia frâul calului, sfiindu-se să facă mai mult decât atât de față cu ceilalți. Însă, atunci când a încercat să tragă calul mai aproape, să intre în convoi, parcă s-a lovit de un perete de sticlă: privirile consătenilor zidiseră o barieră de netrecut pentru musafirul nepoftit și nedorit. Pricepând repede ce se-ntâmplă, Alior trăsese atunci calul cu fata încă în șa undeva într-o văiugă din apropiere, unde – deoarece tot satul urma să poposească acolo – aveau de gând să-și petreacă și ei noaptea.

A doua zi, exodul fusese reluat chiar la primele semne ale dimineții, însă lucrurile n-aveau să mai fie la fel ca înainte: în coada convoiului, păstrând o distanță de douăzeci-treizeci de pași, călărea Praskoviuṣka în pas domol, murgul ei auriu părând tare mulțumit de noul ritm de mers. Alior mărșăluia în cadrul convoiului, împlinindu-și datoriile pe care le avea în timpul zilei, dar tot la două-trei nopți se făcea nevăzut în urmă, întorcându-se la ai lui dimineața, înfrânt de o vlăguială fermecată.

Numai că asemenea întâmplări n-aveau cum să sfârșească altfel decât rău, pentru că fericirea peste măsură naște inevitabil nenorocire. Lucru care, din păcate, avea să se facă simțit foarte curând. Într-adevăr, nu era de-ajuns respingerea neprietenoasă pe care femeile o arătau fățiș Praskoviuṣkăi încă de la începuturi, de data asta apăruse și invidia dușmănoasă cu care bărbații îl priveau pe Alior. Și, dacă femeilor le era îndeajuns să cârcotească înveninat, bărbații cu greu se stăpâneau să nu-l dește în bătaie pe norocos-nenorocosul tânăr; mai bine zis, cu greu reușea să-i stăpânească Întemeietorul, că, dacă ar fi fost după ei...

Problema e că furia asta nu putea fi ținută-n frâu la nesfârșit, iar mânioșii găseau mereu prilejuri și tertipuri ca să înșele băgarea de seamă a Întemeietorului. Așa se face că, într-o dimineață, tocmai când se-ntorsese în tabără alintat de răcoarea zorilor, Alior fusese tăiat de cineva. Junghiat cu o asemenea furie, încât bietul flăcău probabil nici n-avusese timp să-și dea seama ce i se întâmpla, căzuse ca secerat sub o căruță, cu chipul împietrit încă inundat de acea oboseală fericită pe care i-o pizmuiau toți.

Ce era de făcut într-o asemenea împrejurare, pe care Întemeietorul căutase – și reușise întrucâtva – s-o amâne cât se putea? Să fie căutat făptașul sau făptașii – dar la ce-ar mai fi ajutat? Să fie-ngropat Alior acolo, pe loc – dar cum și unde vor mai fi știut ai lui să-i facă rânduielile cuvenite după moarte? Dacă avea să-i fie risipit mormântul lăsat de izbeliște?

În cele din urmă, după un sfat cu bătrânii satului, Întemeietorul hotărâse: mortul avea să fie purtat pe mai

departe, cu convoiul, până când se va fi găsit un loc de așezare unde înmormântarea să poată fi făcută după datină. Așa că sicriul făcut în grabă a fost urcat într-o căruță ce avea să meargă în fruntea convoiului, așa cum se cuvenea într-un alai de îngropăciune. Ordinea asta avea să fie schimbată însă după doar vreo două zile, din cauza duhorii de stârv ce năclăise de îndată tot șirul de oameni, care și căruțe ce șerpuia scârțâind molcom prin unda caldă a începutului de vară.

Abia atunci se vede că a aflat și Praskoviuṣka noastră despre omorul ce se făptuise. Abia atunci, când simțise mirosul greu de cadavru rămas în urma căruței ce apăruse deodată în coada convoiului, făcuse legătura cu faptul că Alior al ei întârziase mai mult ca de obicei. Abia atunci realizase că, brusc, la cei aproape șaptesprezece ani ai ei, devenise văduvă nenuntită. Și, cu demnitate muscăleasc, neluând seamă la miasma din ce în ce mai grea, se alăturase loitrei căruței, călărind resemnată lângă mortul ei așa cum i se cuvenea unei vădane, în timp ce tristețea care izbucnea din toată ființa ei nu putea fi zugrăvită în cuvinte.

Dar oare omorul recent comis avea să liniștească zbuciumul masculilor înfierbântați? Dimpotrivă, din acel moment nimic nu-i mai împiedica să râvnească la rotunjimile mătăsoase, ispititoare, ghicite sub rubașca tocită de-atâta purtat sau sub pantalonii băiețești de călărie. Și să spere nebunește că aveau să primească niscaiva mângâieri cum nu se mai pomeniseră pe lume. Așa că vrajba nu numai că nu scăzuse defel printre ei, dar deja stătea să dea în clocot furibund în orice clipită. La un popas, cineva chiar rostise cu voce scăzută, însă nu atât de scăzută încât să nu ajungă și la urechile Întemeietorului: „Alior o să aibă tovarăș cât de curând. Cuțitul cere cuțit”.

Era cât se poate de limpede că trebuia făcut ceva, și încă foarte grabnic. Tot storcându-și mintea, sfătuindu-se și cu bătrânii, Întemeietorul găsise o rezolvare care ar fi putut să mai liniștească fierbințeala celor căzuți sub vraja rușteі. Îi strânsese așadar pe toți sătenii și anunțase cu glas mare că seara, după ce se vor fi aciuat pentru noapte, avea să fie o bătaie cu cuțitele la care putea să participe oricine se credea în stare.

Dar nu cu cuțite adevărate, care chiar erau interzise sub pedeapsa izgonirii definitive din sat, ci cu unele calpe, făcute din coajă de salcâm, pe care aveau să le primească de la bătrânii satului, aceștia urmând să fie și juzi ai încăierării. Ei, juzii, aveau să-i scoată din încăierare, pe rând, pe cei ale căror așa-zise cuțite rămâneau nerupte, semn că nu apucaseră să lovească pe nimeni.

Zis și făcut. La popasul de seară, tot satul se adunase în jurul unui tăpșan luminat plăpând de lucirea pâlpâitoare a câtorva focuri de pe margine. În mijloc, cu chipurile încrâncenate de dorințe nedestăinuite, câteva zeci de bărbați – cei mai mulți dintre ei flăcăi încă neînsurați – așteptau cu furie mocnită semnalul ce avea să pornească înfruntarea.

Când Întemeietorul lovise cu toiagul în loitra unei căruțe, ca semn de începere, se repeziseră cu toții ca turbați, lovind orbește cu surcelele de salcâm în stânga și-n dreapta, în față și-n spate, în sus și-n jos, fiecare

năzuind cu disperare să-i pună la pământ pe toți ceilalți, dacă s-ar fi putut pe vecie. Cuțitele calpe se făcuseră aș chii din primele clipe, juzii care se frăsuiau neputincioși pe margini nu se mai bucurau de nicio ascultare, înfruntarea se făcea deja cu mâinile goale. Cu mâinile, cu picioarele și cu furie nestăvilită, fiecare împotriva tuturor. Așa se întâmplase că în scurtă vreme totul se transformase într-o învălmășeală violentă, cu un preaplin de țeste sparte, ochi învinețiți, urechi crâmpoțite, nasuri rupte, obraji tumefiați, torsuri zgâriate, brațe lovite, picioare cotonogite.

Când, în cele din urmă, biruise oboseala, bătăușii, căzuți la pământ pe iarba frământată în cursul încleștării, se priviseră cu ochi tulburi ca treziți dintr-un somn rău: ce se-ntâmplase? Ce căutau ei acolo? De la ce pornise încăierarea? Cine ce câștigase?

Din fericire, nu murise nimeni și nici vătămări primejdioase nu se făcuseră. Ba chiar, așa cum nădăjduise Întemeietorul, arșița lăuntrică se mai potolise, privirile crailor nu se mai furișau atât de des înapoi, către căruța singuratică învăluită în miasmă și străjuită de-o chipeșă fantasmă. (*Miasmă-fantasmă, uite că și Edgar o dă pe genul liric, nu numai nea Costică…*)

Odată ostoită febra, găsirea unei vetre potrivite pentru sat redevenise cea dintâi grijă, din ce în ce mai presantă; mortul din coada convoiului nu mai îngăduia nicio amânare.

Din fericire, la nici două zile de la încăierarea bărbătușilor, căruța ce purta biserica satului se înțepenise după trecerea unui vad de apă (*da, n-am uitat ceea ce-mi istorisise nea Costică mai demult, era vorba chiar de traversarea apei Vâltorii*), iar Întemeietorul hotărâse că acela era semnul ce le arăta locul noii așezări.

Nici n-apucase bine să se oprească tot convoiul, că Întemeietorul se și adunase la sfat în mare grabă cu câțiva dintre bătrâni, cercetaseră terenul din preajmă și hotărâseră. Ce anume hotărâseră? Locul unde avea să fie cimitirul satului, asta a fost prima lor orânduială. Și, în timp ce bătrânii zoreau să hotărnicească țintirimul, câțiva bărbați se și apucaseră, cu chipurile încă pline de vânătăi, cu buzele zdrelite și cu nasurile sparte, să sape groapa în care avea să fie coborât de îndată liubovnicul Alior. (*Mai târziu, din câte îmi amintesc, cimitirul avea să fie întregit și cu mormintele aduse de Dincolo.*)

Groparii încă mai săpau când, cu mare iuțeală, începuse slujba de înmormântare, în ascultarea sătenilor care se țineau cu toată evlavia cu mâinile de nasuri. Singură Praskoviușka nu băga în seamă duhoarea putreziciunii, împietrită într-o durere dincolo de marginile înțelegerii omenești. Împietrită și singură, refuzând să accepte că bulgării pietroși de țărână care deja bocăneau pe capacul coșciugului aveau să-nghită tot ceea ce fusese mai de preț în viața ei de până atunci.

Când mormântul fusese isprăvit, Praskoviușka îngenunchease, făcuse o cruce pravoslavnică, sărutase țărâna proaspătă, apoi se ridicase, încălecase pe murgul ei auriu ca și cum nimeni altcineva nu i-ar fi fost prin preajmă, și se afundase în trap lin în umbrele păduroase ale dealurilor dinspre miazănoapte.

Acum ar fi momentul în care să spunem: și asta a fost tot. Numai că n-a fost chiar tot. Ani buni după acea prohodire pripită, ba unul, ba altul de prin sat destăinuia cum o zărise pe ruscă umblând călare prin desișurile pădurii de pe Dealu Lung sau de pe Dealul Oușorul. Unii cică o auziseră chiar cântând printre ulmii și stejarii și carpenii pădurii, printre tufișurile despletite și înțesate de rugi sălbatici, cu glasul ei parcă luminând umbra adâncă a codrului la fel cum strălumina și aura bălaie a cosițelor ei bogate. Cu armonii parcă nepământești, cântecul ei zicea despre liubov și suferință atunci când, deși înflorește păducelul, frunza se scutură a moarte:

Țvite teren, țvite teren,
A listia opadae.
Hto v liubov' ni znaetsia,
Toi garia ni znae...

(*Mai târziu, când am redactat această istorisire, am căutat cu Copilot traducerea acestor versuri. Răspunsul a fost: „Este un cântec popular ucrainean foarte cunoscut, adesea interpretat de voci feminine, cu o temă de dor și despărțire. Traducere aproximativă: Înflorește păducelul, înflorește păducelul,/ Dar frunza se scutură. / Cine nu cunoaște iubirea/ Nu cunoaște nici durerea.)*

Și, fiindcă tot veni vorba, trebuie să amintesc și de arbustul de păducel ce apăruse pe mormântul flăcăului ucis, înălțându-se de la un an la altul, bucurând privirile celor vii cu florile lui la sfârșit de primăvară și cu fructele roșii, mărunte și numeroase ce înviorau priveliștea până dădea zăpada.

Lucrurile astea s-au tot dezvăluit, mai în șoaptă, mai cu glas tare, mulți ani după acele întâmplări. Ciudat era că, deși vremea trecea fără cruțare peste toți și peste toate, vedenia Praskoviușkăi rătăcind prin adâncul pădurilor părea să rămână neschimbată, de parcă pentru ruscă scurgerea clipelor se oprise atunci, demult, la șaptesprezece ani, odată cu scurgerea vieții din trupul înjunghiat al lui Alior.

În cele din urmă, se pare că întâlnirile astea fantomatice au încetat. Se poate ca memoria colectivă a străinenilor să fi făcut una dintre acele conexiuni nu neapărat raționale, dar convingătoare, între anumite evenimente, așa cum se întâmplă deseori; așadar, se pare că acele apariții au încetat după una dintre sâmbetele de pomenire a morților, la mai bine de patruzeci de ani: în acea dimineață de sâmbătă, cei care veniseră la cimitir să grijească de mormintele alor lor și să facă cele de cuviință pentru pomenire, au găsit pe crucea lui Alior – deja strâmbată și roasă de vreme – o pereche de cozi blonde groase, bogate, mătăsoase, a căror strălucire părea să însenineze și mai mult începutul acelei zile.

Ce putea oare să însemne asta? Era o ofrandă a Praskoviușkăi pentru cel drag al ei, pentru cele două-trei luni de fericire? Era răzbunarea sătencelor care, în semn de umilire supremă, or fi prins-o și tuns-o pe cea care făcuse ca noua istorie a satului să înceapă cu un prohod? O fi fost vreunul dintre îndrăgostiții care n-a putut ierta vreme de decenii faptul că nu fusese el alesul? Sau poate, pur și simplu, rusca se tunsese și cineva îi găsise prin hățișurile pădurii pletele blonde? La fel de blonde ca în urmă cu patruzeci de ani? Cred că nu vom ști niciodată...

Laura MĂRIEȘ

În așteptare

Paula s-a năpustit în stația de autobuze fâlfâindu-și rochia albă ca un fluture uriaș, apoi s-a sprijinit de primul copac să-și tragă sufletul.

— Era 66?

— Nu, fetițo, era un 85 gol ce se retrăgea la depou. Tot puhoiu' ăsta de oameni îl așteptăm de mult pe 66. O vină unul după altul, că îi știu eu pe ăștia! zise o bătrânică.

Și-a aruncat ochii în jur căutând schimbări. Trecuseră vreo zece ani de când nu mai trecuse pe aici. Uite! Pe capul lui Kogălniceanu stăruiau încă dârele alea albe, urme ale porumbeilor. Zeci de gânduri i se învălmășeau cu viteze supersonice sub frunte. Întâmplări mai vechi se împleteau cu cele de acum câteva ore. Încă simțea pe corp mâinile și buzele fierbinți ale lui Sorin. Avea cursă la opt dimineața, așa că plecase de la cinci, lăsând-o să mai doarmă. Îi pusese deșteptătorul pe o farfurie să facă zgomot. Îi zornăie și acum în urechi. S-a trezit obsedată de avertizarea tânărului: „Să nu întârzii peste ora zece, să mergi direct la tovarășul Barbu și să îi spui că te-am trimis eu. Îl îmbrobodești tu cumva, îi zici că ești logodnica mea, că vrei să scapi de naveta asta nenorocită... Să-i spui și tu că știi multe limbi străine..."

Două lucruri i-au rupt sufletul: ce ascundea cuvântul „îmbrobodi" și ce era cu teancul de bani lăsat pe noptieră. În ce scop? Plată pentru ce? Încă de la începutul relației lor stabiliseră că vor împărți fifti fifti orice cheltuială. Să nu se înțeleagă că pe ea ar interesa-o banii lui. În fine, acum trebuia să-și urmărească interesul. Trebuie lămurite neclaritățile astea!

Ochii minții i s-au oprit pe trotuarul de vizavi. Parcă vede și acum de la etajul șase al blocului alăturat, unde locuia prietena ei, zborul frânt spre trotuar și spre eternitate al unui trup de fată în costum de baie. Luni întregi o obsedase zborul acela, se trezea leoarcă de apă sperând că a fost doar un coșmar sau o scenă dintr-un film. Îi aflase povestea peste câteva zile. Era o studentă cazată în căminul din acel bloc. Fetele obișnuiau să facă plajă pe acoperiș. Într-o zi au urcat administratoarea căminului și o colegă furioasă, țipând cât o ținea răsunchii spre aceasta:

— Tu ești hoața, mi-ai furat banii! Sunteți martoră că i-am găsit sub salteaua ei!

Nimeni nu a sărit în apărarea fetei învinuite, ba s-au dat câțiva pași înapoi cu priviri dezaprobatoare. Ce o fi fost atunci în căpșorul ei? Nu a

suportat nedreptatea și s-a aruncat în gol. Adevărul era unul prostesc. Amândouă fetele erau îndrăgostite de același băiat, dar el o prefera pe cea învinuită pe nedrept. Ceea ce nu știuse geloasa era că fata se mutase de câteva zile în altă cameră, deci patul sub care erau ascunși banii nu era al nimănui. Zadarnice au fost lacrimile și părerile de rău ale tuturor! Singura pedeapsă primită de fata mincinoasă a fost mutarea în alt cămin, pe 6 Martie. Acum, chiar pe locul acela trist, două fetițe săreau coarda zburătăcind porumbeii din jur. Viii cu viii și morții cu morții!

Soarele își trimisese deja sulițele fierbinți peste acoperișuri, peste asfalt, peste oameni. Încă o zi toridă. Printre călători s-a iscat rapid rumoare. Se apropiau două troleibuze dinspre Facultatea de drept. Unul după altul, amândouă 66. S-a amestecat în mulțime. Luată de val s-a trezit împinsă pe scările primului troleu. „Numai de n-aș întârzia!”

Troleibuzul s-a urnit gemând. Călătorii de pe scări îl înclinau puternic spre dreapta. Se îndepărta de locuința prietenei sale. Câte amintiri, câte bucurii și tristeți rămăseseră acolo! Primul incendiu cu flăcări de câțiva metri izbucnind de la un geam de vizavi, acolo a văzut. Trosnituri, pârâituri, fumul și mirosul inundaseră rapid bulevardul. Ardea garsoniera unui tânăr aviator militar, navetist. Fiind o zi de luni, dimineața, vecinii au considerat că uitase probabil fierul de călcat în priză, că era tare spilcuit. Până au sosit pompierii, focul se întinsese și la crengile copacului din dreptul geamului.

Iată și Cireșica unde cântase odinioară Zavaidoc, un renumit interpret interbelic. Bodegă, bar, restaurant, fiecare îi zicea cum voia. Era foarte apreciat de bucureșteni și atunci și după război. Aici veneau la „una mică” și actorii de la Bulandra, după repetiții sau după spectacole. Numai că ei îi ziceau așa doar de ochii lumii, pentru că numai mică nu era. Beau vodca în pahare mari de apă și apa în paharele mici de vodcă, la derută!

În stația de vizavi de Gambrinus, aceeași mulțime. Urcau mai mulți față de cei ce coborâseră. „Oare, așa o fi mereu?”

La unul dintre cinematografele de pe 6 Martie văzu un afiș mare: „Ghepardul”. Un film cu actori celebri, printre care Claudia Cardinale și Alain Delon. „Păcat că se procură așa de greu biletele! Cu toate pilele lui Sorin, nu am reușit să vedem nici un spectacol zilele trecute.”

Ghepardul, leopardul, pantera... Gândul i-a zburat înapoi la etajul șase. Într-o zi, intrând în lift, o voce melodioasă a rugat-o să nu închidă ușa. Pași grăbiți, lipăit de mai multe picioare și în ușă s-a ivit o namilă cu blana galbenă cu pete negre. În lesă, bineînțeles, dar fără botniță. S-a strecurat zâmbind și stăpâna, o frumusețe de femeie. E puțin spus că îi înghețase sângele în vine, era așa de îngrozită că nu mai îndrăznea nici să respire, mai ales că bestia începuse să o amușine.

— Nu te teme, drăguțo, e pisi a lui mami, cuminte și dulce foc!

Ultimele cuvinte nu le-a mai auzit, cum se oprise liftul, a țâșnit pe ușă și fugise disperată încotro văzuse

cu ochii. I se părea că e urmărită de ghepardul, leopardul sau ce mă-sa o fi fost fiara aia uriașă. Prietena a lămurit-o că era vecina dumnealor, Flavia Buref, fosta soție a lui Titus Popovici, autorul romanelor „Setea" și „Străinul", studiate la liceu. După divorț, aceasta își găsise alinarea lângă acel „pisi a lui mami" care speria toată suflarea când apăreau pe stradă.

— Deschide, domnule, geamul ăla, că ne topim aicea! a răsunat un glas lângă urechea ei trezind-o din amintiri.

— Nu vreau, nene, eu merg până la capăt, la spitalul Fundeni, că sunt bolnav cu capul și nu trebuiește să mă tragă curentu'! Dumneata mergi decât câteva stații!

Atât le-a trebuit. S-a și iscat zarva, pro și contra.

— Dar mata, bădie, până unde mergi? auzi o voce tânără în dreapta ei.

— Eheee! Și eu ca domnul, tot până la Fundeni!

O voce puțin răgușită, inconfundabilă. Lângă geam era marele actor Ștefan Ciubotărașu. Brusc, în jur s-a făcut liniște. Fusese recunoscut și de ceilalți. Nu oricând aveai norocul să stai în apropierea unei asemenea personalități. L-ar fi cunoscut până și cei mici drept Ion Creangă.

A ciulit urechile. Se jena să intre în intimitatea celor doi, dar spera să audă ceva interesant. Vorba marelui actor îi păru maleabilă, nu mai filma.

— Să nu-mi zici că ești bolnav! Adevărul e că eu am lipsit mult de aici.

— Drac mort ai văzut? Sunt zdravăn ca un taur! ripostă actorul. Am ceva timp liber și merg la Fundeni la profesorul T.; un nepot are o boală urâtă și vreau să-l vadă. Am fost colegi de liceu la Vaslui, ne știm bine.

— Mata, liber? Citisem undeva că ești supranumit „actorul celor 300 de roluri" și acum zici că ești liber! Cum așa?

— Păi în martie am fost pensionat, d'aia!

— Ce chestie! Poezii mai scrii?

— Mai mâzgălesc câte un caiet, dar nu uita că pasiunea mea pentru teatru și film s-a născut din dragostea pentru literatură. Nu-ți amintești că încă din tinerețe am publicat unde scriau și George Topîrceanu, Otilia Cazimir și Ionel Teodoreanu? Mă laud și eu.

În jur nu se auzea nici musca. Oare toți călătorii auzeau dialogul ăsta?

— Acum, continuă actorul, unii mă sfătuiesc să-mi iau o undiță și să plec la pescuit, dar mie îmi place să mânuiesc condeiul și să pun pe hârtie gândurile care îmi bântuie prin țeastă. Versurile sunt o gimnastică a minții. În ultimul timp nu-mi prea mai găsesc locul printre cei tineri. Eu, care am trăit o viață întreagă după gândurile altora, acum am rămas singur cu ale mele. Când eram mai tânăr, regizorii mă distribuiau des ca să-și mărească șansele de succes. Acum, ce să zic? Mă mulțumesc cu ce îmi pică.

— Dar doamna Aurora ce mai face? schimbă vorba tânărul. Are grijă de Răducu? E flăcău mare acum! Dar Magda? Mor de dorul lor!

„Ce chestie! Soția dumnealui are același nume ca și prietena mea!".

S-a simțit brusc apropiată de marele actor, parcă îi lega ceva.

— Sunt bine toți, slavă Domnului! Fă-ți timp și treci pe la noi! Răducu, nepoțelul lui bunelu' are deja patru ani și e un năzdrăvan și jumătate, Magda cu elevii ei, iar Aurora... ea este încă stâlpul casei, ca întotdeauna.

— Totuși, nu mai muncești nimic? Gata, silenzio stampa?

— Îl mai știi pe Horia Pătrașcu, scenaristul ăla pe care ți l-am prezentat acum câțiva ani? Ce s-a gândit el? Ia să fac eu un film special pentru bădia! Și așa a apărut scenariul pentru filmul „Așteptarea" care va fi socotit recitalul meu. Chiar și pe eroul principal l-a numit „nea Fane", ca pe mine. E un tânăr mecanic de locomotivă ieșit de curând la pensie, îndrăgostit de locomotiva lui ca de propriul copil. Auzi ce frumos a zis Horică: „Așteptarea" nu e filmul pensionării, al bătrâneții și al morții, ci filmul unui caracter: „nea Nae, un om simplu care în ultimele secvențe va pleca să moară puțin!" Isteț, băiatul, nu? Dar stai tu liniștit, eu nici nu mă gândesc la moarte ca nea Nae!

Doar scârțâitul roților troleibuzului spinteca liniștea din jur.

— Și unde filmați, în București?

— Nu, dragule, s-a găsit o căsuță la Pitești, lângă gară. Cu stupi, cu o grădină de flori și de zarzavaturi, mă rog, o căsuță a unui om gospodar, să aibă pensionarul cu ce să-și petreacă timpul și să audă mereu și trenurile.

Captivată de dialogul celor doi, tânăra și-a aruncat involuntar ochii pe fereastră și a simțit că îi stă inima în loc.

Mintea refuza să creadă ceea ce vedeau ochii. Pe o scară a unei vile interbelice era Sorin îmbrățișând o femeie îmbrăcată sumar. A sărutat-o pe ambii obraji, apoi a coborât vesel sărind câte două trepte. Totul în câteva clipe. Aparență înșelătoare, confuzie? Nu! Realitatea!

Deci, ăsta era Sorin! Juca la două capete cu nonșalanță. Zguduită, s-a strecurat spre ușa din față și la prima stație a coborât. Cu ochii în lacrimi, aruncă o ultimă privire spre marele actor, zărindu-l ca prin ceață.

Simțea că lumea ei se prăbușea. S-a așezat pe o bancă din stație plângându-și durerea. „Pentru cine doream eu să mă transfer în București?" Pentru cel ce vorbea doar la singular! „Vreau să-mi cumpăr un apartament aici, o căsuță pe malul mării, o căbănuță la munte... Vreau să am un băiat și o fetiță, vreau să..." Niciodată n-a zis că vrea să ne cumpărăm, că vrea să avem! Ea nu era niciodată în calculele lui, în dorințele lui! Cum de nu a acordat niciodată atenție acestor vorbe! A îmbrobodit-o și pe ea cum i-a sugerat să o facă cu tovarășul Barbu. Oare banii ăia mizerabili lăsați pe noptieră erau drept plată pentru „serviciile" ei de curtezană, nu?

Nu mai găsea cum să se învinovățească, pentru că se lăsase păcălită de niște ochi frumoși și niște vorbe mieroase, dar mincinoase. Se autobiciuia cu vorbe cât mai usturătoare, „am fost o naivă, o idioată, o gâscă proastă!"

A doua zi a rămas la Tanța, o prietenă mai în vârstă. A zăcut în pat, ba plângând, ba reproșându-și prostia, ba încercând să tricoteze ceva

aiurea. Și-a propus să nu mai pună nicicând piciorul în casa lui Sorin, „cuibușorul nostru de nebunii”, cum o botezaseră. Pe seară, Tanța a sfătuit-o să nu dea cu piciorul unui transfer în capitală. Se știa cât de greu era acest lucru!

— Doar știi și tu prin câte încercări nereușite ai trecut până acum! Ce te interesează cine te-a sprijinit, important este să scapi de naveta asta nenorocită ! Adună-te, aranjează-te frumos și succes!

Dimineața următoare a luat drumul Institutului. Secretara tovarășului Barbu a cercetat-o din cap până în picioare și în sfârșit a mormăit:

— Da, parcă am mai auzit numele ăsta! A strâmbat puțin din nas, apoi a adăugat sarcastic: Aha, mi-am amintit! Două ore v-a așteptat marți tovarășu’ și cum nu ați binevoit să dați vreun semn de viață, a angajat pe altcineva care aștepta de multișor un post liber. Astăzi sunt deja în Polonia.

A ieșit împleticindu-se din secretariat. Dăduse cu piciorul unei oportunități. Curând începea calvarul alergării după tren. Lăcrimând, a fugit să prindă troleibuzul 66. Mergea la Sorin să-și strângă lucrurile. În troleibuz, un călător a început să strige fluturând un ziar:

— Ia uitați-vă ce scrie aici: Ieri, 27 august 1970, a decedat actorul Ștefan Ciubotărașu, în timp ce aștepta mașina să-l ducă la Pitești la filmarea filmului „Așteptarea”. Ce tânăr era sărmanul, avea doar 60 de ani și ce actor grozav mai era! Dumnezeu să-l ierte! Omul nu se adresa cuiva anume, se adresa tuturor. Mai mulți călători se strânseseră deja în jurul lui, toți comentând tristul eveniment.

Paula a început să plângă înăbușit. Două fetișcane o priveau nedumerite, dar ei nu-i păsa de nimeni și de nimic. „Doamne! Ce este viața! Eu plâng ca fraiera că am ratat un serviciu, iar omul ăsta și-ar fi dat toată averea doar să mai trăiască! Acum două zile spunea că nu se gândește la moarte, că e sănătos ca un taur și acum a căzut din picioare. Suntem niște păpuși în mâna destinului. Situațiile noastre nu sufereau comparație. Atât de fără importanță era tot ce mi se întâmplase mie în ultimele zile. Dumnezeu să-l odihnească în pace, că tare mult a mai muncit!”

În locuința lui Sorin a găsit un bilețel sub ceasul deșteptător: „Draga mea, m-a sunat mama, acum o săptămână a născut Margareta, sora mea cea mai mică, care are soțul în Irak, mama vine la ea abia peste o săptămână, că este la băi la Olănești. Dacă tu nu începi lucrul imediat, mergi să stai la ea până vine mama. V-am lăsat niște bani de cheltuială. Stă pe strada Armenească nr. 2, ușor de găsit. Vă pup pe toate și pe aia mică, Sorin”.

Peste o oră lacrimile i se uscaseră, urca veselă scările exterioare ale vilei interbelice să facă cunoștință cu o viață nouă, plină de promisiuni.

arta conservării

Elena Adriana VÂLCEA

Corbii de Piatră – între memoria trecutului și responsabilitatea prezentului

Patrimoniul cultural al unei țări reprezintă memoria vie a comunității sale. Monumentele istorice, operele de artă și vestigiile trecutului nu sunt doar mărturii ale unor epoci îndepărtate, ci valori care definesc identitatea culturală și spirituală a unei societăți. Conservarea și restaurarea lor reprezintă, prin urmare, o responsabilitate pe care generația prezentă o are față de cele viitoare.

În acest context, biserica rupestră Corbii de Piatră ocupă un loc aparte în patrimoniul românesc. Sculptată în masivul de gresie, biserica păstrează o valoroasă pictură murală medievală, realizată în tradiția artei bizantine. Fragilitatea acestui ansamblu pictural este însă accentuată de condițiile naturale ale monumentului.

Apa meteorică infiltrată prin masa de gresie reprezintă unul dintre principalii factori care contribuie la degradarea frescei. Umezeala repetată, procesele de umezire și uscare, apariția fisurilor și modificările produse în structura mortarului afectează treptat pictura. În anumite zone, aceste procese au devenit mai accentuate în ultimii ani, ceea ce face necesară găsirea unor soluții de conservare și restaurare adaptate particularităților monumentului.

Cercetarea materialelor din care este alcătuită fresca oferă informații importante pentru înțelegerea modului în care aceasta a fost realizată și a cauzelor care au determinat degradarea sa. Analiza unor zone cu comportament diferit a evidențiat un fapt deosebit de interesant: există suprafețe în care pictura a rămas surprinzător de bine aderentă la peretele de gresie, chiar în condiții de umiditate ridicată.

Studierea acestor zone poate oferi indicii valoroase pentru restaurare. Structura mai compactă a anumitor mortare și capacitatea lor de a permite circulația apei printr-o rețea de pori fără desprinderea de suport pot constitui un punct de plecare pentru dezvoltarea unor soluții compatibile cu monumentul.

De asemenea, identificarea pigmenților utilizați în realizarea picturii contribuie la redescoperirea tehnicilor și materialelor folosite de artiștii medievali. Cinabrul, he-

matitul, ocrurile, cărbunele și albul de var se regăsesc printre materialele identificate, fiecare dintre acestea contribuind la expresivitatea și particularitatea cromatică a ansamblului pictural.

Restaurarea unui asemenea monument nu poate fi privită doar ca o intervenție tehnică. Ea presupune respect pentru autenticitate, pentru urmele timpului și pentru mărturia artistică pe care fiecare fragment de pictură o păstrează. Orice intervenție trebuie să pornească de la cunoașterea profundă a materialului și de la înțelegerea proceselor naturale care au influențat monumentul de-a lungul timpului.

În cazul Corbilor de Piatră, una dintre direcțiile posibile de conservare este găsirea unor soluții care să permită gestionarea apei de infiltrație fără a afecta pictura. Utilizarea unor mortare adaptate condițiilor de umiditate și capabile să faciliteze drenarea apei ar putea reprezenta o direcție importantă pentru viitoarele intervenții.

Cercetarea și conservarea acestui monument presupun colaborarea unor specialiști din domenii diferite – restauratori, istorici, artiști, chimiști, fizicieni și specialiști în știința materialelor. Numai prin această colaborare poate fi găsit echilibrul dintre necesitatea intervenției și respectarea autenticității monumentului.

Corbii de Piatră nu este doar un loc în care trecutul poate fi privit. Este un loc în care trecutul continuă să vorbească prin piatră, culoare și materie. Fragmentele de frescă păstrate până astăzi poartă memoria unor artiști și a unei epoci, iar protejarea lor înseamnă păstrarea unei părți din memoria culturală a României.

Restaurarea patrimoniului nu înseamnă doar salvarea trecutului. Înseamnă să îi oferim trecutului posibilitatea de a rămâne prezent și de a fi descoperit de generațiile care vor veni.

Calendar Oltart
NOIEMBRIE

1 noiembrie 1925 – s-a născut, la Morunglav, arheologul și numismatul **CONSTANTIN PREDA**

1 noiembrie 2001 – a murit, la București, pictorul și scriitorul **ION POPESCU - NEGRENI**(n. 1907, Negreni – Olt)

2 noiembrie 2024 – a murit, la Slatina, profesorul , scriitorul și redactorul – șef al revistei de cultură Oltart **CONSTANTIN VOINESCU (**n. 6.03.1944, Timișoara**)**

4 noiembrie 1906 – s-a născut, la Cilieni, teologul, istoricul și muzeograful **ION POPESCU-CILIENI** (m. 4. 11. 1956, Craiova)

4 noiembrie 1940 – s-a născut, la Șușani (Vâlcea), prozatorul **GHEORGHE NICOLĂESCU**

4 noiembrie 1926 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul, graficianul, scenaristul și regizorul de film **ȘTEFAN MUNTEANU** (m. 9. 12. 1990, Los Angeles)

7 noiembrie 1855 – s-a născut, la Slatina, compozitorul și violonistul **NICOLAE BUICĂ** (m. 1932, București)

9 noiembrie 1889 – s-a născut, la Gostavățu, teologul **IORGU IVAN** (m.- ?)

10 noiembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (m. 7. 12. 1987, București)

10 noiembrie 1968 – s-a născut, la Corabia, **ORTANSA ILIE**, grafician și gravor

11 noiembrie 1967 – s-a născut, la Slatina, **CĂTĂLIN IONUȚ STĂNESCU**, gazetar și cercetător în științe umaniste

13 noiembrie 1964 – s-a născut, la Slatina, poetul, traducătorul și gazetarul **GEORGE NINA ELIAN**, pe numele adevărat **COSTEL DREJOI**

14 noiembrie 1902 – s-a născut, la Caracal, filosoful **MIHAI UȚĂ** (m. 23. 04. 1964, București)

14 noiembrie 1948 – s-a născut, la Brâncoveni, prozatorul și eseistul **IANCU TĂNĂSESCU**

16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Priseaca, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (m. 10. 12. 1997, Pitești)

17 noiembrie 1954 – s-a născut, la Spineni, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (m. 26. 03. 2009, Slatina)

21 noiembrie 1933 – s-a născut, la Dobroteasa, poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul **ANGHEL DUMBRĂVEANU** (m. 12. 05. 2013, Timișoara)

21 noiembrie 1949 – s-a născut, la Caracal, jurnalistul de televiziune **SERGIU MARINESCU**

23 noiembrie 1926 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și publicistul **TUDOR MANTA**

23 noiembrie 1933 – s-a născut, la Fărcașele, istoricul literar și editorul **STANCU ILIN**

23 noiembrie 1950 – s-a născut, la Turnu- Măgurele, prozatorul **NICU PETRIA**

26 noiembrie 1901 – s-a născut, la Ohrida, Republica Macedonia, **MIHAIL DRUMEȘ (**m. 7. 02. 1982)

26 noiembrie 1909 – s-a născut, la Slatina, dramaturgul, poetul și eseistul **EUGEN IONESCU** (m. 28. 03. 1994, Paris)

26 noiembrie 1951 – s-a născut, la Drăgănești-Olt, pictorul **CONSTANTIN STOENICĂ**

29 noiembrie 1940 – s-a născut, la Radomirești, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (m. 8. 01. 1997, Slatina)

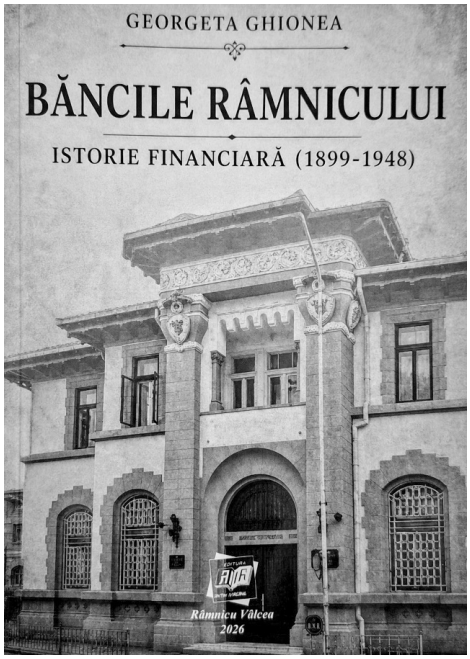
30 noiembrie 1924 – s-a născut, la Slatina, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (m. 15. 09. 1999, București)

cărți și cercetări

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

Băncile Râmnicului: istorie financiară (1899-1948)

Tipărită la Editura „Antim Ivireanul", din Râmnicu-Vâlcea, în anul 2026, lucrarea doamnei dr. Georgeta Ghionea se înscrie în proiectul Forumului Cultural al Râmnicului *„Râmnicul tradiției – Râmnicul modern și contemporan – Râmnicul în viitor"* și apare sub egida Institutului de Cercetări Socio-Umane din Craiova - C.S. Nicolăescu - Plopșor, al Academiei Române, unde autoarea își desfășoară activitatea ca cercetător științific III.

Volumul continuă preocupările constante ale autoarei pentru istoria instituțiilor financiare, din Oltenia, și pentru rolul acestora în procesul de modernizare economică a spațiului românesc, valorificând o documentație arhivistică amplă și diversă.

În *Prefață,* prof. univ. dr. Vladimir Osiac remarcă „atașamentul față de documentul istoric" și „utilizarea unui bogat material documentar" (p. 7), așa cum trebuie să aibă la bază o cercetare științifică.

Lucrarea prezintă „evoluția instituțiilor de credit din Râmnicu-Vâlcea... analizată în contextul transformărilor generale ale sistemului bancar românesc, dar particularizată prin specificul mediului economic local" (p. 126).

Volumul este structurat într-o succesiune logică de capitole, care urmăresc atât evoluția sistemului bancar românesc, cât și particularitățile dezvoltării instituțiilor financiare din Râmnicu-Vâlcea. Construcția lucrării permite cititorului să urmărească relația dintre transformările economice generale și manifestările lor la nivel local.

În *Studiu introductiv* (pp. 9-12), autoarea menționează: „Prezenta lucrare apare într-un context cu o semnificație aparte pentru istoria instituțională a municipiului Râmnicu-Vâlcea, prilejuit de împlinirea a 125 de ani de la înființarea Agenției

Râmnicu-Vâlcea a Băncii Naționale a României, instituție care a avut un rol determinant în dezvoltarea activităților financiare și comerciale locale" (p. 11).

Analizând cadrul general, autoarea examinează circulația monetară de pe teritoriul românesc și subliniază necesitatea apariției unui sistem monetar național, plecând de la Casa de Drepturi și Consemnațiuni (1864) și consolidarea sa prin înființarea Băncii Naționale a României (1880). În paralel, sunt prezentate „Premisele istorice ale constituirii cooperației de credit" (pp. 21-24), precum și politica monetară a României. Toate aceste investigații i-au permis să susțină: „Constituirea sistemului monetar național al României a reprezentat o condiție esențială pentru consolidarea statului modern și pentru afirmarea suveranității economice" (p. 30).

O atenție deosebită este acordată mediului economic și urban în care au evoluat instituțiile bancare. Descrierea orașului, în capitolul *Râmnicu-Vâlcea între tradiție și modernitate (sf. sec. XIX – prima jumătate a sec. XX*), nu reprezintă doar un fundal istoric, ci explică premisele dezvoltării activităților comerciale și financiare (p. 32). „La sfârșitul secolului al XIX-lea, orașul Râmnicu-Vâlcea se conturează ca un spațiu urban aflat în proces accelerat de transformare economică... Creșterea producției agricole a stimulat apariția negustorilor locali, dezvoltarea târgurilor și a bâlciurilor și amplificarea schimburilor comerciale", astfel că, „Situațiile statistice din anii 1898-1900 confirmă consolidarea profilului industrial-comercial al orașului" (p. 33).

Cunoscându-se faptul că „Prin vadul comercial al Râmnicului s-au perindat, de-a lungul anilor, o mulțime de meșteri și negustori armeni, greci, turci, bulgari macedoneni sau cehi" (p. 39), putem constata cosmopolitismul orașului, pe lângă „integrarea în circuitul comercial regional și național" (p. 41). Sunt amintite, de asemenea, „investițiile consistente" în „elementele de infrastructură modernă", „introducerea iluminatului cu gaz" (p. 42) și a „iluminatului electric", precum și apariția de noi posibilități pentru petrecerea timpului liber: parcul Zăvoi, cinematograful și teatrul Adreani etc.

Miezul lucrării îl reprezintă capitolul care tratează „Structuri bancare și mecanisme de credit în Râmnicu-Vâlcea" (pp. 46-96). Înființarea Băncii Naționale a României (1880) a dus la extinderea rețelei de sucursale, apoi la „înființarea de agenții în reședințele de județ" (p. 46). Astfel, „la 14 iunie 1890, a fost aprobat Regulamentul Agențiilor BNR", în baza căruia, la 13 decembrie 1901, s-a hotărât înființarea Agenției Râmnicu-Vâlcea, care a fost pusă în aplicare în anul următor (p. 47). Agenția a dus „la câțiva ani de la înființare, (la) o dinamizare a activităților economice din județ" (p. 49). Acest „nucleu financiar" a făcut ca la numai șapte ani, în județ, să funcționeze șase bănci comerciale, alături de 75 de bănci populare (p. 50). La început, Agenția Râmnicu-Vâlcea a BNR a avut ca agent (director) pe D.I. Dimitriu, asistat de C.N. Antonescu, contabil și Gr. A. Georgescu, casier. „În timpul Primului Război Mondial... D.I. Dimitriu s-a retras la București împreună cu valorile agenției... După

încheierea războiului, Dimitriu a continuat să conducă agenția" (p. 52).

Cercetările doamnei Georgeta Ghionea au scos în evidență faptul că la Râmnicu-Vâlcea, „băncile comerciale înființate în primul deceniu al secolului al XX-lea au funcționat în conformitate cu prevederile codului comercial" (p. 54). În ceea ce privește structura socială a acționarilor, aceștia erau, în general, oameni cu stare: „proprietari și comercianți, urmați de avocați, medici, preoți, negustori, proprietari mijlocii și țărani înstăriți" (p. 56).

Sub aspectul actului constitutiv și al statutului, sunt analizate Banca Vâlcea (1899), Banca Râmnicului (1905), Banca Fortuna, Banca Providența. Analiza activității acestor instituții bancare „conturează imaginea unui sistem de credit aflat în faza de consolidare, adaptat specificului economic local" (p. 63).

Dacă Primul Război Mondial a dus la încetinirea, stagnarea ori desființarea unor instituții financiar-bancare, după anul 1918 s-a „creat cadrul necesar relansării activității economice și extinderii instituțiilor de credit. În acest context, și județul Vâlcea a cunoscut o intensificare a activității economice și financiare" (p. 64). Dintre cele cinci bănci comerciale din județ, patru au funcționat în Râmnicu-Vâlcea: Banca Comercială (1921), Banca Creditului Țărănesc (1921), Banca Frații Aslan & B. Ștefănescu (1923) și Banca Țăranul Vâlcean (1928). A cincea bancă din județ era Banca Țăranilor din Drăgășani (1921). Tot aici, autoarea s-a oprit asupra societății anonime pe acțiuni cu profil bancar Căminul Corpului Didactic Primar Vâlcean (1926) care, pe lângă operațiunile bancare obișnuite, avea ca obiect și „sprijinirea instrucțiunii... întreținerea și educația copiilor membrilor" (p. 71).

Unele dintre bănci, și autoarea amintește aici Banca Țăranului Vâlcean, în baza prevederilor statutare, înființează „Casa de Pensii (1928) destinată funcționarilor societății, retribuiți cu salariu fix" (p. 74).

De asemenea, este analizată „Rețeaua sucursalelor bancare ale marilor instituții financiare" din România și extinderea activității lor în teritoriu. Banca Comercială Română (1906) își înființează sucursală în Râmnicu-Vâlcea (1921), Banca de Scont a României (1898) inaugurează Sucursala din Râmnicu-Vâlcea în 1911, iar prin înființarea Camerelor de Credit (1925) s-a autorizat înființarea în Râmnicu-Vâlcea a Casei de Credit a agricultorilor din județul Vâlcea. Ca societate anonimă, este amintită Banca Crângași, a fraților Simian, ca bancă de familie.

Totodată, în conexiune cu sistemul bancar, autoarea amintește și analizează legislația românească în domeniu: Legea asanării datoriilor agricole (1932), Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane (1934), Legea pentru înlesnirea și refacerea creditului (1935) și Legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă (1939).

Ca o sinteză, autoarea consemnează că, la finele anului 1944, „Printre băncile comerciale mari, cu sucursale și agenții în Râmnicu-Vâlcea, au fost: Banca Românească (1943), Banca de Scont a României, Creditul Național Agricol, Institutul Național al Cooperației" (p. 91).

A fost surprinsă, din nou, activitatea financiară restrânsă în timpul Celui de-Al Doilea Război Mondial, iar către sfârșit s-a analizat, pe scurt, etatizarea Băncii Naționale a României (1946) și stabilirea localităților din județul Vâlcea în care au fost înființate agenții, printre care și Râmnicu-Vâlcea (1948).

Într-un capitol separat este analizat *Rolul cooperației de credit și de consum în economia orașului Râmnicu-Vâlcea (prima jumătate a secolului al XX-lea)* (pp. 96-125).

Pornind de la instituțiile de credit românești, de sfârșitul secolului al XIX-lea: Creditul Financiar Rural (1873), Banca Națională a României și Casele de Credit Agricol (1881) și amintind că „Până la sfârșitul secolului al XIX-lea au fost înființate numeroase case de economie și societăți de credit în diferite orașe ale țării" (p. 97), autoarea menționează că „Acest proces... a creat premisele apariției unor instituții similare și în localitățile din județul Vâlcea".

Prima societate de acest fel din județ și a doua din Oltenia, după Banca Comerțului din Craiova... a fost Banca Vâlcea (p. 98), transformată, ulterior (1902), în societate anonimă pe acțiuni (p. 99). Au urmat Societatea Cooperativă Sentinela (1903), Banca populară Zăvoiul (1905), și, când legislația a permis, au luat naștere „societăți cooperative de credit și economie", una dintre acestea fiind Banca Federală Cozia (pp. 100-101).

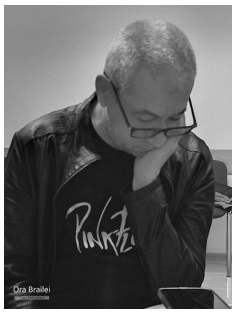
Analizând permanent legislația financiară a timpului, autoarea tratează și alte instituții bancare ale vremii: Banca Populară Căminul Învățătorilor Vâlceni (1926), Banca Ajutorul Sanitar Vâlcean (1927), Banca Populară Solidaritatea (1928), Banca Populară Ajutorul (1929), Banca Populară Albina (1930), Banca Populară Renașterea (1935), Banca Populară Muncitorul Vâlcean (1937), majoritatea afiliate Federalei Cozia.

În același domeniu, este analizată „Evoluția cooperativelor urbane de aprovizionare, producție și consum din Râmnicu-Vâlcea (1886-1948)" (pp. 116-125). Aici sunt amintite și analizate: Societatea de Ajutor Alecsiu (1886), Sentinela (1901), Unirea (1911), Matei Basarab (1913), Muntele Robu (1920), Mihai Viteazul (1929) și multe altele (pp. 117-118).

Toate acestea au determinat autoarea să conchidă că a existat „un proces continuu de dezvoltare a formelor de asociere economică în intervalul cuprins între sfârșitul secolului al XIX-lea și anii imediat următori ai Celui de-Al Doilea Război Mondial" (p. 124) și că „activitatea băncilor analizate reflectă un rol esențial al creditului în modernizarea economiei și în integrarea comunității vâlcene în circuitul financiar al României moderne" (p. 128).

Din *Postfață*, semnată de specialista Iustina Nica, menționăm: „Prezenta cercetare... oferă societății contemporane instrumente de înțelegere a modului în care structurile financiare contribuie la dezvoltarea economică și coeziunea socială" (p. 211).

Cartea prezintă nu numai interes economic, ci și un interes istoric, cultural și social, meritând să-i dăm atenția cuvenită.

călător prin Balcani

Adrian Victor VANK

Balkaniada - step by step

Step one. Kadare este enervant. Pentru a respira aerul pe care l-a respirat el (până la plecarea în Franța), trebuie să bați o grămadă de drum. Ratăm decolarea matinală. Plecăm târziu și oprim la Mall pentru a cumpăra niște șosete. La Mall este ca la Mall, intri pentru cinci minute și ieși după un ceas jumate încărcat la Moș Crăciun. E deja cald. Mult prea cald. Avem o muscă în mașină. Probabil a intrat când am oprit la stația de gaz de pe autostradă. Nu este o muscă-kamikaze (scuze de căcafonie), una din aia care se izbește cu capul de parbriz pentru a evada din spațiul autoturismului. Trecem peste Podul prietniei (nu toate podurile sunt ale lui Tudose) și ajungem pe sol bulgar. Trandafiri și castraveți murați. Plantele de trandafir înfloresc cu sticluțe de esență printre petale, iar castraveții cresc gata murați. It s a fucking miracle! Nu prea ai ce vedea, țigăneală (îmi pare rău că nu am găsit alt cuvânt și îmi asum eventualul report), câteva geamii și lipsă de relief proeminent. Mie îmi place la Balcikul, dar, așa cum am mai scris în anii trecuți, Balcik-ul este un ”altceva„ înconjurat de Bulgaria și Marea Neagră. Intrăm pe autostradă. Prima bandă este plină de valuri, iar a doua e plină de bulgari vitezomani. Navigăm pe prima bandă și mă rog la Sfântul Fanurie pentru bucșăraia turismului. Ne apropiem de Sofia. Inițial, am zis să nu vizităm și Sofia, dar am renunțat să n-o vizităm. Sofia lui Gospodinov. La intrarea în Sofia, musca se reactivează. Ăla mare vrea să o răpună, dar musca e mai vicleană decât o vulpe. Face câteva lupinguri în spațiul aerian al turismului și se așează pe o fantă de la duza care scuipă aer condiționat. Scad temperatura până la low. Poate îngheață și devine casantă. Bestia simte că vrea să o criogenez și migrează din nou spre spate, acolo unde nimeni nu o poate ajunge, zona de siguranță. Radio-ul pompează muzici bulgărești și tot soiul de evărgreenuri opteciste. Schimb postul și dau de un tehno grecesc. O voce blondă o arde retard cu un singur cuvânt ... discotec ... după care repetă ... tec ... tec ... tec ... tec. Restul melodiei (dacă îi pot spune așa) este clișeic, ceva între sapagapao-uri și mariapaskalitera. Croșetăm pe străduțele din centru. La destinație, imediat ce opresc și deschid portiera, musca evadează. Ăla mare constată heiddegerian ... ”a zburat”, iar eu închei eminescian ... ”și s-a așezat pe o

grămadă de rah ... ”. Luăm capitala bulgară la picior ... catedrală ... muzeu ... universitate ... hot-dog ... moschee ... stație de metrou ... sinagogă ... hot-dog (again!, Boje moi, fac bulgarii ăștia un hot dog de stă mâța-n coadă) ... sit istoric. Când muncitorul stahanovist bulgar a săpat pentru a face metroul, a desoperit o așezare străveche, probabil dacică. Sunt obosit și mintea mea proiectează câteva băștinașe pe pietrele antice. Boje moi! Apartamentul este lângă aeroport. Ăla mare stă agățat de geam și filmează aterizările. Eu le aud ... până dimineața. Morning has broken. Trebuie să plătesc parcarea. Cobor să văd la ce număr de telefon trebuie să trimit SMS. Rezolv și realizez că nu știu codul de acces de la poartă. Este de abia ora 7.00. Nu trezesc aparținătorii pentru cod, mai bine mă mai plimb puțin. Mă bate gândul să merg până la situl istoric. Neahhh ... mai bine caut un tonomat de cafea. (Sofia - 30 iulie 2026)

Step two. Tipul de la granița bulgaro-macedoneană era cu capsa pusă. Nu știu de ce. S-a uitat lung la pașapoarte. Where are you going? a întrebat cu aer inchizitorial. I-am enumerat țările, dar chestia asta nu l-a binedispus. Privirea lui părea să spună, să dea naiba, în loc să mergeți în Grecia și să stați cu kurul la soare, vouă vă arde de Macedonia. Se uită la permis. Nu pare convins că am deprinderile necesare pentru a conduce autoturismul, dar ... actele vorbește. Îmi cere asigurarea. O am pe telefon. Întind telefonul. What is that? Întreabă. Îi explic că este asigurarea. Nu-i convine. Se uită la ecran cu atenție, încercând să-mi sugereze că înțelege ce scrie acolo. Tipul crede că eu cred că el se pricepe, deși îmi dau seama că se uită ca muta la fermoar. Totuși, mimez o mutră smerită care să-i sugereze că eu îl cred că se pricepe. Îmi întinde telefonul zîmbind. I-a plăcut latura mea smerită. Câteodată îmi iese de minune. Ceva de declarat? continuă el cu întrebările. Nu, răspund la fel de smerit. Plecăm. S-au făcut patruzeci de milioane de grade, între timp. So fucking hot! Ajungem la Skopje și găsim relativ ușor apartamentul. Urcăm și nu mai ieșim. Nu pentru că nu am vrea, ci pentru că ne-am blocat înăuntru. Tragem de ușă. Împingem. Era blocată. Sunăm gazda. Vine după o oră. Îi aruncăm cheia de la balcon. E dibaci. O prinde. Ne descuie și mărturisește că, în mod normal, chestia asta nu trebuie să se întâmple. Sunt de acord cu el. Ieșim și ne vânturăm prin oraș, O capitală frumoasă. Un cult al statuilor pe care nu l-am mai întâlnit și o amestecătură slavo-orientală. Intrăm să mâncăm ceva tradițional. O babă supraponderală stă în spatele unei vitrine cu o grămadă de vailinguri pline cu mâncare. Încercăm să ne dumirim ce scrie pe etichete, dar literele chirilice îmi creează senzația de ceva letopiseț medieval. Un bărbat vine să ne ajute. Aleg un fel de tocăniță din carne moartă de vită. Carnea e tăiată în bucățele mici; mai mici decât cele folosite pentru gulyas. Bărbatul îmi recomandă și un bol de orez. Nu știu de ce, dar merg pe mâna lui. Bag în gură o lingură mare de bucățele de carne de vită și sos. Înțepenesc instantaneu. Mi se blochează mușchii mastoizi și

simt că mi se ridică părul în cap. Nu știu cu ce naiba o fi gătit baba aia nenorocită mâncarea. Probabil cu vitriol. Mi se deschid toți porii și transpir abundent. Îmi dau lacrimile și simt că mi se lichefiază ceara din urechi. E a naibii de spicy toată chestia. Cu ultimele puteri îmi îndes în gură două linguri cu orez și parcă se mai stinge focul intrabucal. Bolul alimentar face ravagii pe traiectul digestiv și îmi incendiază stomacul. Parcă ar fi incendiile estivale din Grecia. Chiar și geometria restaurantului se modifică în mintea mea. Mesenii levitează printre mese, baba se transformă în fotomodel, iar eu aud un zgomot de ceva care se rupe. Cred că mi se rupe filmul. Beau jumătate de pahar de limonadă și lucrurile revin la normal. Nu mă las doborât și iau și a doua lingură. Acceptabil. Dacă treci de primul impact, mâncarea e chiar bună.Dacă tot am ajund la Skopje, de ce nu am face o incursiune în Kosovo? Știu, România nu a recunoscut statul Kosovo, dar nu reții să fi fost consultat când s-a luat această decizie, astfel că nu văd de ce nu am face o incursiune în zona controversată. Stabilim să creem aparența unei familii musulmane normale. Aparținătoarea își ia niște șalvari și o eșarfă pentru cap, iar eu o cămașă albă și o pereche de pantaloni ... modelul pe negru. Lăsăm mașina la Skpoje și mergem cu un grup eterogen - două englezoaice suprapondерale și trei luxemburgheji ciudați. Suntem singurii musulmani normali din grup. Nu mi-ar fi stricat și o barbă, dar la magazinul de bărbi din Skopje nu am găsit decât perciuni evreiești. Trecem granița fără probleme (mai puțin SMS-ul de la MAE care ne anunță ceva alertă de călătorie în zonă) și în loc de băbuțe triste care molfăie semințe la poartă găsim o zonă în care naționalismul albanez a fuzionat cu capitalul american. O zonă bogată, o economie turată la maximum și oameni cu zâmbetul pe buze. Curățenie exemplară și un mediu citadin ultra-modern alături de zone vechi bine conservate. Notez câteva kitschuri: Statuia libertății cocoțată pe o clădire, bustul Mădălinei Albright, statuia lui Bill Clinton de pe bulevardul cu același nume și magazinul Hillary. Nu am găsit niciun spațiu comercial, străduță sau gang dedicat Monică Lewinski. Nimic nu este perfect. După capitală, Priștina, bifăm și Prizenul (chapeau bas!). Ne întoarcem în Macedonia, dar lipsește turismul din parcare. Un tip de la parcări ne vede nedumeriți și ne întrabă ... rumânski? Da, răspund. Îmi explică faptul că mașina a fost ridicată pentru neplata parcării și o putem recupera din parcul auto de lângă gară. Netul nu prea a mers la Priștina și una dintre plăți nu a fost procesată, așa că ... plec spre gară. Mă gândesc duios că Skopje este orașul Maicii Tereza, plătesc amenda și mi se predă autoturismul ... pe bază de proces verbal nu așa ... oricum. (Skopje – 1 august 2026)

Step three. Suntem pe autostradă, în drum spre Ohrid. Discut cu ăla mare dialectica zonei. Încerc să-i explic cum a fost cu Iugoslavia, ce-a fost și ce-a ajuns. Mă ascultă atent și conchide: aici sunt sârbi și albanezi, iar albanezii sunt noii șefi în zonă. Nu-l contazic. Sunt chestiuni destul de dificil de explicat despre zona

balcanică. În plus, explicațiile diferă de la un observator la altul și nimeni nu se poate lăuda că deține ”adevărul adevărat”. Există variante ale poveștii: varianta bosniacă, varianta sârbă, cea muntenegreană, slovenă, croată, kosovară … etc. Scoatem niște crăițari de-ai lor de la un bancomat de pe malul lacului Ohrid. Comisioanele sunt astronomice. Așa-i la ei și nu avem ce face. Două turcoaice se tocmesc cu un barcagiu. Ne apropiem. Barcagiul mă întreabă dacă suntem împreună, adică noi cu turcoaicele. Mă încrunt. Una dintre turcoaice are două tone. Cum naiba să fim împreună? Turcoaicele abandonează. Oricum, ăla mare îmi șoptise că nu se urcă în barbă cu femeia de două tone. Fiind fiul meu, a folosit numele Moby Dick referindu-se la arătarea aceea. Stabilim prețul pentru trei persoane. În ultima secundă apare un roșcat și în dulcele grai molodovenesc (de dincolo de Prut) ne întreabă dacă suntem de acord să se lipească de noi cu plata părții aferente din preț. Decât Moby Dicki, mai bine Pipăruș Petru, îmi zic. Urcăm și facem turul lacului. Barcagiul ne explică diverse chestii: unul dintre cele mai vechi lacuri din lume, adâncime … nu știu cât, mărime … nu știu cât, cât la sută din lac este macedonean și cât la sută albanez. Ne spune și ce specii de pești locuiesc în adâncime. Recunosc doar un nume care sună a crap, resul au denumiri de creaturi extraterestre. Trecem pe lângă un complex vile acoperite cu țiglă roșie. Ne spune că sunt vilele lui Tito (în fine, au fost), Iosip Broz Tito. Una a fost a lui Tito, ne spune barcagiul, una a fost pentru mâna dreaptă a lui Tito, una pentru mâna stângă, iar cea mică pentru _(*(*&(tovarășului Tito … asta e gluma pe care o servește tuturor pasagerilor. Este fan Tito și fosta federație. Ne explică cu lux de amănunte că toate programele spațiale americane din anii 60-70 sunt iugoslave. Americanii le-au luat de-a gata și au făcut ce au făcut. Primii oameni pe lună, trebuiau să fie sârbi, supralicitează barcagiul. Îl credem pe cuvânt. Nu e bine să te pui cu barcagiul în condițiile în care ești pe barca lui și te afli în mijlocul unui lac imens. Debarcăm. Ăla mare poftește la o clătită. Clătita – am gustat și eu – are consistența și rezistența șoriciului de porc. A fost pufoasă … alaltăieri. Scăpăm de toți creițarii lor și plecăm spre granița albaneză. Trecerea în Albania este spectaculoasă din cel puțin trei puncte de vedere. Primul punct de vedere ar fi cel al celor patru rânduri de autoturisme, fiecare având câteva sunte de metri lungime. Pentru albanezi, Mercedesul este ceea ce BMW-ul este pentru români, un modus vivendi. În fața noastră, avem un Lamburghini cu motor V8. Se aude după zgomotul nervos. La volan, un prâslea bronzat freacă un telefon mobil. Acaparat de conversație – probabil vorbea despre Ismail Kadare și sentimentul apartenenței naționale în scrierile lui – scapă piciorul de pe pedala de frână și intră în Mercedesul din fața lui, condus de un alt prâslea. Băieții o dau pe amiabilă. În timp ce flăcăii rezolvă problema, ne mutăm la cealaltă coadă, cea care avansează cel mai lent. Poate vrea să dea cu spatele și nu se știe. Este sâmbătă. Apare și o nuntă – ăsta ar fi al doilea

punct de vedere. Behăturile (muzica lor) curg din toate mașinile. Manele, dar probabil albanezii le spun altfel. Steagurile albaneze flutură. O nuntă albaneză este o manifestare naționalistă de mare anvergură. Toate capotele mașinilor poartă stema Albaniei. Cred că Albania este țara în care i-aș depozita pe toți suveranștii noștri. Ne apropiem de punctul de control al documentelor. Asigurarea mea tot pe telefon este. Dacă e vreo problemă, am să declar că sunt cu nunta, din partea fetei. Trecem pe sol albanez fără probleme. Nici nu au întrebat de asigurare. Probabil este totuna dacă ai sau nu ai. În fine, al treilea punct de vedere nu ține de naționalisme, ci de natură. Intrarea în țară este un spectacol superb, un apus montan ca-n poveștile cu Heidi. Trag pe dreapta pentru poze, dar câțiva albanezi tocmai își întind covorașele pentru rugăciune. Nu-i deranjez, pun semnal stânga și plec de pe loc. (Tirana – 3 august 2026) Nu este nici ora unșpe (după ora lor) și Tirana este sub asediul a 37 de grade. Nici nu-ți vine să scoți nasul de la aer condiționat. La temperatura asta nici Marko din Tropolja nu mai aleargă să prindă fecioare pe care să le vândă la licitație arabilor. Coborâm la turism și dăm drumul la aerul condiționat. Dau să închid portiera. Apare un cap de mâță. Se uită la mine cu privirea aceea vicleană de mâță albaneză. Iei și la mine? întreabă pisica în limba română cu accent secuiesc. Îi răspund cât se poate de serios, chiar dacă mi s-a părut ciudat ca o mâță să vorbească. În fine, unele mâțe vorbesc, dar accentul secuiesc este ceea ce mă intrigă mai mult. Îi spun cu o nuanță de falsă părere de rău, nu pot să iau la tine, mașina e plin. Dă din lăbuță și pleacă spre o altă mașină în care o familie de turci își încarcă bagajele. Mi se pare că am auzit ... rumânski bulangiu, dar poate mi s-a părut. Ajungem la destinație, apartamentul lui Ismail Kadare, locul în care a scris din anul 1973 și până în anul 1990. Două tinere, cel mai probabil studente la litere, ne îndrumă prin cele două apartamente în care se află lucrurile personale ale autorului. Mă simt onorat să respir același aer cu Kadare. Asta scriu și în registrul vizitatorilor. Coborâm. Afară sunt două milioane de grade. Pe drumul spre mașină cheltuim și ultimii creițari de-ai lor, apă, ciocolată, burger king, apă, apă, apă. Granița cu Muntenegru nu este aglomerată pe sensul nostru de mers, dar pe celălalt sens coada este de mai mulți kilometri. Probabil revine în țară diaspora albaneză. Șoseaua este îngustă. O mașină de pompieri se chinuie să răzbată pe contrasens. Nicio șansă. După ce ieșim din munte, marea oferă un spectacol de cinci stele. Kotor. O minunăție de oraș într-un golf ce pare decupat din poveștile cu pirați. Mâncăm în cetatea Kotorului. Ceva mâncare cu arpacaș și carne de pui. Nu e bună, e doar interesantă și insuficient gătită. Apa carbogazoasă e bună. Asta le-a reușit. Arpacașul e mai tare decât cel din ultima colivă mâncată pe sol românesc. Degeaba, nimic nu se compară cu ceafa de porc cu cartofi prăjiți. Păcat că n-aveau. La ieșirea din respaurant mă abordează un motan negru. Îmi spune scurt, rumânski bulangiu. Mă întorc spre

dânsul și dau să-i răspund, dar mi-o taie scurt, de ce dracu n-ai vrut să-l aduci pe văr-miu din Tirana? (Kotor – 5 august 2026)

Step four. Gazda din Kotor, o blondă spălăcită și vorbăreață, are o pisică cu o culoare al cărei nume nu-l cunosc. Ăla mare zice că e un exemplar de albastru de rusia. Oricum, mâța e foarte lipicioasă și o cheamă Liubița. Fiind foarte cald am dormit cu ușa de la terasă deschisă și m-am trezit cu Liubița peste mine. A inspectat camera, s-a urcat pe canapea și a dormit cu mine până dimineața. Știam eu că pisicile simt sufletul omului. Dintre toți cei cazați în apartamentele vilei m-a ales pe mine. Asta spune multe ... dar nu vreau să insist asupra acestui aspect din considerente de modestie. Părăsim cazarea. În retrovizoare apuc să o văd pe Liubița făcându-mi cu mâna ... pardon ... lăbuța. Preț de aproape un ceas traversăm Kotorul bară la bară, după care începem să urcăm în Alpii dinarici. Peisajele sunt amețitoare (găsiți poze pe internet, nu mai aglomorez eu postarea). Peste câteva ore, intrăm în Parcul Național Durmitor, situat în cea mai mare parte a sa în comuna Zabijak. La nord se înfundă în canionul Tarei, primul ca adâncime în Europa și al doilea în lume. Mai simplu, o râpă a naibii de adâncă, peste care trece un pod care a devenit atracție turistică. Parcul se traversează dificil deși traseul este cu puțin peste 50 de kilometri. Șoseaua este foarte îngustă. Două mașini încap cu greu una pe lângă alta. Noroc cu alveolele destinate asigurării siguranței deplasării. Totuși, notez faptul că albanezii au înțeles pe dos regula. Ei trăiesc cu impresia că alveolele sunt parcări personale pentru cele treizeci de minute în care își fotografiază pițipoancele cu papucei cu fleoștomoc de blăniță în vîrf. Număr două stâne (cam puține) și o chestie de echitație. În rest, pustiu. Nu tarabe cu chinezării sau chestii tradiționale (serviciu de țuică, pulometru, bătător de bătut soacra, brelocuri, bricege, magneți de frigider, gonflabile, săbii ninja din plastic sau săbii jedi cu leduri ... etc). Ieșim din parc. Se întunecă și găsim o cabană cu vedere la râul Tara. Este o căbănuță de munte cu living și dormitor la care se ajunge pe o scară metalică spirală. Clar, eu revendic canapeaua din living. Dimineața ne îmbarcăm și reintrăm în parc. Îl taversăm cu inima cât un purice. Rezervorul este aproape gol și pana prostului în mijlocul pustietății nu ne aranjează cu nimic. Ar fi a doua mare experiență după ridicarea mașinii de către nesimțiții din Skopje. Ieșim și băgăm gaz la prima stație. Găsim și podul. Este în construcție. O grămadă de chinezi se fotografiază cu bustul unui inginer. Nu știu de ce. Podul este în renovare. Îl luăm la pas. Un bărbat cu fustă îmi atrage atenția. Toată lumea fotografiază canionul, doar eu vânez cu telefonul bărbatul cu fustă. Nu ar strica să consult un psiholog. Un chinez bătrân, probabil unul dintre ultimii eroi ai revoluției culturale, discută cu două blonde. Le spune că stă la fiică-sa, în Oslo, și colindă prin Europa. Una dintre blonde îi pune o întrebare (probabil de-al cui din Oslo?). Bătrânelul răspunde și urmează o îmbrățișare strânsă. Îmi scapă logica secvenței, dar nu e trea-

ba mea. Eu mă concentrez pe bărbatul cu fustă. Plecăm spre Serbia. Mergem prin canion. Deși peisajele sunt ... amuțitoare, noi facem teoria fustelor. Este clar că au fost vremuri în care toți bărbații purtau, sub o formă sau alta, chestii asemănătoare fustelor. Ăla mare întreabă cum au fost inventați pantalonii. Nu știm să-i spunem. Îi promitem că vom consulta A.I.-ul după ce găsim o cazare prin Serbia (drumul până la Severin e prea lung). Ăla mare insistă cu întrebarea. Așa e tineretul de azi, curios. Mă irit un pic și îi spun că pantalonii au apărut după ce bărbații și-au descoperit pușele. Nu mă crede. Logic. Nici eu nu m-aș crede, dar teoria merită analizată. Intrăm pe sol sârbesc. Găsim un hotel în zona Zlatibor și oprim. Nu ar srica un gulyas ... chiar dacă e sârbesc. Hotelul este vechi, doar parfumul ambiental este nou, dar nu te poate face să nu observi că: nu merge televizorul, că prizele sunt plasate neinspirat și sunt acoperite de mobilă veche ... probabil de pe vremea lui Tito, că ... dar gata cu spiritul critic, bine că nu dormim în turism să ne mănânce lupii sau să ne ia ostatici partizanii sârbi. (Zlatibor-astăzi)

Step five. Seara am poftit la ceva sârbesc, ceva traditional. Am ales un platoru de două personae. Pe meniu nun scria clar că este vorba despre două personae de naționalitate sârbă, așa că ne-am rezit cu un morman de cărnuri și tocături pe care se lăfăia o tonă de unt sărat. Cărnurile se odihneau pe n pat de cartofi prăjiți. În scurt timp, untul a năclăit cărnurile și a ajuns până la cartofi. Orice cardiolog ar califica platoul ca o tentativă de sinucidere prin obliterarea tuburilor prin care ne curge sângele. Nu l-am dovedit, dar l-am plătit. Așa merge treaba. Ne-am târât la hotel și am luat câteva pastille de rovacol. Am dormit pe rigola ce despărțea laturile canapelei. Sciaticul nu a fost de acord și a protestat. Am contracarat cu un Nurofen. Înainte de a pleca spre țară, intrăm într-un market. Găsim detergent Ariel la un preț bun. Probabil au vreo ofertă. Ofertele nu trebuie ratate indiferent de țara în care te afli. Aparținătoarea vrea să vedem și celelalte oferte, dar mă opun. Drumul e lung și aș vrea să simt sol deto-dac sub tălpile pantofilor. Serbia este cenușie și săracă. Punem gaz la o pompă Imediat după ce ieșim de pe o autostrada. Mai mușcăm o felie de Bulgarie și trecem Dunărea (atât cât a mai rămas din ea) pe la Calafat. Nu sunt un patriot în sensul traditional al termenului, dar simt că am intrat în civilizație. Amestec jumătatea de rezervor de benzină sârbească cu tot atâta benzină românească. Mașina merge. Urcăm pe autostrada la Craiova și ne dăm jos de pe dânsa la Drajna. De la Însurăței ... mașina știe singură drumul.

raftul cu cărți

Octavian MIHALCEA

Enigme și ritualuri teatrale

Într-un volum total ieșit din comun, *Vremurile se scriu în jurnalul unei pisici sălbatice – poem teatral incomod și chiar bizar (Art Creativ, București, 2021)*, Daniela Toma ne face părtașii unor situări ce pătrund cu vigoare într-un spațiu interior plurifațetat, mereu dispus la metamorfoze și reevaluări menite a evidenția o diversitate surprinzătoare. Discursul poetic nu exclude scindările, treceri bruște în cheie suprareală de la o problematică la alta, totul pe fondul estetismului care poate integra toate discontinuitățile. Oglinzile redau modificat extrase dintr-o cavalcadă a senzațiilor. Irumperile ideatice au frecvență susținută, consecință a nevoii acute de comunicare creatoare. În cartea Danielei Toma, spectacolul alterității aduce aminte de visul unei fugi printre tablouri famelice. Coabitarea Fraților Karamazov cu o partitură beethoveniană marchează aspectarea inconștientului întru fantezie hipertrofiată: *intervenția unei partituri beethoveniene sosește la timp/ și e reluată mai apoi de fiecare plan matur sau imatur al/ simțurilor// frații karamazov adaugă acestei coabitări o victorie/ parțială, fără să urce însă la fantezia pur-sânge/ total derutantă care se întrevedea// de aici încolo va înota numai scrisul de mână, devenit/ pe loc mândru de rolul său în formație.* Citind acest poem atipic simțim cum pe lângă glisează carismatic măști puțin cunoscute, aștrii clădiți pe sinteza dintre stranietate și dansul cromatizat al imaginilor. Adeseori, soarta umbrei pune în evidență pasaje dăruite revelației. Persistă atmosfera de ritual cu sensuri profund variabile, trepte către ființa unui clopot mereu deschis spre nemărginire. Imersiunile nocturne proprii Danielei Toma determină viziuni ale adâncimii. Întâlnim și puternice clivaje ale simțurilor, pătrunderi printr-o clepsidră din proximitatea ferestrei. Nu de puține ori, nălucirile iau

valori apodictice. Imaginarul autoarei are în vedere abisuri subconștiente cu tentă crepusculară. Misterul unor vechi ipostaze consonează cu o imperioasă nevoie de iubire, de tușe pasionale ondulatorii. Intuiția fluidă se dovedește a fi primordială: *alteori, aceleași aripi îmi îngroapă adânc sângele/ într-un perete lichid,/ trupul știut, trupul neștiut și trupul întins peste gustul/ meu, toate se luminează.* Statura înaltă a regenerării e însoțită de omnipotența lui Eros și Thanatos. Turnul lui Nerval veghează inerentele mutații ale vibrației lirice. Câteodată cutremurătoare, aceasta marchează pluralitatea prezentelor alchimizări scăldate de flăcări. Fracturările și redimensionările dau amploare unui areal liric vast. Aici nu sunt norme, evanescența fiind omnipotentă. Libertatea punerilor în scenă se dovedește a fi de-a dreptul covârșitoare. Această lucrare aparte a Danielei Toma face din principiul ambiguizării un „modus vivendi", determinând cititorii să-și extindă orizontul imaginației. Metaforele și ideile aspectate filosofic se află în continuă expansiune. Pare că suntem conținuți de o gigantică pictură surrealistă ce își modifică programatic structura. Toate semnele duc spre un tip de ființare poetică în zig-zag, unde sunt posibile multe : și dacă uneori ies din ființa mea fără să știu și/ trec prin lumi care nu se sfârșesc, e pentru că memorez/ strigătele peretelui fals cu pofta multiplicată a gurii și a somnului. Predomină salturile irațională, îmbinate cu fermecătoare accepțiuni esoterice. În apă se ivesc spectre fascinante, detalii ale unor viziuni debordând de pasiune. Numeroase trăiri lirice s-ar putea revendica din zodia delirurilor creatoare. Sunt și situări intermediare, acolo unde viața și ce-i dincolo de ea posedă intensități meandrice. Iată una dintre puținele certitudini: *nu mă îndoiesc că într-o parte din mine se ascunde/ o pasăre care se preface că e om.* Odată cu poemul Danielei Toma plutim pe aripi gigantice spre fotografii ale enigmei, apropiate fiorurilor incandescente. Sângele este mereu în centrul unor împrejurări inițiatice, spectacol selenar ascendent. Figura lui Van Gogh ar putea patrona prezentele evaziuni estetice: *chiar semeni cu câinele meu,/ arăți de parcă ai fi fost alungat din tabloul lui Van Gogh,/ ai risipit în toate direcțiile notele de protest ale/ lumii, un fel de alertă a obișnuinței, un albastru absurd,/ fără ureche,/ fețele acelea cu mască și cu riduri crescute pe îndelete/ între anumite ore și în formație de minus trei.* Cu adevărat impresionant imaginarul luxuriant caracteristic acestei cărți a Danielei Toma. Versatilitatea sensurilor se transformă treptat în fluide visătoare intens colorate. Uneori, aceste necuprinderi sunt oglindite într-un ochi de gheață. Aparența de dicteu automat a prezentei scrieri propune introspectarea imaterialității, zidire fecundă a incertitudinii. Următoarele versuri pot să ilustreze o zonă esențială a volumului: *un decor chopinian, o voce alienată și o ploaie de stele/ devin borne pentru măsurarea timpului nostru,/ nemiloasă se transformă curgerea lui// și nu trebuie să mă corectez pentru că umbra-mi/ pictează deja un soare de lemn fără spătar/ ca pentru un singur și nebănuit cutremur ...*

George DAVID

Incurabilă: falș tractat de traumatologie

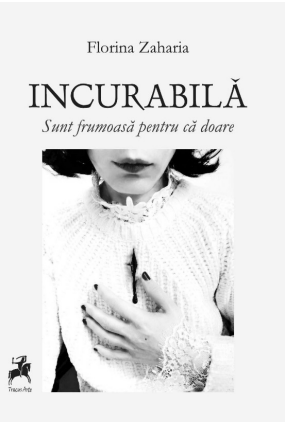
În 1874, Alexandru Odobescu a publicat binecunoscutul volum *Pseudokynegetikos*, pe care autorul, în „precuvântarea” ce-l deschide, îl caracterizează ca fiind un „falș tractat de vânătorie”. Cea mai recentă carte a poetei Florina Zaharia (*Incurabilă. Sunt frumoasă pentru că doare*, Tracus Arte, București, 2026) pare să fie și ea, la rândul ei, tot un fel de „falș tractat” având ca subiect trauma și (im) posibilitatea vindecării ei.

Despre acest volum surprinzător au apărut deja recenzii numeroase și consistente ale unor lectori redutabili. Au scris și/sau au făcut ample comentarii publice Angelo Mitchievici, Savu Popa, Cristian Pătrășconiu, Doina Roman, Diana Dobrița-Bîlea, Daniel Cristea-Enache, Adrian Alui Gheorghe, Adi G. Secară, Octavian Mihalcea, Laurențiu-Ciprian Tudor, iar enumerarea este departe de a fi exhaustivă. Așa că întrebarea firească ar fi: eu ce caut aici?

Eu nu-mi voi asuma condiția de critic literar sau de exeget, deoarece consider că nu posed competențele pe care le presupun asemenea roluri. Voi încerca să exprim o opinie de simplu cititor cu o oarecare experiență în domeniul liricii.

Din postura aceasta, trebuie să mărturisesc că, încă de pe vremea apariției semnalelor prevestitoare despre cartea ce avea să apară, am presupus (sperat) că avea să fie ceva *altfel*. Un eveniment, aș îndrăzni să afirm. Iar volumul, odată apărut, nu face decât să-mi confirme acest presentiment. Maturitatea arsenalului liric, profunzimea introspecției, ineditul rezolvărilor poetice sunt câteva dintre argumentele în favoarea acestei afirmații.

Cred că esența cărții ar putea fi rezumată astfel: fiecare eu are o traumă (conștientizată sau nu), dar aceasta nu trebuie neapărat vindecată, deoarece lipsa durerii se asociază cumva cu neviul: „Estetica rănii deschise presupune să refuzi vindecarea / care te-ar face mediocră. / Dacă mă vindec, devin asemenea celorlalți: / plată, previzibilă, mută. / Aleg să rămân deschisă. // Sunt frumoasă pentru că doare, / dar mai ales pentru că nu ascund că doare.

/ Rana este fereastra prin care văd în sfârșit adevărul. / Nu e o imagine plăcută, / dar e singura care merită privită. / Splendoarea nu stă în integritatea formei, / ci în modul în care lumina trece prin crăpături." (*Estetica rănii deschise*). Așadar vindecarea, fie ea și miraculoasă, nu este o opțiune, ci doar o permanentă potențialitate. O așteptare cu parfum de glorie împotriva banalului: „Sunt incurabilă și asta e aristocrația mea: / să calc peste umbrele voastre fără să le ating, / purtând rănile ca pe niște medalii de război / câștigate împotriva banalului." (*Obiecte simptom (2)*).

Rana care ne definește existența poate avea proveniențe diverse. În cazul Florinei Zaharia, originea pare să se afle în refuzul renunțării la inocență, iar această aserțiune cu tentă autobiografică este făcută nu o singură dată: „Sunt frumoasă pentru că doare / să țin de mână fetița / care refuză să plece din mine, / își agață degetele de coastele mele / ca de gratiile unui loc de joacă / abandonat." (*Promisiunea*). „Sub crusta de cinism și carne" (*Ghidul blândeții (Inimă fără margini)*), inocența palpită pur, refuzând macularea și astfel, prin acest refuz, generând trauma incurabilă, rana pururi deschisă: „Las rana deschisă. / E fereastra spre prezentul continuu. / Prin ea intră frigul, / dar și adevărul crud" (*Așchia interioară. Update*).

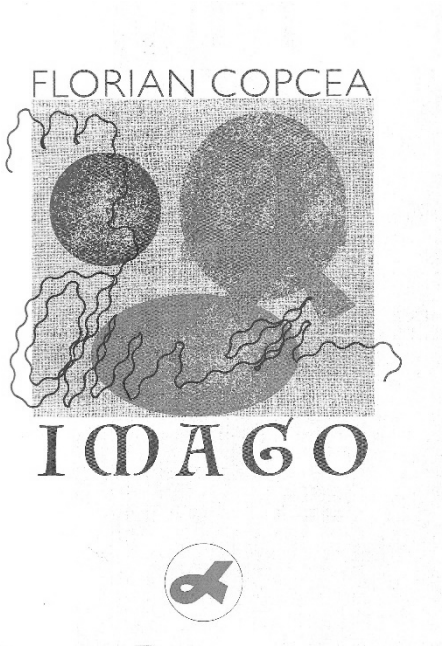
Pe lângă acest motiv central – cel puțin în opinia mea – al rănii nevindecabile, Florina Zaharia mai supune reflecției și alte motive demne de explorat: fetița-plumb sau fetița-glonț („Fetiței-glonț îi pare rău că e singurul proiectil din lume / care simte durerea țintei, / dar pornește la atac tocmai pentru a-i răzbuna / pe toți cei care s-au lăsat loviți fără să riposteze" – *Răni-muniție*); sângerarea albă („Yalom spune că ceea ce nu este rostit ne stăpânește, / dar ceea ce este scris ne eliberează / de sub stăpânirea propriei distrugeri. / Scrisul nu e consolare. Scrisul e revoltă. / Când scriu, sângerarea albă capătă margini. / Devine negru pe alb. Devine urmă. / Scrisul învinge rana / pentru că o forțează să aibă un nume, / chiar dacă numele e un strigăt." – *Victoria scrisului asupra rănii*); magnoliile („Când pui frica lângă o magnolie, / ea își pierde brusc marginile tăioase. / Nu mai e un ghimpe care te sfâșie pe dinăuntru, / devine textura aspră a scoarței, / umbra necesară care face ca rozul să pară mai viu." – *Asediul inocenței*); Yalom, care este nimeni altul decât Irvin Yalom, psihanalist și scriitor american („Yalom ar închide jurnalul de terapie / și ar privi fix spre orizont: / *„Iată vindecarea: / curajul de a sta cu mâinile goale în fața propriei vieți."* – *Rugăciunea brațelor goale*).

Ar mai fi și alte nuanțe de remarcat în volumul *Incurabilă. Sunt frumoasă pentru că doare*. Cum ar fi, de exemplu, faptul că el reprezintă un nou reper pe drumul fără sfârșit spre autodefinire al poetei, o continuare pe un plan inedit al acestui efort vizibil în volume anterioare precum *goală pe străzi*, *nueuflorina*, *eua*, *bandagebody*, *manifestrup*, *#plânsul*. Dar cred că n-ar trebui să răpesc cititorului interesul pentru lectură, așa că voi încheia cu un îndemn: Citiți cartea Florinei Zaharia! Vă promit că o să vă doară. Dar asta vă va ține vii. Și poate liberi.

Zenovie CÂRLUGEA

Un „argonautic” vizionarism poetic

Cu volumul *IMAGO* (Ed. Libertatea, Panciova, Serbia, 2025, 122 p.), criticul și istoricul literar, eseistul, lexicograful, documentaristul, gazetarul și promotorul cultural transfrontalier Florian Copcea revine la o mai veche dragoste a sa: poezia, domeniu asumat de peste trei decenii și a cărui latență este atotprezentă în judecățile de valoare din lucrări precum „*O istorie a liricii românești din Serbia*” (2018), „*O istorie a poeziei românești din Banatul Sârbesc*” (2022) sau, în planul creativității regionale, „*Scurtă istorie a poeziei contemporane din Oltenia*” (I-II-III, 2023-2024-2026).

„Intelectual de elită – scrie în prefața volumului criticul literar Iulian Chivu – Florian Copcea își dă proba capacității sale cu fiecare lucrare pe care o semnează. Iar dincolo de laborioasele sale studii și cercetări academice, se identifică în reverberații lirice profunde, poezia fiind pentru el adevărata libertate a cugetării figurative și a simțirii, o lume tainică în care contradicțiile existențiale se acutizează și se avântă în răspunsuri tranzitive, însă cel mai adesea armonizează cu zborul cutezător spre orizonturi tainice de cunoaștere și cu noblețea emoțiilor (...) În poezia lui răzbat tonalități și reprezentări ale poeților români din Serbia pe care îi cunoaște atât de bine și cu care armonizează, un modernism balcanic și chiar mai larg, autorul fiind tradus cu lucrările sale în mai multe limbi europene, limba sârbă deținând o pondere preferențială: *Na zivot, na smart Aleksandra* – 1999; *Ludi tornjevi* – 2021 ș.a.”

„Statuia lui vasko. am o foame
de lup după/ privirea din privirile
lui. în ele mă regăsesc/ și eu.../ ...)/
statuia ta/ prinde viață. îmi umbrește steaua. în urzeala/ clipelor ecoul

vocii tale țipă la timp. să ne/ schimbăm locurile. zilele ți le împrumut.", mărturisește Florian Copcea în poemul final al cărții de față, *vasko...* În acest context apare și recentul volum de poezii, *Imago*, care vine să se adauge cu un spor de chintensențiere a temelor și motivelor, dar și cu o incitantă distilare a psihismului poetic, engramat pe validă inspirație livrescă, așa după cum îl cunoaștem din precedentele apariții: *Livada cu statui* (1990), *Inorogul de lut* (1992), *Mușcătura câinelui de pază* (1993), *Poeme* (1996), *Pe viață, pe moarte* (1996), *Mag în labirint* (1997), *Cealaltă moarte* (1998), *Ultimul Abel* (1999), *Noua tentativă de imitare a nemuririi* (2004), *Poemele cititorului în stele* (2006), *Reacții în lanț* (2008), *Retezarea (p)omului în cuvânt* (2009), *Metamorfoze* (2010), *Vă las rănile mele* (2013), *Umbră de șoim, clipa* (2016), *Furia tăcerii* (2024) ș.a..

În „*Dicționarul scriitorilor de azi din Oltenia, I/ A-E* " (Ed. Hoffman, 2023) – *Un lexicon de geografie literară*, după cum ne intitulam noi înșine *prefața*, reliefând a fortiori aportul de mare bogăție și varietate al Olteniei la tabloul național de valori–regăsim și fișa bio-bibliografică a poetului, criticului și istoricului literar Florian Copcea, „un entuziast al ecumenismului cultural, ducând o campanie de integrare a scriitorilor români din teritoriile istorice, în special pe cei din Banatul sârbesc." (Paul Aretzu). Vezi, în acest sens, antologiile din poezia română din Serbia apărute la Editura Academiei Române, despre care am scris și noi în revistele literare din țară și din Serbia („Lumina", „Piramida"), dedicate poeților Vasko Popa, Radu Flora, Pavel Gătăianțu, Nicu Ciobanu, Petru Cârdu, Ioan Baba, Marioara Baba, Vasa Barbu, Aurora Rotariu Planjanin, Mariana Stratulat...

Bun cunoscător al poeziei românești din Voivodina, Basarabia și Bucovina „ucraineană", despre care a scris studii temeinice, dar și al unor confrați din țară sau din preajma severineană, Florian Copcea și-a construit, de-a lungul a mai multe decenii inspirat de Erato, propriul univers liric, drept această radiografiere din „Imago", în care obsesia poemului duce la „tânguiri" consemnând „preafrumoasa poezie" față în față cu „moartea", „uitarea", „îngerul păzitor", „eternitatea". Astfel poezia devoalează sensul ei mai profund, terapeutic, în care se regăsesc deopotrivă „libertatea" și „salvarea" poetului, „răscumpărarea"/ tânjita stare de „ne-murire": „cu gâtul înnodat lebăda tot lebădă e. ca și/ o preafrumoasă poezie izvoditoare întinsă/ din gură în gură înmulțind pe sub smochinii/ arși de brumă cioburi colorate ale unui dangăt/ pus în textul poetic anume. să piară uitarea să/ răscumpere moartea literelor mute sosite în/ ritmul valurilor spre năvod. răzbate dintre stânci/ o tânguire. îngerul păzitor al păsării albe/ își vinde eternitatea./ dintr-un solz de pește cântând poetul/ îi plătește îndrăzneala. vrea liberă lebăda./ ne-muritoare poezia. vindecătoare".

Aceeași distinctă și pulsatilă vibrație a lirismului într-un po(h)em încercat de un atotprezent presentiment thanatic („sperietoarea lumii își întinde/ hainele negre pe frân-

ghie și își înghite limba"), precum în altele intitulate „*alleluia*", „*clepsidră*", „*r*" sau chiar nemuritor,în care apostrofarea morții devine exercițiu de creație a unui psihism terapeutic : „nu-mi măsura răbdarea anilor moarte. nici/ tainele ascunse adânc în carte. în pustiu/ du-te. nu te voi uita de ești în sandale regești." Într-un alt poem, intitulat vers, compoziție de substrucție cărturărească și cu coloratură regionalist-ardelenească, poetul dă glas unei meditații, de profund ecou ontologic, la adresa „cuvintelor" care, zice poetul, „nu s-au născut înaintea/ omului. ele au apărut după ce o spaimă/ în ochi și-a făcut adăpost. și uite cum/ am înțeles cât de neînțeles este neînțelesul/ acestui verș moștenit de la începutul lumii."

Poetul devine, ca la Blaga (vezi „verșul"/ bocetul/ iertăciunea de la înmormântarea poetului, în 31 de strofe, compus de lăncrănjanul Ioan David și cântat de 40 de persoane, amintind de semnificația corului din tragediile antice), „orbul" care „arde pe rugul unei metafore", împresurat fiind din întuneric de „vocile tăcerii": „îi învia amintirea în ochii căreia poemul/ nescris. încă nevăzut. cu ambele capete/ îi împingeau la zid cuvintele/ încă neorbite. încă nevorbite" (*orb*).

În felul acesta, poezia devine o *imago* integratoare, structurând o intensă viață interioară și o febricitară imaginație. Luminile poeziei-imago bat până dincolo de frontierele senzitivului, în apele abstracte ale spiritului reflexiv-contemplativ. Felul acesta de a percepe poezia, într-o integrală vizuală, devine oarecum programatic, după cum atestă și poemul imago, consemnând biografia interioară a demersului creator: „până departe bătea. privirea. dincoace/ de capătul mării se dezlănțuiseră valurile/ și corăbierii amăgeau cu scoici femeile/ care noaptea se transformau în sirene. acele/ busolei îmi îndreptau pașii spre sud. spre/ sud exista cartea fără file care trebuia citită /(...)/ și atunci am auzit cum depărtarea ce/ muribundă scâncea sub tălpi mă făgăduia/ celui ce îi lipsea bucuria de a mă fi văzut./ ieșind călare dintr-un poem nezămislit."

A se observa cum discursul liric, - șuvoi de imagini în care este atotprezentă obsesia destinului creator, a poemului salvator și terapeutic – renunță la semnele de punctuație, păstrând totuși punctul, ca semn de disciplinare enunțiativă. În acest sens, de artă poetică cochetând ad hoc cu un neo-surrealism referențial, am avea de a face cu o așa-zisă „antipoezie" – este, desigur, ideea de a evita retorica obișnuită a poeziei („ridurile cuvintelor"), ducând discursul poetic într-o verbiaj dens și problematizant, plin de figurile stilistice ale eludării și concentrării, pe scurt zis, la starea de veghe a „neadormitei poesii": „mi-o imaginez cu gura ei harnică./ și nemuritoare. vorbind și mie./ și cu teamă și celor demult în/ lumină stau ascunși. de frica morții nu. când/ tace în mine stelele aprins un rug/

și printre umbre gândul poartă/ soarele peste ridurile cuvintelor/ în care mereu. mereu întineresc./

și mereu îmi amintesc/ cum lângă ființa ta preafrumoasă tristețe și se/ înseninează oh. din viață îmi rup/ în

taină o de onix inimă fără sfârșit/ să rămâi neadormită poesie" (*antipoesia*).

Acest efort stilistic total antiretoric, antiperifrastic, litotic și sinecdotic (un discurs construit frecvent eliptic, practicând asindetul, aposiopeza, brahiologia etc.) tinde, în mod lucid, la o „antiretorică", precum în poemul astfel denumit, în care vizibilă este maniera de a scoate poezia din prozaism, din reificări terne, din cenușiul repetitiv și metatetic al existenței: „pustie strada. ba nu. o femeie trage după ea un/ leviatan cu rotile. în târgul cu vechituri va elibera/ amintirile ascunse în burta de lemn. / (...)/ mă rog/ să vină ploaia. și vântul. să alunge bătrâna. să o/ forțeze să lepede monstrul în gura unui canal. în/ strada pustie. pustie ca și un ochi/ stins din greșeală".

Presărate pretutindeni, fie direct fie prin aluzii la consacrate mituri greco-romane, semnele livrești (în speță odiseice, incluzând și mitul ahileic) sunt ferite de tezism și bine „camuflate" în texte, de unde impresia difuz-structurantă de asimilare și direcționare a mesajului fără echivoc, precum în piese de tranzitivă ars poetica: odisee, dedal, logos etc. Scrutat, interogat, reluat în tâlcurile sale intime, spiritul odiseic (sau de argonaut în căutarea „lânii de aur") este, uneori, emblematic, chiar eponim în evocarea demersului transfigurator: „în apocrifa istorie/ a lui ulisse nu se precizează ce s-a întâmplat/ în anii săi de domnie. nici dacă spiritul/ lui uneori se întoarce la/ corabia asta cu catargul împodobit/ de neliniște. tânjind tot mai mult după tinerețe." (*odisee*). Sau: „întors din război. cu armura sfâșiată de atâta/ umblat printre lăncii. și tăișuri de săbii. întors./ mă caut pe mine însumi. nu e nimeni să-mi/ amintească dacă să mă caut plecasem. sau doar/ în căutarea lânii de aur pierdută de hercule. de/ neoprit și fără dezlegare sunt gândurile. urmele/ păsările florile vocilor celor lăsați acasă nici ele/ nu mai există, ici-colo câte-un copac fără umbră./ învăț să mă dezvăț de privitul în oglindă. în ochii/ tăi iubito mi-aș afla bucuria întoarcerii..." (*frig*).

Postmodernitatea din textele lui Florian Copcea este și ea, în definitiv, ficțiune, în care infinitul „latră poetic", cu vertigii ale abisului, ca o „nemărginire de extaz și haos". Este remarcabilă, în planul percepției cosmo-existențiale, această viziune ontică „însemnând golul dintre nimicul vieții/ și vidul coborât ca/ o ficțiune presupun că este/ a unui nemuritor care și-a/ însușit ilegal verbele din vorbirea/ din visul din sângele/ meu de înger albastru. ce este al meu sunt:/ inorogul și luminile ochilor și/ castanii ce își leapădă fructele pe o/ stradă ireală stradă hohotind de țipetele/ orbului lovit în creștet." (*ficțiune*).

Indiscutabilă sub aspectul conceperii poemului, vizualitatea discursului liric trece pe prim-planul fantasmatic al poemului, de unde imaginile articulat-mărturisitoare ale acestui psihism poetic, definind relația creatorului cu lumea sa într-un mod limpede, deseori dureros de asumat, totul sublimat într-un mărturisitor vizionarism imagistic în sens redemptiv: „șoimul coborâse întregul cer/ pe mâna mea dreaptă/ strângătoare scriitoare de litere./ le

ciugulea ca și cum/ erau niște grăunțe de argint vorbitoare"; „inima mea e o lance adânc înfiptă/ în silabele rostirii" (*logos*); „plânge ochiul meu verde. E semn că sunt ales/ să întorc spatele morții. Aproape absent/ mă bucur de avutul inimii. Și chem/ la rându-mi refluxul să grăbească umbra/ degetelor tale pe care se odihnește/ o buburuză cu aripi noi nezburate" (*ales*); „lumina ruginește pe limba unui ornic/ neîntors. și pasărea care la fix anunța/ venirea ta amuțise. nu mai literaturiza zici..." (închipuind); „nu. nu. nu. buzele mele nu/ se vor retrage la odihnă. vor înălța un/ imn pe care ți-l vor șopti la ureche./ când voi da crezare umbrei care ești" (*verset*)...

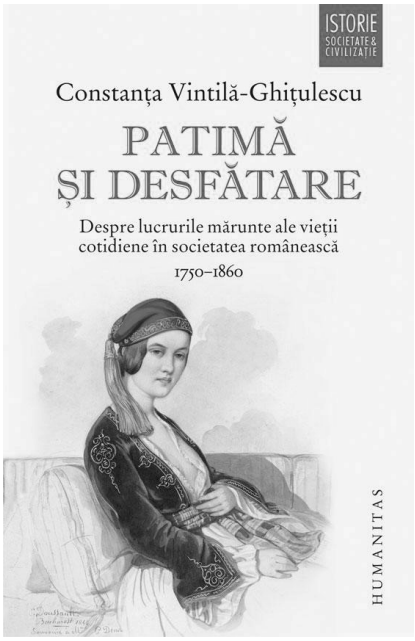
Un poem chintesențial, care atestă calitățile acestui lirism, de la vizionarismul de prim-plan și evitarea retorismului, la versificarea lucid supravegheată și strângerea „piliturii" imagistice după liniile de forță ale unui veritabil magnetism creator, este pictogramă, în definitiv una din artele poetice relevante ale volumului *Imago*: „în fiecare nefericită vocală la/ pândă o grenadă gata să arunce/ în cerul gurii textul în care/ ascunse așa-zisele contapunctice/ contrarii se lăfăie. un moment/ prielnic așteptând să provoace/ o inedită ortoepie-grafie fluidă/ ca privirea ochiului neadormit/ în postmodernismul tranșeu. acolo/ și mâinile ostenite își încearcă/ puterea sugrumând râsu-plânsu/ (...)/ inutil să explic că/ pe acest șezlong în care eu flutur/ o idee și-a făcut veacul moartea/ iar pielea suprarealistă a adevărului/ vie se îmbracă sărbătorește în/ trupul țâșnit pe ușa unei viziuni/ alergând până la sfârșit aiaia/ strigătul vocalelor a ă â e i o u." (*pictogramă*).

Avem aici elementele fundamentale ale unui lirism grav și așezat în retorte potrivite, între care reținem: aspirația către „o inedită ortoepie-grafie fluidă", afinitatea cu „postmodernismul tranșeu", cu „pielea suprarealistă a adevărului" și alți indici de reformulare a limbajului poetic.

În totul, *Imago* este cartea unor îndelungate experiențe poetice, reușind a structura psihismul doloric creator al unui poet care și-a construit, carte cu carte, un profil anume, original și cât mai identitar, în tumultuosul concert de valori lirice afirmate la sfârșit de secol XX și început de mileniu III...

Alexandru-Constantin BÎRZU

Cartea ***Patimă și desfătare. Despre lucrurile mărunte ale vieții cotidiene în societatea românească* (1750-1860)**, scrisă de Constanța Vintilă-Ghițulesu este o lucrare de referință privind viața culturală și socială în Țările Române în secolele XVIII-XIX, analizând aspecte legate de hrană, comportamente, obiceiuri culinare, igienă, epidemii și rânduieli legate de moartea omului.

Constanța Vintilă-Ghițulescu este doctor în istorie și civilizație la École des Hautes Ètudes en Sciences Sofiales, Paris (2004) și doctor în sociologie la Facultatea de Sociologie a Universității din București (2012). Cercetător la Institutul de Istorie ,,Nicolae Iorga". Aceasta a predat la Facultatea de Sociologie, Facultatea de Litere, Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității din București. Publică o serie de lucrări cade vizează aspecte legate de cultură și mentalități, multe dintre ele publicate în străinătate.

Lucrarea de față are un număr de 484 de pagini și cuprinde șapte capitole, împreună cu subcapitolele lor. Totodată, lucrarea de față cuprinde o bibliografie generoasă, alcătuită din surse inedite care alcătuiesc conținutul acestei cărți, surse edite, surse narative, studii de specialitate, dar și literatură străină.

Primul capitolul se intitulează *Hrana cea din toate zilele* și urmărește prezentarea tipurilor de hrană destinate diferitelor categorii sociale: săraci, bogați , călugări, orășeni, soldați, bolnavi, arestați. Fiecare categorie menționată avea un meniu diversificat în funcție de starea socială a individului. În cazul săracului, putem vorbi de o alimentație obișnuită bazată pe mămăligă, fiind însoțită de lapte acru, brânza, ouă,

pește, dar și verdețuri. La ocazii speciale, aceștia recurgeau la sacrificarea animalelor din gospodărie, un exemplu este tăierea porcului în ziua Crăciunului. Țăranii aveau o alimentație precară, ceea ce îi făcea vulnerabili la o serie de boli.

Postul, în acea perioadă, avea o semnificație deosebită, iar alimentația era limitată la anumite tipuri de preparate: pește, caracatiță, stridii, melci și raci. La masa bogatului, alimentul cel mai prezent este carnea fiind asezonată cu diferite arome. Fastul culinar era prezent la marile sărbători, atunci când musafirii ocupau locul la masă, iar în zilele obișnuite se revenea la o masă clasică. Cărțile de bucate au jucat un rol esențial în prepararea diferitelor aperitive. Călugării din mănăstiri aveau un regim al abstinenței. Postul este parte integrantă a vieții monahale, iar viețuitorul mănăstirii era obligat să țină un regim bazat pe leguminoase. În anumite momente ale anului bisericesc, se permiteau dezlegările, la anumite alimente precum peștele. La hramul mănăstirii, se ospătează toți săracii locului, împreună cu călugării. În cadrul orașelor, alimentele se găsesc la diferite tarabe unde animalele circula pe ulițe în tot cursul anului. Se remarcă diversitatea produselor de la icre, fidea, halva și fructe uscate. Hrana soldatului a constituit o problema legată de bugetul țării. Pe lângă dotarea vestimentară și militară, trebuia să se preocupe și de hrana soldatului care, de cele mai multe ori, era de o calitate slabă. Hrana bolnavului a constituit o preocupare importantă pentru spitale. Acestea investeau sume considerabile în a achiziționarea hranei pentru cei aflați în bolnițe. Hrana arestaților a însemnat și ea o preocupare pentru societate, hrana reprezentând un drept pentru condamnat în ciuda faptelor sale. Vinul a făcut, de asemenea, parte din alimentația oamenilor. Acesta nu era produs doar de oamenii locului, ci și de biserică. În secolul al XVIII-lea, biserica începe să producă vin pentru comercializare și interzice vânzarea lui fără aprobarea mitropolitului.

Capitolul II se intitulează *Civilitatea, ipolipsisul și jocul social.* În acest capitol se observă o schimbare a mentalităților și obiceiurilor privind boierii, negustorii, bogați, clerul. Începând cu secolul al XIX-lea, oamenii din Țările Române împrumută anumite obiceiuri din occident care, la început sunt străine, dar care vor căpăta contur în societatea românească. Trimiterea fiilor de boieri în mediile europene va avea o influență în adoptarea vestimentației, a moravurilor și a obiceiurilor intelectuale. Adoptarea bunelor maniere, folosirea cuțitului și a furculiței vor constitui un progres la nivelul păturilor sociale. Așa numitele manuale de ,,civilitate" își vor face apariția foarte târziu în secolul XIX. Folosirea tacâmurilor la masă au înlocuit folosirea mâinilor în degustarea preparatelor.

Al treilea capitolul se intitulează *Primineli și sulimanuri: despre igiena trupului și frumusețea chipului.* Capitolul de față aduce în atenție problema igienei într-o lume în care lupta cu ciuma, holera, sifilisul constituia o preocupare importantă. Lipsa săpunului a constituit o problema majoră, facilitând apariția epidemii-

lor care devastau comunitățile urbane. Lipsa igienei era prezentă la toate categoriile sociale: țărani, boieri și clerici, iar adoptarea unor norme de igienă s-a făcut treptat înființându-se băile publice. Călătorii străini au remarcat lipsa igienei în anumite comunități. Igiena a însemnat un proces de civilizare, care a căpătat evoluție lentă, dar care a contribuit la schimbarea societății. Hainele constituiau o necesitate pentru orice individ. Acestea se cumpără, se testează, se fură, se oferă sau se dau de pomană. Niciodată nu erau suficiente pentru toata lumea. Totodată, ele puteau sa fie contaminate cu dăunători sau să fie purtătoare ale unor moli precum ciuma, lepra, fiindcă hainele erau luate de pe trupurile celor decedați și reutilizate. De asemenea în vremea epidemiilor comerțul cu haine era interzis, pentru a stopa răspândirea molimelor. Frumusețea chipului a însemnat o preocupare frecventă a femeilor adoptând stiluri occidentale, răspândindu-se în toata societatea românească.

Capitolul lV se intitulează *Universul cotidian* și analizează modul în care era distribuită apa, atât de necesară în producerea hranei, dar și utilizarea ei în igiena personală. Aceasta presupunea un cost în mediul urban. Mahalagii, boierii, prăvăliașii, meșteșugarii și țăranii plătesc pentru a avea acces la cișmea. Cel responsabil cu strângerea venitului îi revenea suiulgiului. Aceste taxe erau destinate construirii sau reparării unor surse de apă. Problema mirosurilor este dezbătută în acest capitol aducând ca exemple: brutăriile, simigeriile, cârciumile, măcelăriile care, în urma activității lor, răspândeau mirosuri în spațiile publice. Totodată se produce o schimbare privind urbanizarea străzilor. Se face trecerea de la lemn la piatră, schimbând evoluția străzilor și aducând o schimbare a orașelor.

Capitolul V se intitulează *Sociabilitate și petrecere*. În secolul al XIX-lea, cafeneaua devine un spațiu al sociabilității unde toate categoriile sociale se aduna pentru a-și exprima doleanțele. Acest loc reprezenta un spațiu nu doar al servirii cafelei după moda occidentală. Toaca și clopotul au fost reprezentative pentru comunitate, acestea aveau rolul de a înștiința populația despre evenimente tragice, tunete, dezastre naturale, dar și pentru a aduce comunitatea în spațiul bisericii. Clopotul reprezenta un vestitor, utilizat la sărbători și vremuri de restriște. Muzica a reprezentat și ea un mod de a socializa și a petrece chiar și în vremuri tulburi.

Capitolul VI este denumit *grijile trupului și maladiile sufletului*. Acest capitol analizează comportamentele oamenilor in fata bolilor. Maladiile precum: ciuma, holera, sifilisul, variola, vărsatul, frigurile reprezentau o problemă majoră pentru comunitate. Pentru a ține sub control bolile, se apelează la măsuri de vaccinare. Dacă boierii se vaccinează împotriva maladiilor, comunitatea rurală privește măsurile de prevenție cu scepticism. Adesea bolnavii se raportau la sprijinul divin în mediul ecleziastic apelând la moaște pentru vindecare. Patimile trupului, care însemnau bolile erau parte a vieții cotidiene. Oamenii găseau adesea sprijinul la

vraci pentru rezolvarea problemelor vieții.

Relicvele sfinte reprezentau și ele o modalitate prin care oamenii apelau în vreme de încercare. Căutarea de miracole era o preocupare interioară, mulți găsindu-și sprijin în biserică. Prezența bolnavilor era omniprezentă fiind găsiți adesea prin bolnițe și în tinda bisericii.

Ultimul capitol poartă denumirea *la locul cel orânduit : previzibila moarte* analizează aspecte legate de moarte și preocupări legate de pomenirea celor adormiți. Moartea este prezentă în toate momentele unei zile, fie zi, fie noapte. Bolile, cutremurele, foamea au favorizat apariția morții.

Moartea nu ținea cont de vârstă, morțile fiind prezente încă de la vârste fragede până la cei bătrâni. Moartea nu poate fi trecut neobservată, omul moare sub privirile rudelor, vecinilor, prietenilor, ale mahalagiilor și ale cunoscuților. Gazetele erau principalele surse de informații, anunțând moartea unei persoane. Amplasarea mormintelor în spațiul bisericii se făcea în funcție de suma de bani a solicitantului. Comemorările legate de trecerea celor adormiți erau preocupare, netrecută cu vederea.

Boierii își donau partea de avere pentru sufletul celor morți. Săracii, vagabonzii, cerșetorii, prostituatele, veneticii ajungeau la groapa comună. Cel mai nefericit aspect era acela de a nu fi condus de cineva pe ultimul drum, cine să se ocupe de ritual înmormântării.

În concluzie, cartea *Patimă și desfătare. Despre lucrurile mărunte ale vieții cotidiene în societatea românească* reprezintă o lucrare de referință pentru istoria culturală, socială, dar și pe cea a mentalităților oferind o perspectivă largă asupra societății din secolele XVIII-XIX oferind o imagine de ansamblu asupra modului în care era percepută societatea cu diferitele aspecte legate de viața cotidiană, deloc mărunte. Această lucrare este esențială pentru cei care doresc să cunoască cele mai importante aspecte ale vieții cotidiene, aspecte care fac parte din normalul vieții omenești.

cuvinte cu poveste

Constantin TEODORESCU

Vânătatic

Profesorului ALEXANDRU METEA

Cuvântul *vânătatic* mi se pare familiar. Nu l-am găsit înregistrat în dicționare. E posibil să fie consemnat în vreun glosar dialectal. Mi se pare că l-am auzit în copilărie. Dacă memoria m-a înșelat, atunci fie este creația poetului Iosif Băcilă, fie este un lexem conservat în graiurile din Valea Almăjului, azi învechit și rar: „– Tăicuță, de ce e vânătacic / ceriul în departe? / – De-acolo, de la Semenic, / vin ploile și, dacă nu plouă, / nu avem ce culege / la toamnă de pe câmpuri!”. Versurile se găsesc în poemul *Anotimpuri* (1), care materializează original simțul naturii. Oricum, e o surpriză plăcută pentru un cititor de poezie sau pentru un iubitor de limba română.

La mirarea și fascinația copilului în fața culorii albastru întunecat, cu puternice reflexe violete, semnele muntelui provoacă mesajul-experiență de viață, prin vocea reprezentativă a bunicului. Astfel, în privirea copilului, culoarea neobișnuită depășește „impresia specifică produsă asupra ochilor de radiațiile de lumină reflectate de corpuri” (NDU). Dar muntele aduce și alte semne; „am râs, m-am bucurat, / chiar am plâns că / pe Muntele Semenic a nins.” (2). De la munte, ninsoarea coboară la poale, în Valea Almăjului. Bucuria jocului așteptat nu poate fi stăpânită. Sărbătorile de iarnă fără zăpadă pierd ceva din frumusețea lor.

Ca derivat, cuvântul s-a format din adjectivul *vânăt* și sufixul *-atic* în matricea genetică generală de la un „denominator semantic” (3), care a generat seme comune. „Funcțional, acest sufix moștenit are o dezvoltare limitată, conservând mai ales rolul de sufix adjectival.” (4). Ideea referențială se păstrează clar în exprimarea valorii peiorative: *muieratic* (în graiurile din Valea Almăjului, „(despre bărbat) cu apucături femeiești”, în paralel cu *muierotcă*, sau „afemeiat”), *zănatic*.

Dezvoltarea semantică s-a făcut prin păstrarea valorii adjectivale. Între *vânăt* și *vânătatic* se manifestă fenomenul de hiponimie față de hiperonim. Derivat fiind, exprimă nuanța, dacă ținem seama de funcția semiotică a culorii care își organizează un sistem de semnificații cerut de limbaj (5). În acest sens, pentru inventarul sensurilor termenului *vânăt*, citățm din DEX: „*VÂNĂT*, *-Ă*, *vineți*, *-te*, adj., s.n., s.f. I. Adj. 1. De culoare albastru-închis (cu reflexe violete).

Întunecat; plumburiu (din cauza ceții, a depărtării etc.). 2. (Despre ființe sau părți ale corpului lor) Învinețit; palid, livid. # (Despre penele unor păsări sau despre părul unor animale) Cenușiu bătând în albastru; sur. II. S.n. Culoare vânătă (I. 1). III. S.f. (Bot.) Pătlăgea vânătă.". Completăm cu semnificații din DER: „**vânăt**, (**vânătă**), adj. – **1.** De culoare albastru-închis, violet. – **2.** Cenușiu gri, se zice despre părul cailor. – Mr. *vinit*, megl. *vinăt,* istr. *viret.* Lat. *vĕnĕtus* (Pușcariu 1891; REW 9198; Rosetti, I, 172). – Der. *vânătaie* (var. *vânătare*), s.f. (pată vânătă pe corp; contuzie), cu suf. *-aie*, ca *apăraie*, *vâlvătaie*; *vinecior*, adj. (de culoare vineție; nume de cal); *vinețea*, s.f. (albăstrea, Centaurea cyanus; ciupercă, Russula aurata, R. delica, Lactarius volemus, R. integra; plantă medicală, Ajuga reptans), uneori și *vinețică*, cf. *vineriță*; *vinețiu*, adj. (livid, care bate în vânăt); *vineție*, s.f. (culoarea vânătă, vânăt); *(în)vineți*, vb. (a se face vânăt; a deveni violet).". În cuvinte compuse amintesc *prune vinete* (Scriban), *scai-vânăt*, *spin-vânăt* (*Dicționar de sinonime*), *piatră vânătă*, *bubă vânătă* (în descântece).

Pentru a exprima nuanța, de la palid la intens, prin structură derivativă semantică, în graiurile din sudul Banatului există termenul *vânătoni*. Sufixul *-oni* e productiv mai ales în clasa substantivelor și a adjectivelor, având valoare augmentativă: *aconi* „ac mare", *luponi* „lupoi", *lungoni*. Poate indica o stare (*văduvoni* „văduv"), folosindu-se chiar cu valoare colectivă (*Mărconi* „ai lui Marcu", *Pleșoni* „neamul lui Pleșu").

În circulație, se întâlnește și adjectivul *viorint*, cu sensurile „(rar) violet" și „vânăt", derivat din *vioară*, *viorea* „toporaș", și termenul *vioriu* „violet-deschis, liliachiu", ceea ce poate determina, în același registru, orice substituire, pentru pregnanța nuanței în contexte diferite. Îmi aduc aminte de reprezentări magice în enumerarea dintr-un descântec „de brâncă": „Bubă albă, / Bubă roșâie, / Bubă viorintă, / Bubă mohorâtă, / Bubă în nouă chipuri" (6).

Derivate asemănătoare cu *vânătatic* există în lista lui G. Pascu (7): *vișinatic*, *roșiatic*.

Aș face un gest de impietate de n-aș aminti versurile eminesciene: „Singuri voi, stejari, rămâneți / De visați la ochii vineți", cel puțin pentru efectele vizuale remarcabile, fiind vorba de ochii iubirii ideale care urmează dorul de dragoste al poetului și nostalgia.

Universul estetic, la nivel lexical, nu se caracterizează prin fixitate, nu permite tocmai substanța cuvântului poetic. Din acest motiv, nu mi se pare inutil să amintesc caracterul muiat al lui *r* în termenul *cer*, explicat, în unele cuvinte (*morari*, *ajutori*), prin conservarea unui apendice palatal (8), lexem dintr-o rețea de rezonanțe țintite de poet pentru mărirea expresivității.

În acest poem, se folosește tehnica unui limbaj care nu renunță la vorbirea de acasă, care recitește lumea copilăriei prin cuvintele Țării Almăjului, poetica postmodernității se altoiește pe viguroasa tulpină tradițională.

Semul cromatic „albastru care bate în violet" din termenul *vână-*

tatic, din necesitatea exprimării nuanțelor, a semnificației exacte, a cedat în concurența lexicală, micșorându-și aria de utilizare. Ca „sistem în mișcare" (9), limba noastră a împrumutat, mai ales din franceză, termeni care au îmbogățit vocabularul cromatic, fără a se pierde însă identitatea limbii. Româna a mai trecut prin momente grele. Aceste momente au fost depășite, deoarece ea are o mare putere magică de biruință: „Limba română este rostirea esențială a poporului nostru, din care putem deduce modul său de a gândi, de a simți și de a exista în și întru istorie" (Mihai Cimpoi).

Sigle:

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și tradusă din limba spaniolă, București, Editura Saeculum I.O., 2002.

DEX = * * *, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

NDU = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*, București – Chișinău, Editura Litera Internațional, 2006.

Referințe bibliografice:

1. Iosif Băcilă, *Amurguri înflorind sau Poimâinele celorlalte oglinzi*, Timișoara, Editura Artpress, 2018, p. 133.

2. *Ibidem*, p. 141.

3. Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas Educațional, 2005, p. 144.

4. Vasile Valentin Lațiu, *Observații asupra evoluției sufixului **-aticus** în limba română*, în AUT, XLI (2003), p. 107-112.

5. Vezi Angela Bidu-Vrânceanu, *Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*, București, Editura Academiei, 1976.

6. Emil Petrovici, *Folclor din Valea Almăjului*. Ediție îngrijită de Ion Marin Almăjan, Timișoara, Editura Waldpress, 2005, p. 137.

7. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, Librăriile Socec & Co, 1916, p. 99-103.

8. Eugen Beltechi, *Graiurile din Almăj. Fonetica*, Timișoara, Editura David Press Print, 2018, p. 190.

9. Eugeniu Coșeriu, *Sincronie, diacronie* și *istorie*, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 236.

cronici de familie din Romanați

Cristina LOGOFĂTU

Florea și Mihai Rădulescu

- Învățători, rude, prieteni -

Florea Rădulescu (1886-1954) a fost cea mai mare personalitate a satului Vișina Nouă din prima jumătatea secolului al XX-lea. Era un om deosebit, cu calități pe măsură. E drept că nu avea concurență în privința intelectualilor și oamenilor cu carte, fiind singurul din sat la un moment dat, dar biografia lui îl plasează incontestabil în fruntea înaintașilor vremii din învățământ și din rândul țărăniștilor...

În 1882 s-a încheiat cu succes întemeierea comunei Vișina, reînființată după ce cu aproximativ o sută de ani în urmă fusese jefuită și distrusă (probabil în 1800, când Craiova și Caracal la rândul lor au cunoscut jafuri, incendii etc.). Statul român făcuse oferta împroprietăririi unor categorii de țărani, cu condiția strămutării în noua așezare și a plătirii pământului, iar cereri au venit din toată zona (Redea, Scărișoara, Brastavățu, Vădastra, Potlogeni, Izbiceni etc)... Un inginer hotarnic a măsurat satul și câmpul, statul a trimis două modele de case pe pământ, recomandând să nu se facă bordeie, a construit fântâni, a deviat pârâul, a organizat primăria, s-a angajat un preot, s-a amenajat un cimitir, s-a lăsat în centru spațiu de școală și biserică, iar Vișina s-a înființat direct comună, fiind astfel avantajată.

Întemeierea de noi sate a durat o vreme, eram o țară predominant agricolă, cu boii se ajungea greu la distanțe mari, fiind o rețea mai densă de sate de dorit. Chiar pe teritoriul Vișinii s-au înființat în 1896 două cătune, inițial nici nume nu au avut, apoi unul a devenit Vișina Nouă, altul Principele Mircea, dar acestea depindeau de cei de la comună, nu se mai adresau direct prefecturii de la Caracal, pentru a fi sprijinite, așa că oamenii au fost împroprietăriți și lăsați să se descurce, la Vișina Nouă școala, de exemplu, funcționând în localuri închiriate în condiții improprii între 1903 și 1912.

În 1906 a fost numit învățător Florea Rădulescu, un tânăr de 20 de ani.

El era din Amărăști și avea un singur frate, mai mare, învățător la rândul lui, iar tatăl celor doi a fost câțiva ani jandarm, astfel putându-i susține financiar pe cei doi fii. De îndată ce a ajuns în sat, Florea Rădulescu s-a pus pe lucru. A făcut un recensământ, să identifice copiii și să-i înscrie pe clase și, sfătuit de gazdele sale, a întrebat lumea dacă ar da un coș de porumb pentru ca la școală să se facă bănci. A fost un an cu abundență de porumb,

așa că ce s-a plănuit s-a înfăptuit. În Vișina Nouă erau predominant țărani agricultori (care în jur de 85 % erau analfabeți și locuiau în bordeie, cătunul fiind nou, iar bordeiul cel mai lesne de făcut). În afara acestora, Florea Rădulescu îl mai amintește pe Costea Băluță, care ținea o prăvălie, iar ulterior în sat s-a stabilit un preot, Oprea Ștefănescu, care era și învățător și a funcționat pe ambele posturi aproximativ 30 de ani.

Florea Rădulescu era deci, inițial, singurul intelectual și singurul plătit de stat, bugetar am spune astăzi, din Vișina Nouă. Nu de aceea era însă o personalitate, ci pentru că a fost un învățător capabil și devotat, cu merite în zidirea a două localuri de școală la Vișina Nouă, apoi director de școală, președintele comisiei de examen de final de școală pentru satele din zonă, președinte al Asociației învățătorilor și învățătoarelor din Romanați, în 1915 primind medalia *Răsplata muncei,* clasa I (pentru munca depusă la școală și muzeu). În altă ordine de idei, a fost membru activ al PNȚ, mobilizat în Războiul de Reîntregire și a suferit ca tată în Al Doilea Război Mondial, având trei fii și un ginere mobilizați și răniți grav, iar după război a cunoscut etichetarea specifică epocii: chiabur, exploatator, speculant, dușman al poporului, origine socială nesănătoasă etc...

Mai menționez că s-a căsătorit cu o tânără cu o situație bună, care a avut pământ de la părinți și au avut 7 copii împreună, toți cu școli și profesii bune, dar soția i-a murit la 43 de ani și a rămas văduv, iar o parte dintre copii au moștenit problemele ei medicale, boli de rinichi...

Mihai Rădulescu s-a născut într-o familie de țărani mijlocași, cu șase copii: cinci băieți și o fată. La finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea era o perioadă de fixare a numelor, iar în această familie avem un caz interesant: tatăl, Gheorghe Radu Diaconeasa, înregistrează copiii cu trei nume, unii sunt Diaconeasa, unii Georgescu de la Gheorghe și unii Rădulescu de la Radu. Un frate mai mare, Ioniță Georgescu, a fondat în 1908 școala din Câmpu-Părului, iar un alt frate, Ion Gh. Rădulescu, a fost mult timp revizor școlar al județului Romanați.

Mihai Rădulescu a fost un învățător deosebit, cu o activitate asemănătoare celei a lui Florea Rădulescu. Mai întâi a profesat la Stăvaru, unde a inițiat construirea școlii între 1922-1924. Apoi s-a mutat la Obârșia Nouă și s-a implicat și acolo în construcția unui local pentru școală, cu patru săli de clasă. Mihai Rădulescu a fost recompensat de minister cu *Gradația de Merit* și *Medalia Muncii* clasa I. A participat ca sublocotenent la Primul Război Mondial și a fost decorat pentru fapte de vitejie.

Din punct de vedere politic a fost țărănist, asemenea prietenului său, Florea Rădulescu. Numele lui Florea Rădulescu apare mai des în presa locală și de partid, probabil și fiindcă era mai cunoscut datorită funcției de președinte al Asociației învățătorilor, totuși în cel puțin două momente importante Mihai Rădulescu l-a secondat. Astfel *Dreptatea* din 9 august 1934, în articolul Ședința comitetului județean al partidului național-țărănesc din Romanați, redă, între altele, organizarea în vederea alegerilor ce urmau și sunt prezentați responsabilii celor douăzeci de secții, iar între acestea Vădastra, unde sunt numiți cei doi învățători: Florea și Mihai Rădulescu. Tot *Dreptatea* din 26 iulie 1946 prezintă *Membrii comitetului județean Romanați* și acolo întâlnim iarăși numele celor doi învățători. Alegerile de atunci au fost între ultimele strădanii de menținere a democrației, în care cei doi învățători cu conștiință civică s-au implicat, fără sorți de izbândă însă, din cauza înțelegerilor internaționale ce ne aruncau în sfera de influență sovietică.

Fiul lui Mihai Rădulescu, Dumitru (Mitică), s-a implicat, de asemenea, în politică, fiind tot țărănist, ca tatăl său. În *Dreptatea* din 20 decembrie 1936 este prezentată activitatea de la congresul din Caracal și, între alți vorbitori, este menționat Mitică Rădulescu din Obârșia, care reprezintă organizația de studenți a PNȚ. Nu este prima dată când a susținut un discurs, numerele din 15 decembrie 1935 și 9 mai 1936 (articolele Ședința cercului studenților *romănățeni*, respectiv *Consfătuirea asociației studenților romănățeni* țărăniști) prezentând alte intervenții ale celui ce a urmat pașii părintelui său atât ca profesie, cât și ca opțiune politică.

Dar am anticipat viața de familie... Mihai Rădulescu s-a căsătorit cu Elena Ionescu, fiica învățătorului Ion Ionescu din comuna Redea. Împreună au avut doi copii: numitul Dumitru (1914-1982) și Eugenia (1911-1996). Nemaiputând, în noul regim totalitar comunist, să-și afir-

me susținerea pentru PNȚ, tatăl a fost șase ani pe front și în prizonierat, apoi a fost profesor de științele naturii și chimie la liceul Ioniță Asan din Caracal.

Mihai Rădulescu, asemenea lui Florea și Constantin, a fost greu încercat de un deces în familie, soția lui stingându-se în 1921. Astfel s-a recăsătorit și a mai avut un fiu, Constantin.

Nepotul lui, profesorul universitar Vicențiu Rădulescu, fiul lui Dumitru Rădulescu, mi-a oferit fotografia lui Mihai Rădulescu și o parte din informații, care, alături de caietele de însemnări (publicate) ale lui Florea Rădulescu și fotografiile și amintirile rudelor lui, stau la baza acestui articol.

În continuare voi reda câteva momente din viețile celor doi, oglindite în câteva paragrafe din memoriile lui Florea Rădulescu, pentru că a avut har de povestitor și lectura textelor lui este, dincolo de formele vechi ale limbii noastre, o experiență întotdeauna plăcută. În primul fragment „protagonist" este examenul de admitere pentru Școala Normală din Craiova (1900), iar în al doilea cititorul va observa, spre finalul lui, că Mihai deja nu mai era...:

Împlinisem patrusprezece ani la 18 aprilie 1900 – vârsta cea mai mică pentru a te putea înscrie la examenul de admitere în școala normală de învățători. Nu se aproba nicio cerere de dispensă de vârstă. Încercase fratele meu, cu vreo trei ani înainte, o astfel de manevră, trimițând la timp actele prin poștă, dar, când s'a prezentat la examen, a fost respins, pentru limită de vârstă:

— Tu să te duci acasă, să mai mănânci dovleac! Ești încă mic, băiatule, să vii la anu'!

Așa i s'a spus dela școală, dându-i-se înapoi actele, dar anul următor măcar că li s'a dictat să scrie ,,Povestea unui om leneș", lucrare foarte grea pentru patru clase primare, iar la aritmetică o problemă cu multe chițibușuri, el a putut fi admis bursier. Așa că după Sfântu' Ilie încep eu, sub conducerea lu' nenea, ,,prepararația" pentru examen. Era nevoie de strașnică pregătire, fiindcă pentru 30-40 de locuri se prezentau câte patru-cinci sute de concurenți, dintre care unii mai aveau și rude pe la Ierusalim: ba un unchi profesor, ba oameni politici ca Dincă Schileru dela Gorj ori Pavlică Brătășanu dela Romanați, așa cum a fost în toate timpurile și cum s'ar putea să mai fie pe unele locuri chiar și astăzi. Obiectele de pregătit: româna, matematica, istoria și geografia țării și a provinciilor locuite de români: Transilvania, Temișana, Crișana, Maramureșul, Bucovina, Basarabia, Macedonia, Istria. Loc ales pentru pregătire: în grădină, la umbra prunilor, nesupărat de nimeni decât de chemarea prunelor și a merelor vărătice, care dăduseră în pârg – așa cum le plac copiilor – și, care parcă mereu îmi făceau cu mâna. De română și de matematică nu mă temeam. Le mai repetasem în cele două clase de gimnaziu, pe care le făcusem la Caracal, unde cheltuisem mulți din polișorii de aur, adunați în timp, cu mare grijă, de mama, dar la istorie și geografie eram tufă, tufă de Veneția. Uitasem tot, și ce învățasem în clasele primare și mai cu seamă ce nu învățasem. Iar la liceu ne pisa capul cu toți Kufu, Kafra și Menkera, înțepeniți de mii și

mii de ani în piramide ce străjuesc întinderea pustiurilor, pe când la geografie colindam cu gândul încurcat peste mări și țări depărtate de noi... Asia, Africa, America, Oceania... Dam zor mereu, dar într'o lună nu se putea pătrunde cu învățătura tot ce este sorocit pentru un an întreg.

Vara a trecut repede și, odată cu sfârșitul ei, ne ia căruța și ne duce la Craiova, peste 60 de km, pe întâiu septembrie, când se începea examinarea candidaților. Găzduiți la hanul ,,Andrei Pascu", plăteam câte zece bani de fiecare pe zi, cei 7-8 copii înghesuiți într'o cameră cu două paturi mari, peste care erau aruncate niște rogojini vechi. Mâncare aveam de-acasă, pentru câteva zile, care odată mântuită, intru în grija lu' nenea. El purta și grija și punga, din care cheltuia în fiecare zi pentru mine o sumă fixă – 25 de bani, ca după buget, făcând strașnice economii, al căror rost eu nu-l înțelegeam.

Mai târziu, mi-a spus el că din economiile făcute și-a cumpărat un ceas ,,de ocazie", care n'a mers decât ,,cu ocazia" cumpărării, o zi, o singură zi, ziua în care el, nenea, a devenit fericitul elev purtător de ceas. Stam în gazdă, între alții și cu Rădulescu G. Mihai, de fel tot din Amărăști, ca mine, tot din mahalaua noastră, dar din alt neam: el din Radu Gheorghe Diaconeasa, eu din Ilie Radu Câță. Venise și el tot pentru examen. Repetam lecțiile împreună în timp ce se făcea vizita medicală și proba la muzica vocală a celor peste cinci sute de candidați, pentru treizeci și nouă de locuri... Într'o zi, mă ia el deoparte și, conspirativ, mă întreabă:

— Mă Floreo, tu ai pe cineva? Cică ăștia toți au protecție.

— N'am pe nimeni, mă Mieiță! Dar, dacă toți au protecție, e cu atât mai bine. Dintre toți, o să aleagă și ei pe ăi de-or avea norocul să răspundă mai complet la examen.

— Mă, eu am o scrisoare dela Dină Mărăscu. E pentru un profesor, care pe vară a stat la conac la moșia lu' Dină. Mie mi-e frică să mă duc singur. Nu mergi tu cu mine? Uite scrisoarea...

Îmi întinde el un pliculeț, în care era băgat un cartonaș, o carte de vizită. Îl iau și-l privesc în soare. Printre lipiturile plicului, pot citi: Rădulescu... nepot... rog... foarte mult...

— A, bine! zic eu, mergem mai pe seară.

Și, înainte de asfințitul soarelui, iată-ne în fața ușii dela casa profesorului Vasile Ion Georgian. Mihai îmi dă scrisoarea și mă împinge înainte, îndemnându-mă:

— Bate tu, mă!

Ridic eu mâna'n sus, îndoiesc degetul ca pentru bătaie în ușă, stau puțin, dar după câteva clipe de îndoială renunț.

— Bate, mă, fire-ai al dracu', că n'o să ne taie!

Cioc, cioc, cioc, de trei ori lovesc eu modest în ușă.

— Intră! se aude glas dinlăuntru.

Deschidem și intrăm. Profesorul sta pe scaun și citea o gazetă.

— Sărut mâna! noi de colo, cum ne pogodiserăm (gândiserăm, n.ed.) mai din vreme.

— Bună ziua! Ce vreți, mă?

— Avem o scrisoare dela conu' Dinu Mărăscu.

— Intră! Dă-o'ncoa!

Dau eu scrisoarea, profesorul rupe plicul, citește și întreabă:

— Care e Rădulescu Mihai?

Mihai, care întâia oară da ochii cu un profesor, gândind cine știe unde, neatent, nu înțelege întrebarea și se uită la mine, semn care îndreptățea pe profesor să creadă că eu sunt Rădulescu Mihai.

— Ăsta e, răspund eu, văzând că Mihai tace, tace ca un mut.

— Da' tu cine ești?

— Eu sunt vărul lui, Domnule Profesor!

— Și cum te cheamă?

— Rădulescu I. Florea.

Se cam potrivea: Rădulescu G. Mihai... Rădulescu I. Florea... Citește profesorul din nou peste bilet, apoi întreabă:

— Știți voi ceva carte, măi băieți?

— Da, Domnule Profesor, încredințez eu, care mai stătusem de vorbă și cu alți profesori pe la gimnaziu, unde prinsesem ceva-ceva din chiolhanurile haimanalelor dela liceu.

— Bine! S'aveți grijă să răspundeți cu băgare de seamă la întrebări! Plecați!

— Sărut mâna, să trăiți! zicem noi în amestec de vorbe, îmbulzindu-ne spre ușă și împiedicându-ne în preșurile așternute peste scândură.

A doua zi, lucrările scrise. La română, dictare: ,,Ierna": ,,De adi dimineța s'a vedut că vremea se va schimba. Se cunoscea că peste di va ninge. Până la amedi, Dumnedeu..."

Așa se scria ortografia (unele accente se puneau pe alte silabe, iar litera *d*, scrisă cu virgulă sub ea, se citea *z*, n.ed.) în anul 1900... La aritmetică, un exercițiu cu numere zecimale, pe care atât eu cât și Mihai, care stătea lângă mine, l-am lucrat absolut exact. Terminate lucrările scrise, mă duc la nenea, la internat, să-i spun isprava.

— E, ce-ai făcut?

— Am făcut bine. Ne-a dictat ,,Ierna".

— Erna, cu accent pe e, fără să-i spun că înaintea lui e am pus pe i.

Poc, poc! două palme de mi-au țiuit urechile.

— Idiotule! O să te duci acasă la dovleac!

Am luat-o la fugă prin curte, am sărit peste zidul școalei și până la terminarea definitivă a examenului n'am mai dat pe la el. M'a bătut pe nedrept, fiindcă făcusem teza dela română fără absolut nici o greșală, pentru care mi s'a dat nota zece. Dar am fost bătut și pe drept – zicea mai târziu nenea – că cică nu știam să-i spun lui așa cum trebuie. La oral, eu cap de serie: Rădulescu I. Florea, Rădulescu G. Mihai și alți patru-cinci. Cărți de citire, pe masă, lângă care era rânduită comisia de examinare. Luăm câte una și ne dă să citim: ,,Satură-te de cireșe!", fiecare câteva rânduri, apoi analiza gramaticală, sintactică și etimologică. Citesc eu titlul: ,,Satură-te de cireșe!"

— Analizează tu, Rădulescu Florea, ce-ai citit.

Și unde încep eu ca o moară:

— Analiza sintactică: aceasta este o propoziție, pentru că este o gândire scrisă și spusă. Este o propoziție exclamativă dezvoltată. Și este exclamativă, pentru că o citim cu ton exclamativ, iar când o scriem, punem la sfârșit semnul exclamării – semnul mirării. Propoziția aceasta este dezvoltată pentru că pe lângă un subiect și predicat, mai are părți secundare. Subiectul este sub-înțeles, *tu*, iar predicatul *satură*.

— *Te*, completează profesorul.

— Da! Predicatul este verbul reflexiv *satură-te*. Au mai rămas vorbele *de cireșe*, care sunt complement, pentru că întregesc înțelesul predicatului *satură-te*. Complement nedrept: satură-te de ce – de cireșe. Fără să mă opresc ori fără să fiu oprit, zic: analiză etimologică: *satură-te* este verb la forma reflexivă, conjugarea I, modul imperativ, persoana a II-a, numărul singular, *de* este prepoziție. *Cireșe* este substantiv comun, de genul feminin, numărul plural, nearticulat. Articulat ar fi cireșe-le, cireșe-lor, al cireșe-lor.

— Bine! Foarte bine! apreciază profesorul, luând din privire și avizul celorlalți membri ai comisiei, care fac din cap semn afirmativ.

— Rădulescu Mihai, citește mai departe...!

O frază, o încâlcire de propoziții-uni, care de abia a fost descurcată cu foarte mare greutate de restul seriei, din care s-a ridicat puțin peste nivelul comun figura unui pui de gorjan îmbrăcat mocănește, Răgălie Ion. Știam, după cât mi-aduc aminte, toate felurile: declinare, sintaxa, apoi conjugările la toate cele opt moduri, trecându-se verbul prin forma activă, pasivă și reflexivă, tot, tot, dar dacă mi s'ar fi pus în față un bob de orz și unul de ovăs, n'aș fi putut face deosebirea între ele. Și doar trebuia să mă fac învățător al plugarilor. Așa se învăța cartea pe la 1900.

La aritmetică un exercițiu de scădere cu fracții ordinare, având numitori diferiți, apoi rezultatul împărțit la o fracție ordinară. Comisia rămâne și aci foarte mulțumită, dar, pentru verificare, mi se dă și următoarea problemă de geometrie: minutarul unui ceasornic de părete are lungimea de 26 centimetri. Cât e de lung drumul pe care-l face vârful acestui minutar într'o zi, socotită fiind ziua de 24 de ore? Mă uit eu la datele problemei, le pun una în fața alteia, încerc să stabilesc o legătură logică între ele, dar văd că nu merge. Ca să nu spun vreo gugumănie, tac.

— Care poate s'o facă? întreabă profesorul, cercetând cu privirea candidații din întreaga serie.

Răgălie iese din rând și vine lângă mine la tablă, îmi ia creta din mână, trage o linie curbă închisă (mersul vârfului dela minutar), fixează centrul, duce raza (minutarul) și precizează că vârful razei – al minutarului – face o circumferință pe oră, deci de două ori raza (26 cm) înmulțit cu 3,14.

— Da, pe fiecare oră, mă reped eu, luând vorba din gura lu' Răgălie, iar în 24 de ore...

— Lasă, Rădulescu, acum Răgălie este maistorul.

Trec la loc prin spatele comisiei și din fugă îmi arunc ochii la creionul profesorului, care îmi corecta nota tot încolăcind creionul peste ea și scăzând-o la 8. Ceilalți candidați, la aritmetică, tămâie. La istorie, ah..., și acum îmi sună, îmi sună în urechi, de câte ori mi-aduc aminte, îmi sună ca un tocănit de ciocănitoare pe scoarța uscată a copacului, așa aud înșirate silabele ieșite din gura profesorului, formulând subiectul:

— Șer-ban-Can-ta-cu-zen.

Rămân încremenit. Niciodată n'auzisem și nici nu văzusem scris ca piciorul vreunui domn cu numele de Șerban Cantacuzen să fi urcat treptele tronului de domnie, nici la munteni, nici la moldoveni.

— Nu e la noi în carte, Domnule Profesor, zic eu cu oarecare îndrăzneală.

Răgălie ridică degetul. Singurul. Toți ceilalți cu ochii țintă la el, cu ciudă, cu mânie.

— Spune tu, Răgălie!

Și numai că începe Răgălie să povestească, pe nerăsuflate, cine a fost Șerban Cantacuzen, anii de domnie, participarea la asediul Vienii în anul 1683, aducerea porumbului în țară, tratat de comerț cu...

— Bine! Bravo, Răgălie! pecetluiește profesorul răspunsul atât de complet și de bine spus de mocăneciul din județul Gorj.

— Vedeți, mă? zice profesorul, uitându-se mai mult la mine, la ăsta-n carte cum e? La voi de ce nu e? Spune tu, Rădulescu Florea, Dragoș Vodă – Bogdan.

Încep să povestesc. Membrii comisiei discută între ei, în șoaptă, probabil cazul lu' Răgălie, cercetând mereu notele obținute de el la lucrările scrise. În timpul ăsta, povestirea mea, care era foarte scurtă, că știam prea puțin despre întemeierea Moldovei, se isprăvește. Ca să nu tac așa de repede, mă folosesc de neatenția profesorilor, o iau dela'nceput, spun cât știu și apoi iar tac.

— Ălălalt, mai departe! zice profesorul, uitându-se la Mihai.

Ce să mai spună Mihai mai departe când eu spusesem lecția, toată lecția și încă de două ori? Se termină examinarea și la geografie, începându-se cu cel din urmă din serie, despre geografia Macedoniei, rezolvată în întregime tot de Răgălie, revenindu-mi la rând o chestie foarte ușoară, afluenții Siretului, pe care îi știam ca pe apă, ca pe apa Siretului. Examenul sfârșit, președintele comisiei mă întreabă, uitându-se în catalogul de examinare:

— Tu ești Rădulescu I. Florea?

— Da, Domnule Profesor!

— Și tu Răgălie, da?

— Da, Răgălie C. Ion mă cheamă pe mine, răspunde mocănetele.

— Bine! Ieșiți afară.

Eram sigur de reușită. Doar că nu ne spusese comisia: Voi, Rădulescu Florea și Răgălie, ați reușit. Bucuros peste fire, dau fuga la nenea, să-i povestesc cum s'a desfășurat examenul, dar iar am început-o prost. Cum am ajuns la el i-am spus că doar pe Șerban Cantacuzen nu l-am știut și o problemă de geometrie... Îl văd necăjit, din nou necăjit, gata să mă altoiască, dar n'a făcut-o.

— Mă, nu fi zăpăcit, spune tot dela început și până la sfârșit cum a fost.

Îi dau eu toate lămuririle, cum s'au petrecut faptele, apoi cum am făcut la teze, după care, dând îndoielnic din cap, îmi zice el:

— De, după cum spui tu – dacă nu minți – poate că ai să reușești.

— Lasă, bă nene, ce mai ala-bala, știu eu, am reușit...!

Și cu această siguranță am plecat la Amărăști, *cu Mieiță 'ntr'o căruță, mână caii nea Gheorghiță,* eu vesel, Mihai ceva mai puțin, dar cu nădejdea la profesorul Vasile Ion Georgian. Peste câteva zile se afișează lista reușiților: treizeci și nouă de reușiți, în frunte cu Georgescu Grigore, iar eu al patrulea. Află Georgian – profesor de germană la Normală – că s'a dat rezultatul și pornește șontâc, șontâc, amenințând de un picior, spre școală. Citește lista, afișată pe zidul locuinții portarului. Nepotul lu' Dină Mărăscu nu figura pe listă. Ridică profesorul bastonul în sus, îl bagă pe sub foaie, o rupe, lista cade jos, iar Georgian o ia și o bagă mototol în buzunar.

— Mizerabilii...!

Atât a zis. Pleacă șontâcăind mai apăsat spre cancelarie, unde, în scurtă vreme, o altă listă este afișată, listă pe care figura și Rădulescu Mihai al 24-lea, în total 39+1=40 de reușiți și admiși. Se greșise lista. Așa era pe vremea de demult.

Om fără noroc ca Mihai la examen eu n'am mai văzut. La română o frază încurcată de nu puteai să-i dai de capăt, la matematică problema cu afurisitul de minutar dela ceas – ceasul rău și nimic altceva –, la istorie continuarea dela mine, care storsesem de două ori pe Dragoș și Bogdan, la geografie Macedonia. Candidat fără noroc. Noroc totuși că a fost admis. Elev normalist, Mihai se înfățișa ca un element ordonat, blajin, bun coleg, cinstit, dar, mai presus de toate, sârguitor, foarte muncitor. Ajunși în clasa a cincea, eram eu și cu el aproape nedespărțiți. Niciodată nu ne-am certat. Un băiat înțelegător, pe deplin înțelegător.

***

Iar anul de grație 1906, an de jubileu pentru cei patruzeci de ani de glorioasă domnie ai Regelui Carol I, ne aduce plocon cele patruzeci de diplome pentru cei patruzeci de fericiți admiși în 1900, diplome eliberate pe numele de botez și de familie cu care venisem, fără ca Ministerul Instrucțiunei publice să țină cont de numele de botez și răsbotez pe care le căpătaserăm în cei șase ani de școală, nume cu care ne identificaserăm pe deplin, dar despre care nici măcar la rubrica observațiuni din Diploma de Capacitate, nu era menționat că:

Pe unu'l cheamă Grivei
Pe Teodor, Motocei
Anghel poreclit Bărzei
Haralambie Strigoi
Pe-altu'l cheamă Vasilache
Iar pe Mihnea Samurache
Pe Iosif Nas Ascuțit
Din Palestina venit
Lu' Dobre-i zicea Bulgar
Altuia-i ziceam Măgar
Lu' Biță, cum spun, Moroi
Hefaistos știut de voi
Foarță – obraz de catran
Poreclit de noi Țigan
Șerbănescu zis Asin
Mărăcinescu – Nas Cârn
Sterea – Vieru din Daneți
Și-alte nume de băieți
Alte nume încurcate
Ce nu pot fi scrise'n carte:
Al lu' Florea Ilioasa
Al lu Porcu' din Răcoasa
Al lu' Ion Constantinescu
Chioru – Fănică Popescu
Rafael Nicolaescu
Al lu' Florea Rădulescu.

Și'ncă multe în *escu*, toți primiți în Școala Normală pe leat 1900 și consacrați învățământului în anul de grație și de jubileu 1906, cu mențiunea că nu reușiții cei dintâi la examenul de admitere în școală au fost cei mai buni elevi ori cei mai de ispravă învățători.

Așa, Ilioasa, admis printre cei din urmă, având și protecție pe Vârdare, profesorul de lucru manual, a fost un strălucit element în școală, o vie sclipire de inteligență, un sănătos raționament, clasificat întâiul pe țară la examenul de capacitate, cu media zece, ajungând printr-o muncă supraomenească profesor la școala secundară, se manifestă din plin pe

teren publicistic, producând lucrări didactice de o deosebită și netăgăduită valoare. Iar Mihai, numit învățător la școala din Obârșia Nouă, găsește aci o situație nenorocită, deplorabilă.

— Auzi mă? îmi spune el necăjit într'o zi, prin anul 1908, chiar în primul an al lui de activitate, auzi? Mi-a făcut revizorul inspecție la școală. M'a notat cu *foarte rău*. Cică să mă pedepsească.

— Păi de ce, mă Mihai?

— Cică școala mea e dărăpănată, nevăruită, fără mobilier, fără lemne de foc, fără om de serviciu, o dărâmătură, o adevărată cloacă. Auzi, mă? Cloacă! mă izbește el cu pumnul în piept așa de tare, că am înțeles pe deplin tăria cuvântului. Așa a scris revizorul în condica de inspecție: cloacă! Și, fără să mai aștepte cuvântul meu de consolare și de îmbărbătare: da' lasă! O să vază ei cine e Mihai Rădulescu...!

A plecat tare oțărât, mereu amenințând cu capul și cu degetul întins al mâinii drepte, amenințând viitorul care, după hotărârea și încrederea lui, trebuia să i se supună. Și i s'a supus. Trecând prin Obârșia Nouă, satul lui Mihai, ochiul călătorului se oprește pe impunătorul local de școală, care se ridică mândru, în mijlocul unei cuprinzătoare grădini, plantată cu pomi, bine împrejmuită, cu fântână de piatră în față, o școală nouă cu mobilier nou, cu bogat material de învățământ, cum arareori poți întâlni. O școală modernă. Aceasta este opera lui Mihai, a celui trecut nu de mult în Viața fără de sfârșit, este opera lui Mihai Rădulescu. Cu sforțări ce întrec puterea omenească, cu răbdare de fier, cu metodă, muncind și prinzând cu mintea sa viitorul, l-a sădit în mijlocul prezentului, în mijlocul timpului pe care l-a trăit, pe care l-a stăpânit și pe care l-a folosit, dăruindu-l în întregime școalei de care s'a legat toată viața, izbutind astfel vrednicul Mihai Rădulescu să reușească tot așa de bine, să reușească printre cei dintâi la examenul dat în viața lui de adevărat apostol.

Țara Românească Medievală

Florian COPCEA

Argumente privind a doua Mitropolie a Țării Românești

Reorganizarea Mitropoliei ,,a toată Ungrovlahia" prin segmentarea în două eparhii cu statut identic, pe de o parte *Mitropolia Ungrovlahiei* (cu jurisdicție confesională în ținuturile de la răsărit de Olt) și pe de altă parte *Mitropolia Severinului* (cu influență canonică la vest de același râu), nu a slăbit în Țara Românească puterea Bisericii creștin-ortodoxă aflată sub oblăduirea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, autoritate supremă a Ortodoxiei. Rațiunea pentru care s-a recurs la acest demers de întemeiere, în 1370, a Mitropoliei Severinului este bine reliefată în chiar textul actului său de naștere emis de Patriarhia Bizanțului: ,,cu trecerea timpului neamul acestui loc (al Țării Românești – n.n.) s-a nimerit să fie numeros și aproape nemărginit, încât un singur arhiereu nu mai e de ajuns la atâta popor spre a-i putea supraveghea pe aceștia în privința celor duhovnicești și a-i învăța lucrurile cele folositoare sufletului și mântuitoare, de unde a fost necesar să mai fie hirotonit încă un arhiereu pentru locul acela, lucru pe care și de această dată l-au cerut stăpânii de acolo".

Se știe că în luna octombrie 1370 sinodul Patriarhiei Ecumenice recunoscuse cererile voievodului Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab, și al „păstorului legiuit a toată Ungrovlahia cu rangul de mitropolit preacinstit, spre binecuvântarea și îndreptarea duhovnicească a domnitorului, copiilor lui și a întregii sale domnii", Iachint, că o singură eparhie nu putea face față nevoilor creștine ale românilor. Drept urmare, s-a luat act de nenumăratele lor cereri îndreptate spre capitala bizantină și s-a hotărât înființarea Mitropoliei Severinului. De fapt, la această decizie sinodală a concurat mai mulți factori, pe care îi vom enumera mai jos: Mitropolia Ungrovlahiei nu mai putea ține piept prozelitismului heterodox, extinderii catolicismului, încălcarea canoanelor de mitropolitul Ioanichie al Bisericii Ortodoxe Sârbe care își luase titlu de patriarh, ridicând arhiepiscopia de Pec la rang de patriarhie (cu jurisdicție asupra credincioșilor ortodocși din Serbia și din celelalte ținuturi slave din jurul Serbiei) și nu se identificase o altă soluție pentru aplanarea ,,conflictului" generat de unele delațiuni la adresa lui Iachint, socotit ,,un călcător și disprețuitor" al Bisericii celei Mari. Surse istorico-documentare avute la dispoziție

ne relevă faptul că prin măsurile luate de Patriarhia Ecumenică, mitropolitului Iachint, până atunci al ,,toată Ungrovlahia", i se reduce autoritatea religioasă la o parte a Ungrovlahiei, ,,adică al unei jumătăți", el devenind ,,al Ungrovlahiei". Această modificare de titulatură a fost determinată, desigur, de numirea dicheofilaxul patriarhiei Bisericii de răsărit, grecul Antim Critopulos, ,,mitropolit al unei părți din Ungrovlahia, adică al unei jumătăți". În noiembrie 1370 Antim este hirotonit arhiereu și i se mai încredințează și demnitatea de locțiitor al scaunului de Melitene. Din acest moment, în actele patriahale Iachint și Antim sunt menționați sub formula ,,cei doi ai Ungrovlahiei", sau pentru a se face distincție între primul, aflat în scaunul din Argeș, ,,cel al Ungro-vlahiei", iar pentru mitropolitul Antim, aflat în scaunul din Severin – apare sintagma ,,celălalt al Ungrovlahiei" și, nu rareori, ,,cel al Severinului".

În manualul de diplomatică bizantină, *Ekthesis Nea*, elaborat în timpul patriarhului ecumenic Nilos Kerameos (1379 –1388), descoperim o precizare care vine să clarifice statutul fiecăruia dintre mitropoliții Țării Românești: „mai pe urmă au fost creați și în Ungrovlahia doi mitropoliți; dintre care unul celui de Nicomedia și se cheamă exarh a toată partea ungurească și al plaiurilor, iar celălalt se cheamă mitropolit al unei părți a Ungrovlahiei și deținând locul celui de Amasia".

Ceea ce trebuie reținut, primul arhiereu menționat nu poate fi altul decât mitropolitul Iachint (care în 1348 figura mitropolit la Vicina, iar în 1352 la Câmpulung, fără însă ca acest titlu să-i fie recunoscut aici de Patriarhia ecumenică din Constantinopol) al cărui episcopat la Argeș este atestat între anii 1359 –1372, iar cel de-al doilea – Antim, la Severin, între 1380 – aprox.1401. Un element determinant în reconstituirea momentului care a pus bazele primei mitropolii a Ungrovlahiei l-a constituit gramata patriarhală din luna mai 1359 a patriarhului Calist I (1350 – 1354, 1355 – 1363), prin care îl va informa pe voievodul român Nicolae Alexandru Basarab că soborul său a fost de acord cu strămutarea lui Iachint pe scaunul Țării Românești, ca să devină „păstor legiuit a toată Ungrovlahia" (Vlahia dinspre Ungaria), evident „sub oblăduirea preasfintei Mari Biserici" cu reședința pe Bosfor. Din 1397 s-a păstrat și un pitac al patriarhului ecumenic Matei I (1397 – 1410) către mitropolitul Ungrovlahiei (Antim Critopulos), căruia i se acordă și titlul de exarh „a toată Țara Ungurească și al Plaiurilor". El a sprijinit activitatea cuviosului Nicodim desfășurată în direcția reorganizării, după regula athonită, a numeroase așezăminte monahale și sihăstrești pentru a înmulți astfel numărul celor existente deja în spațiul valah și nu numai. Iachint a avut și o contribuție esențială la orientarea religioasă ortodoxă a domnitorului Nicolae Alexandru Basarab, știut fiind faptul că avea unele afinități pentru catolicism, după cum rezultă dintr-un document al Cancelariei Papale de la Roma care îl declarase drept ,,credincios al Bisericii Catolice". Totuși, durata cârmuirii celor doi este incer-

tă și controversată. Sunt izvoare documentare care fac unele precizări în legătură cu prezența lui Antim la sinodul din Constantinopol și în calitatea de ,,locțiitor al scaunului metropolitan din Nicomidia" (în Asia Mică).

Din *Pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei* aflăm că după moartea lui Iachint, în august 1372, scaunul metropolitan din Argeș este ocupat de Hariton (1372 – 1380), egumenul mănăstirii athonite Cutlumuș (cunoscută și sub numele de „Lavra Țării Românești"), totodată, din 1376, și Protos al mănăstirilor de la Sfântul Munte. Lui i se datorează și diligențele făcute către Patriarhia bizantină, la rugămintea expresă a domnitorului Vlaicu Vodă, de a li se îngădui monahilor români de la Muntele Athos să primească binecuvântarea pentru viața idioritmică, ce nu putea fi văzută cu ochi buni de ,,romei". Succesorul lui Iachint a fost mult apreciat în cercurile politice și ecleziastice bizantine. Este știut faptul că în multe cazuri, înainte de a fi numit mitropolit al Ungrovlahiei, el a primit multe responsabilități din partea Patriarhiei, pe care le-a dus la îndeplinire cu statornicie și credință. Nu considerăm truism sau lipsă de modestie faptul că în testamentul său din iulie 1378, își asuma titlul de „smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, prea cinstit și ținând locul celui de Amasia și protosul Sfântului Munte, Hariton", ori: „smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Hariton preacinstit și ținând locul celui de Amasia și protosul Sfântului Munte Athos". În consecință, mitropolitul Hariton avea o poziție bine definită în Sinodul patriarhal de la Constantinopol. Numele său apare, descoperim în *Ekthesis Nea,* și în *Noua ordine de dispunere a scaunelor* eclesiastice ale Patriarhiei ecumenice din perioada în care era condusă de Nil Kerameus (1379 – 1388), el ocupând locul al șaptelea în structura sinodului. O caracteristică generală a activității lui Hariton a fost aceea că pe aproape toata durata păstoririi sale ca mitropolit al Ungrovlahiei a stat mai mult la Sfântul Munte Athos decât în Țara Românească. În 1378 își făcea de la Mănăstirea Cutlumuș al treilea testament în care dezvăluie toată osteneala depusă alături de domnitorul Vlaicu Vodă pentru extinderea anexelor acesteia, construită, cum bine știm, de Nicolae Alexandru Basarab. În perioada cât a lipsit de pe scaunul Ungrovlahiei era suplinit de mitropolitul Vidinului, Daniil („alungat din Biserica lui" în anul 1365) și refugiat în Țara Românească din cauza ocupării vremelnice a orașului de către trupele regatului maghiarului Ludovic I și a propagandei militariste a acestuia în scopul atragerii la catolicism a populației autohtone ortodoxe. În iunie 1380, mitropolitul Hariton, deși bolnav, participă totuși, la Constantinopol, la Sinodul patriarhal. Studierea unor izvoare istorice provenite din arhive bizantine ne oferă avantajul unei constatări plauzibile, care nu presupune nici un dubiu: în anul 1388, aflat la Constantinopol, Hariton, îmbracă marea schimă monahală și își ia numele de Timotei. Nu se știe cu precizie dacă decizia în cauză a fost luată ca urmare a bolii grele pe care o invoca, sau a anumitor nemulțumiri

generate de hotărârea patriarhului Antonie al IV-lea (1389 – 1390, 1391 – 1397) de al numi titular al Amasiei pe Mihail. Nu putem ignora și nici să nu comentăm, pentru a aduce adevărul istoric în limitele sale firești, o confuzie care s-a făcut în istoriografia ecleziastică în legătură cu Hariton. Din manualul de diplomatică bizantină *Ekthesis Nea* descoperim că Hariton a fost investit în funcția de mitropolit al Severinului sub patriarhatul lui Nil Kerameus, fapt care nu corespunde realității. Conform actelor patriarhale avem certitudinea că mitropolitul Ungrovlahiei, Hariton, a fost așezat în scaunul metropolitan de către patriarhul ecumenic Philotheos Kokkinos, în timpul celui de-al doilea patriarhat al său din intervalul anilor 1364 – 1376. Referitor la titlu deținut de „locțiitor al mitropolitului de Amasia", de asemenea, se naște un semn de întrebare. Mitropolitul Ungrovlahiei, Hariton, a primit această demnitate onorifică în scaunul arhieresc, în baza unui act sinodal, în momentul investirii sale, în august 1372, și l-a deținut până în prima parte a anului 1378. Se deduce că în momentul semnării unui act, în iulie 1378, la Mănăstirea Zographou (construită în secolul X de frații Moses, Aaron și Ioan din Ohrid pe Muntele Athos), el nu mai purta titlu de custode al scaunului metropolitan al Amasiei, ci doar de ,,mitropolit al Ungrovlahiei și protos". Acest lucru este probat și de actele emise de sinoadele Patriarhiei Ecumenice, desfășurate între septembrie 1379 – iunie 1380, care cuprind printre semnăturile celor prezenți la lucrări și pe cea a ,,smeritului mitropolit al Amasiei, *hypertimos* și *proedros* al Mediei, Mihail" și ale celor cei doi mitropoliți ai Ungrovlahiei și Severinului, Hariton și Antimos. Punând cap la cap informațiile găsite în actele patriarhale și cele din *Ekthesis Nea*, observăm că deși se combat/resping unele pe altele, susțin existența a două persoane cu același nume, dar cu identități diferite. De reținut: mitropolitul Hariton, cu aprobarea Sfântului Sinod, după o scurtă convalescență, se reîntoarce în scaun Ungrovlahiei și va cârmui Mitropolia Ungrovlahiei cu reședința la Argeș până către iunie 1380 sau martie 1381, când va trece la cele veșnice, locul său fiind luat de vrednicul Antim Critopulos de la Mitropolia Severinului. Patriarhia ecumenică, în 1382, îi va acorda mitropolitului Antim al Ungrovlahiei titlul de exarh al întregii Ungarii și al plaiurilor (prin plaiuri înțelegându-se regiunile Amlaș și Făgăraș, situate în Transilvania) aflate în acea epocă sub stăpânirea voievozilor români. El va primi și autoritate asupra scaunului mitropolitan de Metilene. Antim Critopol va păstori în Țara Românească până în jurul anului 1405. Numele său însă va lipsi după anul 1403, nu se cunosc motivele, din actele sinodale ale Patriarhiei de la Constantinopol. Sunt unele aserțiuni, destul de convingătoare, am spune, care indică prezența la Argeș, când lipsea de pe scaunul metropolitan, Antim, a unui anume ierarh Teodosie de la Severin, al cărui nume poate fi întâlnit în pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei. Mențiuni ale numelui său mai apar și în unele documente sinodale din

perioada 1389 – 1401, dar și într-un hrisov de danii și întăriri de moșii pentru Mănăstirea Cozia purtând lui Mircea cel Bătrân. Legat de mitropolitul Antim Critopol istoriografii iau în calcul și ipoteza ca în perioada 1381 – 1389 acesta să fi condus atât scaunul mitropolitan vacantat, cât și cel pe care fusese numit, la Argeș. Altfel nu se explică de ce în *Acta Patriarhatus Constantinopolitani* nu este amintit niciun succesor al său.

Mult mai târziu, a fost numit „mitropolit al Severinului", adică al eparhiei bisericești ,,a Ungrovlahiei de către Severin", Athanasios (aprox. 1389 – aprox. 1403), nu este exclus **și** mitropolit de Perge și Attalia. În actele Patriarhiei din Constantinopol este menționat, ca mitropolit al Severinului, doar în anul 1387. Episcopul Râmnicului, Gherasim Cristea, în *Istoria Eparhiei Râmnicului* (Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2009, p. 112), crede că ,,fusese înscăunat înainte de acest an". El este menționat într-o însemnare controversată din *Ekthesis Nea,* (care îi pune la îndoială identitatea și titlul:) ca fiind și locțiitor al mitropoliei de Amasia între noiembrie 1381 – septembrie 1386. În perioada 1402 –1403 mitropolitul Severinului, Atanasie, a luat parte la lucrările Sinodului din capitala Imperiului Bizantin. Documentele vremii ne vorbesc despre un conflict al acestuia cu patriarhul ecumenic Matheos I (1397 – 1410), acuzat, în octombrie 1397, de trisepiscopat de mitropolitului Makarios de Ancyra. Ipoteza ce ne-o sugerează *Ekthesis Nea* potrivit căreia mitropolitul Severinului ar fi fost Athanasios al Amasiei, nu se susține, motiv pentru care nu poate fi dezlegată enigma: cine a fost, în realitate, Atanasie?, de vreme ce, în octombrie 1384, patriarhul ecumenic Nilos Kerameos consfințea alegerea episcopului Ioseph al Limnionului ca administrator al Mitropoliei Amasiei, funcție analogă cu cea de locțiitor al titularului acestui scaun. Doctorul în istorie, Vasile Mărculeț, avansează o idee interesantă, care nu ar trebui să nu fie luată în seamă: „Va fi fost acest episcop Ioseph al Limnionului unul și același mitropolit cu cel al Severinului și locțiitor al celui de Amasia? Un răspuns categoric la această întrebare este aproape imposibil de formulat din cauza penuriei de informații semnalate.

Bibliografie selectivă

Academia Română, *Istoria românilor, vol. I – III,* Editura Enciclopedică, București, 1999.

Ionescu, G.M., *Istoria Mitropoliei Ungrovlahiei, 1359-1709, vol. I,* București, 1906.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Editura Andreiana, Sibiu, 2007.

Sacerdoțeanu, Aurelian, *Ceva despre mitropolitul Hariton al Ungrovlahiei (1372-1380),* în rev. *Biserica Ortodoxă,* LIV, 1936.

din arhiva sensibilității

Mădălina Virginia ANTONESCU

„Poemele nipone" ale pictorului Ion Popescu-Negreni: perspective shinto asupra vieții

Pictorul „trăirilor senzitive" și al "picturii de idei"(Marele premiu UAP/1987, premiul Academiei Române pentru pictură/1992), născut pe meleagurile Vedei, Ion Popescu Negreni (Negreni-Olt 1907 - București, 2001) experimentează cu substanța lirică a unui poesis tainic (în lucrarea *Pagini de jurnal*, ed. Arc, București, 2000), adânc înrădăcinat în profunzimea personalității sale complexe, dezvăluind nemărturisite și inedite -chiar și pentru poet, care pare să nu le perceapă ca atare – forme și esențe poetice *de tipul micro-poemelor nipone tradiționale (haiku, tanka, renga).* Așa cum mărturisește în filele sale de *Jurnal* (p. 185), artistul își declară formarea egoului său din filoanele admirației pentru mari creatori precum Eminescu și Grigorescu ("marele pictor al sufletului românesc"), "icoane ale tinereții" pe care le păstrează în suflet toată viața și care l-au determinat să dorească o explorare spiritual-creativă a universului similar acestora).

Percepem în această poezie a sa un *stil liric rumânesc neo-ruralist, filozofic* și *organic* (lumea naturii, corespondența permanentă cu lumea trăirilor interioare dar și aspirațiile către planul celest și către valorile eterne ce însuflețesc un olimp solarian spre care poetul își dorește să acceadă mereu). Strecurate în formă de proză sau de mini-panseuri în *Jurnalul* său, odată dezghiocate de forma narativă, aceste structuri lirice se dezvăluie în simplitatea splendidă a stilului nipon de a înțelege poezia (haiku, tanka, renga).

Poetul alege ca temă de contemplare asupra fragilității condiției umane, asupra frumuseții delicate a naturii și timpului trecător concentrat în efemera delicatețe a vegetalului, simboluri precum: floarea de măr, livada cu pruni încărcați de roade, fulgii de zăpadă și florile de gheață topindu-se pe geam, azuriul Carpaților, nucul, sămânța de grâu, elementele minerale și telurice cioplite spre a aduce planul celest în realitate; grădina în diferitele sale ipostaze, nuferii, imortelele, prilej pentru tot atâtea cugetări filozofice cuprinse de forma poemului de tip nipon.

Prin această insistență în a evidenția *o etica magna* poetul se apropie de poezia niponă de factură filozofică (*shintoistă*, unde Shinto este ansamblul de credințe animiste bazat pe cultul naturii care, la Negreni devine o preocupare artistică perpetuă, ca și la pictorul Ioan Luchian- obsesia de a reprezenta strălucirea perfectă și efemeră a florilor).

Trimiterile la conotațiile senzitive și meditative asupra rostului vieții și condiției umane se fac pornind de la și fiind bazate pe câte un element observabil al realității înconjuratoare sau prin raportare la un anotimp (primăvara, toamna, fiind preferate de poet ca expresii antinomice ale timpurilor biologice ce definesc capetele vieții omului- tinerețea și senectutea), specific poeziei de tip nipon.

Ion Popescu-Negreni (Papa Negreni)

Poeme în **stil haiku, tanka, renga. Ion Popescu-Negreni**

De ce când revenim la casele noastre
cădem sugrumați de închipuite griji
și ne doboară dezordinea lucrurilor ce ne înconjoară
fără să facem efortul de a simplifica și a reda aspectul lor estetic ?
Vârsta aduce delăsare și praf și cenușă pe lucruri.
(28 august-4 septembrie 1975)

xxx

Resemnare! resemnare!
Într-o zi va veni primăvara
și soarele te va purta iar fără odihnă
către eterna ondulare.
Și totuși, câtă amăgire!
(30 noiembrie 1975)
xxx

Imaculata zăpadă a venit din cer să ne curețe
Gândurile de pete. Să ne facă mai buni.
Și mai puțini opaci la durerile vieții.
Du-te acasă, fată, apariție de vis,
Lasă-mă cu păcatele și remușcările mele.
(26 noiembrie 1975)

xxx

Mi-e mila de cântul care, îngânat de vifore,
Se stinge fără să vadă fața soarelui.
De ochii visători acoperiți de pleoape grele

ca niște lacăte grele la porțile veșniciei.
Mi-e milă de cântul care se pierde ca fumul pe depărtate orizonturi.
Mi-e milă de clipirea ochilor fără speranță.
Mi-e milă de razele care zadarnic stăruie să lumineze opacități.
În fiecare zi, în fiecare oră, în fiecare minut,
oglinda sufletului o șterg cu lacrimi,
ca mai limpede să-mi răsfrângă adevărul,
ca păcatul și regretul să nu-mi plumbuiască aripile.
și soarele să nu mă privească cu mânie,
ca pe un fiu nedemn.
(19 decembrie 1975)

xxx

De ce nu te-ai cunoscut?
Ești cusurgiu, cicălitor, ordonat, meschin,
Planificat, introspect cu voluptate,
Căutător de inspirație în singurătate,
Aiurit în nopți înstelate, risipit în generozitate,
Încrezător în sinceritatea prieteniei, încă
Crezând oamenii că sunt buni.
(3 august 1976)

xxx

Să deschidem ochii mari către soare și către lumea
Lucrurilor ce ne înconjoară și să
Zăvorâm căutările dinăuntrul nostru frământat.
Să ignorăm conștiința morții în fața bucuriei dragostei care
Asigură eternitate spiței: grâul crește, merii înfloresc.
Cocoșii vestesc zorile
Cu mii de ani înaintea noastră.
(18 septembrie 1976)

xxx

Sunt un felinar cu puțin combustibil. La bătaia timpului,
Lumina feștilei strălucește incredibil și coboară apoi,
în abia perceptibile scânteieri.
Caut să prind strălucirile
și las în urmă slabele pâlpâiri.
(15 ianuarie 1986)

xxx

Agățat de o ramură de măr, felinarul se leagănă în furtună.
Voi, trecători prin fața grădinii mele,
Opriți o clipă pașii
Să vă lumineze fața
ultimele licăriri ale umbrei luminate.
(15 ianuarie 1986)

xxx

Amiezi de vară
în nisipul fin al Argeșului,
orizont ondulat în mișcare.
(24 septembrie 1986)

xxx

La amiază intram în lanul de porumbi,
Să mă satur de aroma mătăsii de porumb
Ce-și primea polenul la bătaia ușoară
A vântului, de la spicurile în floare.
(24 septembrie 1986)

xxx

Amnarul e oțel, devine foc, scânteie
Prin duritatea cremenii.
Cu o potcoavă degeaba lovești cremenea.
(15 octombrie 1986)

xxx

Vreau să fiu cabotin în lumina vie a trăirilor mele și,
pe întinsul nesfârșit al apelor vieții,
să plutesc cu fața către soare,
dus pe undele simțirii
către genune sau către un țărm înflorit.
(7 noiembrie 1986)

xxx

Cerul albastru, o perdea ce limitează senzații,
Dar mărește fantezia creatoare despre povești cu zei și îngeri.
E drumul către infinit și eliberare de teluric.
Și totuși, rămân pe terra, cu vuietul de arome și culori, de galbenuri și oranj,
Lupta cu întunericul.
(27 noiembrie 1988)

xxx

Civilizație: fluturi ce-și ard aripile
La străluciri de lumini,
Aprinderi brusce în întuneric.
(2 aprilie 1989)

xxx

Ca urmare a ploilor abundente, grădina cu flori,
Zarzavaturi și alte plante
A înnebunit,
Cu dor de ridicare către lumină și soare.
(21-22 iunie 1991)

xxx

Doar pe firele de telegraf, graurii,
La rând ca soldații,
Plănuiesc atacuri, ca să-și umple gușa
cu boabe de struguri.
(22 septembrie 1991).

Calendar Oltart
DECEMBRIE

1 decembrie 1927 – s-a născut, la Caracal, compozitorul **RADU ȘERBAN** (m. 6. 02. 1984, București)

2 decembrie 1950 - a murit, la Geneva, pianistul, compozitorul și pedagogul **DINU LIPATTI** (n. 1. 04. 1917, București)

2 decembrie 1977 – s-a născut, la Slatina, poeta **ALINA NEAGOE**

3 decembrie 1904 – s-a născut, la Caracal, istoricul **VASILE MACIU** (m. 14. 02. 1981, București)

4 decembrie 1943 – s-a născut la Caracal, decoratorul, pictorul și graficianul VINTILĂ MIHĂESCU.

4 decembrie 1967 – s-a născut, la Corabia, poeta **CORINA MONEA**

4 decembrie 1976 – s-a născut, la București, prozatorul **NICUȘOR RUSU**

6 decembrie 1951 – s-a născut, la Cluj-Napoca, pictorița și graficiana **CRISTINA BOTEZ**

6 decembrie 1952 – a murit, la Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (n. 25. 10. 1902, Dăneasa)

7 decembrie 1987 – a murit, la București, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (n. 10. 11. 1937, Slatina)

9 decembrie 1943 – s-a născut, la Slatina, criticul și teoreticianul literar **LUIZA PETRE PÂRVAN** (m. 15 decembrie 2017, Pitești)

10 decembrie 1997 – a murit, la Pitești, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (n. 16. 11. 1935, Priseaca)

12 decembrie 1945 – s-a născut, la Amărăștii de Sus, istoricul și muzeograful **OTILIA GHERGHE**

15 decembrie 1936 – s-a născut, la Stoicănești, pictorul, restauratorul și arheologul **TRAIAN ZORZOLIU**

15 decembrie 2017 – a murit, la Pitești, criticul și teoreticianul literar **LUIZA PETRE PÂRVAN** (n. 9. 12. 1943, Slatina)

16 Decembrie 1951 – s-a născut, la Băbeni- Bistrița, Vâlcea, pictorul **VIRGILIU DAN DUMITRESCU**

20 decembrie 1869 – s-a născut, la Orlea, folcloristul și gazetarul **NICOLAE PĂSCULESCU** (m. 1942, București)

22 decembrie 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul și dramaturgul **DAN MUTAȘCU**

23 decembrie 1911 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și medicul Ș**ERBAN MILCOVEANU** (m. 30. 08. 2009)

23 decembrie 1973 – s-a născut, la Medgidia, pictorul **CĂTĂLIN PODOLEANU**

25 decembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, gazetarul și poetul **AUREL GAGIU** (m. 1. 05. 2006)

27 decembrie 1951 – s-a născut, la Vlaici (Colonești), pictorul **MIHAI-MARIN CÂRSTEA**

*NOTĂ: În cuprinsul calendarului figurează atât oamenii de cultură născuți în județul Olt, cât și cei născuți în alte locuri din țară, dar care și-au desfășurat sau își desfășoară activitatea în această zonă sau au legături, într-un fel sau altul, cu aceasta.